

असोज - २

सर्वोच्च अदालत बुलेटिन

पाक्षिक प्रकाशन

वर्ष २५, अङ्क १२

२०७३, असोज १६-३०

पूर्णाङ्क ५८२

प्रकाशक

सर्वोच्च अदालत

रामशाहपथ, काठमाडौं

फोन न. ४२५०७४२, ४२६२३९७, ४२६२३९८, ४२६२८०९, ४२५८९२२ Ext.२५९२ (सम्पादन), २५९९ (छापाखाना), २९३९ (बिक्री)

फ्याक्स: ४२६२८७८, पो.व.न. २०४३८

Email: info@supremecourt.gov.np, Web: www.supremecourt.gov.np

प्रकाशन, सञ्चार तथा सम्पादन समिति

माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय, सर्वोच्च अदालत	- अध्यक्ष
माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
नायव महान्यायाधिवक्ता श्री राजेन्द्र सुवेदी, प्रतिनिधि, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	- सदस्य
अधिवक्ता श्री खम्बबहादुर खाती, महासचिव, नेपाल बार एसोसिएसन	- सदस्य
अधिवक्ता श्री शैलेन्द्रकुमार दाहाल, अध्यक्ष, सर्वोच्च अदालत बार एसोसिएसन	- सदस्य
सहरजिस्ट्रार श्री नहकुल सुवेदी, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य सचिव

सम्पादक : श्री गजेन्द्रबहादुर सिंह

प्रकाशन, सञ्चार तथा सम्पादन शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरू

शाखा अधिकृत श्री राजन बास्तोला
शाखा अधिकृत श्री मिनबहादुर कुँवर
ना.सु.श्री रमादेवी न्यौपाने
ना.सु.श्री विनोदकुमार यादव
सि.क.श्री ध्रुव सापकोटा
कम्प्युटर अपरेटर श्री अर्जुन सुवेदी
कार्यालय सहयोगी श्री कृष्णबहादुर श्रेष्ठ

भाषाविद् : उपप्रा. श्री रामचन्द्र फुयाल

बिक्री शाखामा कार्यरत कर्मचारी
डि.श्री नरबहादुर खत्री

मुद्रण शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरू

सुपरभाइजर श्री कान्छा श्रेष्ठ
मुद्रण अधिकृत श्री आनन्दप्रकाश नेपाल
सिनियर हेल्पर श्री तुलसीनारायण महर्जन
सिनियर प्रेसम्यान श्री नरेन्द्रमुनि बज्राचार्य
सिनियर प्रेसम्यान श्री योगप्रसाद पोखरेल
सिनियर मेकानिक्स श्री निर्मल बयलकोटी
बुकबाइन्डर श्री यमनारायण भडेल
बुकबाइन्डर श्री मीरा वार्ले
कम्पोजिटर श्री प्रमिलाकुमारी लामिछाने
सहायक डिजायनर श्री रसना बज्राचार्य
प्रेसम्यान श्री केशवबहादुर सिटौला
बुकबाइन्डर श्री अच्युतप्रसाद सुवेदी
कार्यालय सहयोगी श्री मोति चौधरी

विभिन्न इजलासहरूबाट सम्पादन शाखामा प्राप्त भई यस अङ्कमा

प्रकाशित निर्णय / आदेशहरू

संयुक्त इजलास	१२
इजलास नं. १	९
इजलास नं. २	७
इजलास नं. ३	१६
इजलास नं. ४	२
इजलास नं. ५	८
इजलास नं. ६	२
इजलास नं. ७	४
एकल इजलास	१
पूर्ण इजलासमा पेस हुने	१
जम्मा	६२

नेपाल कानून पत्रिकामा
२०१५ सालदेखि २०६९ साल असोजसम्म
प्रकाशित

निर्णयहरूको सारसङ्ग्रह

विषयगत आधारमा

वर्गीकृत

एघार खण्ड पुस्तकहरू बिक्रीमा छन् ।

मूल्य रु.५,५००।-

पाइने ठाउँ

- नेपाल कानून पत्रिका बिक्री कक्ष, सर्वोच्च अदालत
- न्यायाधीश समाज नेपाल, बबरमहल
- सर्वोच्च अदालत बार एसोसिएसन, नेबाए भवन

यस पत्रिकाको इजलाससमेतमा उद्धरण गर्नुपर्दा निम्नानुसार गर्नुपर्नेछः

सअ बुलेटिन २०७... .. १ वा २, पृष्ठ ....

(साल) (महिना)

उदाहरणार्थः सअ बुलेटिन २०७३, असोज – २, पृष्ठ १

सर्वोच्च अदालतलगायत मातहतका अदालतहरू एवम् अन्य न्यायिक निकायहरूका कामकारवाहीसँग सेवाग्राहीहरूको कुनै गुनासो, उजुरी र सुझाव भए सर्वोच्च अदालत, प्रधानन्यायाधीशको निजी सचिवालयमा रहेको

Toll Free Number

१६६०-०१-३३३-५५

वा

इमेल ठेगाना

cjs@supremecourt.gov.np

मा सम्पर्क गर्न सकिने छ ।

विषयसूची

क्र.सं.	विषय	पक्ष/विपक्ष	पृष्ठ
संयुक्त इजलास			१ - १०
१.	उत्प्रेषण / परमादेश / प्रतिषेध / अधिकार पृच्छा	अधिवक्ता उद्धबकुमार के.सी. वि. राजस्व अनुसन्धान विभाग, हरिहरभवन, पुल्चोक ललितपुरसमेत	
२.	उत्प्रेषण	नीतिन बन्सलसमेत वि. नेपाल दूरसञ्चार कम्पनी लिमिटेड, भद्रकाली प्लाजा, काठमाडौंसमेत	
३.	उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता रंजन सिंहसमेत वि. त्रिभुवन विश्वविद्यालय सेवा आयोगको कार्यालय, कीर्तिपुर, काठमाडौंसमेत	
४.	परमादेश	प्रभाकर बागचन्दसमेत वि. शिक्षा मन्त्रालयसमेत	
५.	उत्प्रेषण / परमादेश	वीरेन्द्रप्रसाद साह वि. स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयसमेत	
६.	उत्प्रेषण / परमादेश	रामप्रसाद श्रेष्ठसमेत वि. नापी विभाग, ६ नं. नापी गोश्वारा, धापासी, काठमाडौंसमेत	
७.	उत्प्रेषण / परमादेश	कुमारदेव मानन्धरसमेत वि. डा. अरुणमणि दिक्षित आचार्यसमेत	
८.	उत्प्रेषण / परमादेश	बलराम कुँवर योगी वि. दुधिया थारूसमेत	
९.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	छेदीराम अहिर वि. बाँके जिल्ला अदालत, नेपालगन्ज, बाँकेसमेत	
१०.	उत्प्रेषण / परमादेश	मोहनकुमार उपाध्याय वि. आन्तरिक राजस्व कार्यालय, काठमाडौं क्षेत्र नं. १, बबरमहलसमेत	
११.	निषेधाज्ञा / परमादेश	शान्ति बस्नेत वि. मातृ नेपाल अपाङ्ग संघको अध्यक्ष नरबहादुर राउत	
इजलास नं. १			१० - १८
१२.	अपहरण तथा शरीर बन्धक	बसन्त भन्ने हर्षबहादुर गुरुङ वि. नेपाल सरकार	
१३.	लागु औषध (नाइट्रोसन समेत)	नेपाल सरकार वि. सन्तोष कालिराज	
१४.	मोही नामसारी प्रमाणपत्र	कपिला मण्डल वि. रामानन्दन दास वैष्णव	
१५.	मोही नामसारी	धर्मशीलादेवी कलवारीन वि. नन्दलाल साह कलवार	
१६.	सवारी ज्यान र अङ्गभङ्ग	नेपाल सरकार वि. राजन प्रजापति	
१७.	उत्प्रेषण / प्रतिषेध / परमादेश	मीनाकुमारी गुरुङ वि. बिलमान तुलाचनसमेत	
१८.	उत्प्रेषण / परमादेश	नारायणप्रसाद रेग्मी वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	

१९.	अंश	मालती मिश्र वि. डिल्लीराम मिश्र
२०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. चन्द्रबहादुर तामाङसमेत
इजलास नं. २		१८ - २१
२१.	अपुताली हक कायम	हरेन्द्रकुमार चौधरी वि. नारायणप्रसाद थारू
२२.	लिखत दर्ता बदर दर्ता कायम	खुशीलाल चौधरी वि. सुरैतलाल चौधरीसमेत
२३.	उत्प्रेषण	अम्बिकाबहादुर खड्का वि. कोपिला अर्यालसमेत
२४.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. भगवानदास तत्मा
इजलास नं. ३		२१ - २५
२५.	कर्तव्य ज्यान	मुकेश गुप्तासमेत वि. नेपाल सरकार
२६.	फैसला बदर	मीरा सिंह वि. कलादेवी कायस्थ
२७.	कर्तव्य ज्यान	दिलमाया चलाउने वि. नेपाल सरकार
२८.	कर्तव्य ज्यान	नरेन्द्र वली वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ४		२५ - २६
२९.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	दिलबहादुर श्रेष्ठ वि. कारागार कार्यालय, धादिङसमेत
३०.	जबर्जस्ती करणी	अप्राकृतिक मैथुन, नेपाल सरकार वि. डिल्लीप्रसाद रिजाल
इजलास नं. ५		२६ - ३१
३१.	उत्प्रेषण	इन्द्रबहादुर ब्याजु वि. लक्ष्मी ब्याजुसमेत

३२.	हककायम दाखिल खारेज नामसारी	रामदेवी रञ्जितसमेत वि. ध्रुवहरि रंजितकारसमेत
३३.	निषेधाज्ञा	रामधारी सहनी गोठीसमेत वि. अच्छेलाल सहनी
३४.	जिउ मारने बेच्ने	नेपाल सरकार वि. प्रकाश ओझा
इजलास नं. ६		३१ - ३३
३५.	उत्प्रेषण	विनयकुमार उपाध्याय वि. राजनाथ उपाध्यायसमेत
३६.	लागु औषध (ब्राउन सुगर)	गगन घिमिरेसमेत वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ७		३३ - ३७
३७.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. सर्वे ऋषिदेव
३८.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. पार्वती सुनुवार
३९.	जबर्जस्ती करणी	अमरबहादुर बोगटी वि. नेपाल सरकार
४०.	कर्तव्य ज्यान / ज्यान मार्ने उद्योग	नेपाल सरकार वि. विनोदकुमार राय यादवसमेत
एकल इजलास		३७
४१.	उत्प्रेषण / परमादेश	दीपक साउद वि. लोक सेवा आयोग, केन्द्रीय कार्यालयसमेत
पूर्ण इजलासमा पेस हुने		३७ - ३८
४२.	कर्तव्य ज्यान	शेरबहादुर गुरुङ वि. नेपाल सरकार

संयुक्त इजलास

१

स.प्र.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री सुशीला कार्की, ०७०-WO-०१९८, उत्प्रेषण / परमादेश / प्रतिषेध / अधिकारपृच्छा, काठमाडौं जिल्ला, काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ३३ डिल्लीबजारस्थित जनचेतना ल फर्म प्रा.लि.को तर्फबाट र आफ्नैतर्फबाटसमेत प्रो. अधिवक्ता उद्धवकुमार के.सी. वि. राजस्व अनुसन्धान विभाग, हरिहरभवन, पुल्चोक ललितपुरसमेत

करदाताको अभिलेख राख्ने स्वाभाविक र अधिकारप्राप्त निकायले नै करदाताको हरेक आर्थिक वर्षको आय विवरण वा कर चुक्तासम्बन्धी अभिलेख अध्यावधिक गर्ने हो। करसम्बन्धी सम्पूर्ण प्रशासन गर्ने आधिकारिक निकायले आफ्नो जिम्मेवारी अनुरूपको कार्यसम्पादन गर्न नसकेको वा सोबमोजिम गर्न चुकेको वा अन्य विविध कारण परी त्यस्तो निकायलाई बाह्य क्षेत्रबाट हस्तक्षेपकारी सहयोग गर्नुपरेको अवस्थामासम्म राजस्व अनुसन्धान विभाग वा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगजस्ता संस्थाहरूको सहयोग लिन वा दिन आवश्यक पर्नसक्ने।

कर प्रशासनको नियमन गर्ने आन्तरिक राजस्व विभाग जस्तो निकाय वा अख्तियारको दुरुपयोगसम्बन्धी कसुरको अनुसन्धानका लागि स्थापित भएको निकायमा कसैका विरुद्ध बेनामी उजुरी प्राप्त भइरहन सक्ने भए पनि त्यस्ता निकायमा प्राप्त हुने उजुरीको सत्यता, औचित्य र गहनताको सम्बन्धमा यकिन गरी सो सम्बन्धमा विधिसम्मत आधारमा न्यूनतम रूपमा अनुसन्धान गरी वा बुझी सो उजुरीको सत्यता, औचित्य र गहनता स्थापित हुने सम्मको आधार देखिन आएमा मात्र थप अनुसन्धान गर्नुपर्ने हुन्छ। केवल कसैका विरुद्ध कुनै बेनामी वा प्रतिशोधपूर्ण उजुरी परेको मात्र आधारमा सम्बन्धित निकायले न्यूनतम अनुसन्धानसम्म नथाली कसैका

विरुद्ध बलात् कारवाहीको अस्त्र चलाउनु कानूनी राजको मर्मअनुकूल हुन नसक्ने।

संविधानबमोजिम स्थापित अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग जस्तो संवैधानिक निकायले संविधान र प्रचलित कानूनले आफूलाई सुम्पिएको जिम्मेवारी र सीमालाई नजरअन्दाज गरी आफ्नो संवैधानिक जिम्मेवारी वा अधिकारक्षेत्रमा नपर्ने कुनै पनि विषयमा केबल बेनामी उजुरीलाई आधार बनाई यो यसो गर्नु भनी राज्यका अन्य निकायलाई निर्देशित गर्न मिल्दैन। राज्यका प्रत्येक निकायको आआफ्नो जिम्मेवारी र अधिकारक्षेत्र कानूनले नै निर्धारण गरेको हुन्छ। त्यसरी निर्धारित अधिकारक्षेत्रको सीमालाई सम्मान गर्दै राज्यका निकायहरू क्रियाशील भएमा मात्र कानूनी राजको मर्म साकार हुने हो। राज्यका प्रत्येक संयन्त्रलाई स्वतन्त्ररूपमा काम गर्न नदिई अधिकार नै नभएको विषयमा समेत अर्को कुनै निकायले निर्देशित गर्दै जाने हो भने कुनै पनि प्रणालीले सहीरूपमा काम गर्न सक्तैन। साथै संविधान र कानूनले फरकफरक कामका लागि फरकफरक निकायको स्थापना गर्नुको औचित्यसमेत समाप्त हुन जान्छ। अतः यस वास्तविकतालाई हरेक निकायले आफ्नो अधिकारक्षेत्रको कामकारवाहीमा ख्याल गर्नु आवश्यक हुने।

वस्तुतः नियमितरूपमा दर्तावाला करदाताले बुझाउनु पर्ने विवरण वा कर नबुझाएको अवस्थामा सम्बन्धित निकायले त्यस्तो कर असुलीका लागि के कस्तो कारवाही गर्ने भन्ने कुराको कानूनमा नै स्पष्ट र पर्याप्त व्यवस्था रहेको देखिन्छ। कानूनले स्वाभाविकरूपमा लिने गति र दिशालाई राज्यका जिम्मेवार निकायले अधिकारको बाहुबलमा वा अन्य कुनै उद्देश्यका लागि असाधारण र अतिरञ्जित ढङ्गले परिचालन गर्नु जरूरी हुँदैन। नियमितरूपमा बुझाउनु पर्ने करदाताले कर नबुझाएकोमा कर विवरण दाखिल गराउने वा तिर्न तिराउन लगाउने वैधानिक संयन्त्र र प्रक्रिया छँदाछँदै बिना कुनै मनासिब र विश्वसनीय तथ्य एवम् आधार राजस्व अनुसन्धान विभाग र सो

संस्थालाई प्राप्त अधिकारको आधार देखाई क्रियाशील बनाउन पनि जरूरी नहुने ।

आयकर र मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन जस्ता ऐनहरू विशेष ऐन हुन् । ती ऐनमा निश्चित गरिएका प्रक्रियाहरू सोहीबमोजिम मात्र प्रयोग गर्नुपर्ने हुन्छ । ती ऐनमा व्यवस्था भएका कुराहरूको हकमा अन्य सामान्य ऐनको व्यवस्था क्रियाशील हुँदैनन् । यो कानूनको सामान्य सिद्धान्त नै हो । आयकर र मूल्य अभिवृद्धि कर ऐनले कर प्रशासनको सम्बन्धमा गरेको व्यवस्थाहरूलाई स्वचालितरूपमा क्रियाशील गराउनुको साटो राजस्व चुहावट (अनुसन्धान तथा नियन्त्रण) ऐनको एकाएक क्रियाशील गराउनु पनि उपयुक्त हुँदैन । खास प्रयोजनका लागि लागू रहेका विशेष ऐनहरू र सोअन्तर्गत संस्थापित निकायहरू आफ्नो जिम्मेवारीको काममा असफल वा अकर्मण्य भएमा बाहेक नियमित कानूनबाट स्थापित त्यस्ता निकायलाई यो वा यसो गर्नु भनी कुनै पनि विषयमा निर्देशित गर्ने गरी अर्को निकायबाट हुने कुनै पनि रूपको हस्तक्षेप स्वीकार्य नहुने ।

वस्तुतः कर विवरण दाखिल गर्न गराउन वा कर असुलीको काम बाँकी रहनु भनेको राजस्वको चुहावट गरेको भन्ने हुँदैन । स्वभावैले कर चुहावट भनेको कर छलीको अवस्था हो । कर छल्ने कुरा फौजदारी कार्य हो । कर असुलीको सामान्य प्रक्रियालाई कर छलीको रूपमा सहजै परिभाषित गर्न नसकिने ।

राजस्व चुहावट अनुसन्धान र नियन्त्रण ऐनको अस्तित्व, त्यसको प्रभावकारिता एवम् सान्दर्भिकतालाई इन्कार गर्न नमिल्ने भए पनि अख्तियारको दुरुपयोग गरेको वा राजस्व छलिजन्य वा चुहावटजन्य कार्य गरेको देखिने कुनै कार्य भएको कुरा प्रथम दृष्टिमा देखिन नआएपछि कसैको पनि घर, कार्यथलो आदिमा बलात् हस्तक्षेप गरी खानतलासीसमेत गर्न सकिन्छ भन्ने कुरा जायज हुन सक्ने । व्यक्तिको घर वसोवास वा कार्यथलोको खानतलासी भनेको कसुरजन्य कार्यको अनुसन्धानको एउटा परिपक्व स्थितिमा जरूरी देखिन आएको

अवस्थामा मात्र गरिने कार्य हो । त्यसैले यो कार्य अति नै संवेदनशील पनि हुन्छ । यसबाट खानतलासी गरिने व्यक्ति, निजको परिवार र सोसँग सम्बद्ध हुन आउने कतिपय अन्य व्यक्तिको हकहित र प्रतिष्ठासमेत जोखिममा परेको हुन्छ । त्यसैले खानतलासीको कार्य कुनै पनि निकायले आफ्नो अधिकार वा सोको रवाफ देखाउने हिसाबले गर्ने कार्य कदापि होइन । यसको आवश्यकता र औचित्य प्रमाणित नगरीकन खानतलासीको अधिकार प्रयुक्त हुन सक्ने । साथै कानूनको सीमा र विधिसम्मत प्रक्रिया पुर्याएको छैन भने खानतलासीको नतिजासमेत ग्राह्य र स्वीकार्य हुँदैन । त्यसमा पनि कानून व्यवसायसँग जोडिएको संवेदनशीलतालाई कुनै अर्थमा र हदमा पनि उपेक्षा र अनदेखा गरी खानतलासी लिन नमिल्ने ।

अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले संविधान प्रदत्त आफ्नो अधिकारक्षेत्रभित्र रही अख्तियारको दुरुपयोग गरेको विषय र आफूले कारवाही गर्न सक्ने कुराको यकिन गरी कारवाही अघि बढाउनु पर्नेमा त्यस्तो गर्न नसकी अन्य कानूनबमोजिम अन्य निकायलाई भएको अधिकारको विषयमा अधिकारक्षेत्रबाहिर गई निर्देशित गरी निवेदकको ल फर्ममा खानतलासीको स्तरसम्म पुर्याएको कार्य विधिसम्मत भन्न मिल्ने । त्यस्तो प्रकृतिको निर्देशित कारवाही अघि नबढाउनु, रोक्नु र अब आइन्दा आफ्नो अधिकारक्षेत्रको सीमाभित्र रहेर कानूनले निर्दिष्ट गरेको कार्यविधि पुर्याएर मात्रै कार्य गर्नु भनी विपक्षी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगलाई र राजस्व अनुसन्धान विभागले पनि आफ्नो कानूनी अधिकारअन्तर्गत विधिसम्मत रूपमा प्राप्त सूचना र अनुसन्धानको आधारमा कानूनबमोजिम विवेकसम्मत हिसाबले गर्नुपर्ने काम सुचारू गर्नेबाहेक अन्यथा काम नगर्नु भनी परमादेशको आदेशसमेत जारी हुने ।

कानूनबमोजिम तिर्न बुझाउनु पर्ने कर वा अन्य शुल्कहरू कानून व्यवसायीले समेत तिर्नु पर्दछ । राज्यको अख्तियारीअन्तर्गत बनेको कानूनबमोजिम व्यवसायको अनुमति प्राप्त गरी प्राप्त

शुल्क वा आयमा लाग्ने कानूनबमोजिमको कर तिर्नु सबै कानून व्यवसायीको पनि कर्तव्य हो । कानूनी राज्यको प्रहरीको हिसाबले कानूनको उल्लङ्घन गर्न नदिने र कानूनको रक्षा गर्नुपर्ने ज्ञान, अनुभव र सीपको अपेक्षा गरिने व्यवसायीले कानूनअन्तर्गत गर्ने व्यवसायबाट प्राप्त लाभबाट तिर्नुपर्ने कानूनबमोजिमको कर नतिरेको अवस्थामा सो व्यवसाय र व्यवसायप्रतिको जनताको आस्था समाप्त हुन्छ । आयानुसार कर तिर्नु व्यवसायीको धर्म पनि हो । तसर्थ प्रचलित कानूनबमोजिम करदातामा दर्ता हुने, नियमितरूपमा आयको विवरण राख्ने, कानूनबमोजिम बुझाउनु पर्ने आयलगायतको विवरण बुझाउने र निर्धारित कर तिर्ने जस्ता कार्यहरू कानून व्यवसायसँग सम्बद्ध प्रतिष्ठा र गौरवको पनि विषय हुनाले यसतर्फ सबै कानून व्यवसायीहरू सचेत रहन र आफ्नो कानूनी कर्तव्य पूरा गर्नबाट चुक्न नहुने ।

इजलास अधिकृत: विश्वनाथ भट्टराई

कम्प्युटर: विकेश गुरागाई

इति संवत् २०७२ साल पुस २७ रोज २ शुभम् ।

२

स.प्र.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र, ०६९-WO-०२९८, उत्प्रेषण, *Torshamnsgatan, Stockholm, Sweden* स्थित *Ericsson AB* तर्फबाट अख्तियारप्राप्त इ-१/१८ बसन्त बिहार, दिल्ली भारत बस्ने नीतिन बन्सलसमेत वि. नेपाल दूरसञ्चार कम्पनी लिमिटेड, भद्रकाली प्लाजा, काठमाडौंसमेत

स्वाभाविकरूपमा आफैँ न्यूनतम बोलपत्रवाला भएकोमा बाहेक दोस्रो वा तेस्रो न्यूनतम बोलपत्रवाला भएको अवस्थामा पहिलो न्यूनतमवालाले स्वीकार गरेको अङ्कमा दोस्रो प्याकेजको काम गर्नसक्ने भई गर्न मन्जुर भएमा काम गर्न पाउने नै हुँदा उक्त दफा आकर्षित हुने हुन्छ । तर उक्त परिभाषाको माथि उल्लेख गरिएका कुराहरूको अधीनमा रही (In the manner described above) भन्ने शब्दावलीले बोलपत्रको अभिन्न अङ्कको रूपमा रहेको Clause 1.4.C, 1.4.d,

1.4.e का विभिन्न व्यवस्थाहरूलाई मध्यनजर राख्नु पर्ने र सोको अधिनमा मात्रै व्याख्या गर्नुपर्ने देखिन्छ । साथै बोलपत्रको दफा १७.७.२.१ मा उल्लिखित सबै The L- II Bidder may decline the offer without the risk of forfeiting its bid security भन्ने व्यवस्थालाई पनि विचार गर्नुपर्ने हुन्छ । उपर्युक्त व्यवस्थाले दोस्रो वा तेस्रो पक्षसमक्ष दोस्रो प्याकेजको लागि सम्झौताको प्रस्ताव राख्न सकिने र निजहरूले मन्जुर नगरेमा पहिलो न्यूनतमवाला (L- I) ले विना कुनै सर्त स्वीकार गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको देखिन्छ । यसरी बोलपत्र लिखतमा नै कसरी सम्झौताको प्रस्ताव गर्ने र स्वीकृत गर्ने भन्ने कुरा निश्चित भएको भएपछि सोबमोजिम नै गर्नुपर्ने बोलपत्रका दुवै पक्षहरूको कर्तव्य हुन आउने ।

बोलपत्रको दफा १७.७.२.१ मा उल्लिखित Fully compliant जस्ता वर्गीकृत शब्द पारिभाषिक प्रकृतिको भएपनि तिनले कुनै कानूनी परिणाम ल्याउने गरी व्यवस्थित गरिएको देखिँदैन । Fully compliant लेखेको कारणले दोस्रो प्याकेजको काम न्यूनतमवालालाई नदिई निजभन्दा पछिका दोस्रो वा तेस्रो न्यूनतम बोलपत्रवालाले पहिलो न्यूनतम बोलपत्रवालाले उल्लेख गरेको अंकमा काम गर्न इन्कार गरेमा निजको जमानत अंक जफत हुने गरी कुनै सर्त स्पष्ट गरेको देखिँदैन । उक्त दफा १७.७.२.१ को व्यवस्था पारिभाषिक प्रकृतिको देखिएकोले सो व्यवस्था बोलपत्रको Clause 1.4.C, d, e भन्दा प्रबल वा मुख्य हो भन्न मिल्ने गरी पनि कुनै व्यवस्था गरेको नदेखिने ।

करारको व्याख्या गर्दा करारका सम्पूर्ण प्रावधानहरू अर्थपूर्ण हुन्छन्, त्यसैले समष्टिमा हेरी अर्थ गर्नुपर्ने हुन्छ । करारको कुनै सर्तको उपेक्षा गरी कुनै अर्को प्रबन्धलाई प्रधानता दिने भन्ने कुरा हुँदैन । बोलपत्र आह्वान गर्नेले पनि बोलपत्रका हरेक सर्त, शब्द, वाक्यांश र व्यवस्थाहरू सोच विचार गरी अर्थपूर्णरूपमा राखेको भनी मान्नुपर्ने हुन्छ । कुनै खास अनुभव वा सन्दर्भका आधारमा लिखतमा लेखिएका स्पष्ट

शब्दहरूको अस्वाभाविक अर्थ गरी संकुचन वा विस्तार गर्न मिल्दैन । बोलपत्रको कुनै अंश कम प्रभावकारी र अर्को बढी प्रभावकारी वा महत्त्वपूर्ण पनि हुँदैन । यसरी हेरेमा Fully Compliant भन्ने वर्गमा चिह्न लगाएको कारणले बोलपत्रका अन्य दफाहरूले दोस्रो वा तेस्रो भएका बोलपत्रवालाहरूले पहिलोको अंकमा काम गर्न इन्कार गर्न पाउने अधिकारलाई प्रतिकूल असर पार्ने किसिमले व्याख्या गर्न मिल्ने देखिँदैन । दफा १.४.ग (Clause 1.4.C) बमोजिम दोस्रो न्यूनतम बोलपत्रवाला (L- II) ले पहिलो (L- I) को अंकमा काम गर्न इन्कार गर्न पाउने हक स्वीकार गरी सकेपछि निजले त्यसो गर्दा निजले राखेको जमानत भने जफत हुने अर्थ गर्नु आफैँमा विरोधाभाषपूर्ण हुन जाने ।

करारको व्याख्या गर्दा करार भनेको करारका पक्षले स्वतन्त्ररूपमा कुनै काम कुरा गर्न वा नगर्न स्वतन्त्र छन् भन्ने कुरा बुझ्न जरूरी छ । आफूले कबुल नगरेको अङ्कमा काम गर्न बाध्य हुने गरी कुनै करारीय सम्झौता हुन सक्ने । त्यसो गरेमा करारको सर्त अर्थात् बोलपत्रको सर्तमै परिवर्तन हुन जाने हुन्छ । आफूले उचित नठानेको अङ्कमा अरूले के गर्छ भन्ने नजानिने अवस्थामा अरूको सर्तमा काम गर्न कर लगाउने वा लगाउन पाउने करारको सिद्धान्त हुँदैन । हाम्रो करार ऐनले त्यस्तो करारको परिकल्पना गरेको छैन । सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ मा पनि न्यूनतम बोलपत्रवालाको अंकमा अरूलाई काम गर्न कर लगाउने र नगरेमा जमानत जफत गर्ने व्यवस्था सोचिएको पाइँदैन । उक्त ऐनको दफा ३, २१, २७ बमोजिमको अवस्था नै नभई एकाको जमानत जफत गर्न गराउन दिन दिलाउन मिल्ने कुनै कानूनी आधार नदेखिने ।

विपक्षी दूरसञ्चार कम्पनीले अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा बोलपत्र आह्वान गरेकोमा स्वाभाविकरूपमा बोलपत्रको सर्त र प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐनका व्यवस्थाहरूका आधारमा एउटा निश्चित मान्यतामा आधारित भई प्रतिस्पर्धामा देश बाहिरबाट बोलपत्रवालाहरू भाग लिन

आउँछन् । बोलपत्रमा उल्लेख नभएको कुनै सर्त र कानूनमा उल्लेख नभएका व्यवस्थालाई आधार बनाई जमानत रकम नै जफत गर्न खोज्दा देशको लगानी वातावरण नै अनिश्चित भई प्रभावित हुनसक्ने सम्भावना रहन्छ । वाणिज्य जगत्मा प्रचलित हुने प्रचलन, मूल्य र मान्यताको उपेक्षा गरी करार गर्ने गराउने कुरा सम्भव छैन, त्यसो गरेमा आत्मघाती हुन जान्छ । सामान्य सुझबुझ भएको व्यक्तिले अर्काको सर्तमा जुन आफूलाई अनुपयुक्त वा असम्भव लाग्दछ, कुनै कारोबार गर्न सक्ने । आफ्नो व्यवसायिक हितलाई ध्यानमा दिई आफूले गरेको निर्णयको मात्रै बाध्यता त्यस्तो व्यक्तिलाई रहन्छ । अर्काको सर्तमा काम गर्ने एउटा अवसर वा विकल्प हुन सक्तछ, तर त्यसलाई बाध्यात्मक बनाउन मिल्दैन । आफ्नो हित र विवेकअनुसार काम गर्न पाउने वा गर्ने हरेकको तार्किक अपेक्षा रहन्छ, सोविपरीत काम गराउनु कानून र न्यायको बन्चना हुने ।

कानून र न्यायको सिद्धान्तविपरीत एवम् वाणिज्यसम्बन्धी प्रचलनका आधारभूत मान्यताविपरीत निवेदकको जमानत जफत गर्ने गरी विपक्षीले गरेको निर्णय त्रुटिपूर्ण एवम् अमान्य भएकोले रिट निवेदकले राखेको Bid Security बापतको रकम विपक्षी दूरसञ्चार कम्पनीले विपक्षी बैंकबाट असुल गरी सकेको वा असुल गर्न बाँकी जे जुन अवस्थामा भए पनि कायम राख्न नमिली त्यस्तो जफत गर्ने निर्णय, कारवाही, पत्राचार वा व्यवहारसमेत उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर हुने ठहर्छ । अब यी रिट निवेदक Ericsson AB ले राखेको Bid Security बापतको रकम जो जे गर्नुपर्ने गरी रिट निवेदक कम्पनीलाई फिर्ता दिनु भनी विपक्षी दूरसञ्चार कम्पनीका नाममा परमादेशसमेत जारी हुने ।

इजलास अधिकृत: सन्तोषप्रसाद पराजुली

कम्प्युटर : विकेश गुरागाई

इति संवत् २०७२ साल माघ २४ गते रोज २ शुभम् ।

- यसै प्रकृतिको ०६९-WO-०१७१, उत्प्रेषण, चीनको जेड.टि.ई. प्लाजा, केजी रोड साउथ हाइटेक इन्डस्ट्रियल पार्क नानसानमा

मुख्य कार्यालय रही नेपालमा काठमाडौं जिल्ला, काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ३४ मा प्रतिनिधि कार्यालय रहेको जेड. टि.ई. कर्पोरेसन लि. नेपालका तर्फबाट अख्तियारप्राप्त ऐ. मा कार्यरत शु ले वि. नेपाल दूरसञ्चार कम्पनी लिमिटेड, भद्रकाली प्लाजा, काठमाडौंसमेत मुद्दामा पनि यसैअनुसार आदेश भएको छ।

३

स.प्र.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र, ०६९-WO-०३२५, उत्प्रेषण / परमादेश, अधिवक्ता रंजन सिंहसमेत वि. त्रिभुवन विश्वविद्यालय सेवा आयोगको कार्यालय, कीर्तिपुर, काठमाडौंसमेत

त्रिभुवन विश्वविद्यालयको शिक्षण सेवातर्फको प्रवेश विन्दु उपप्राध्यापक पदलाई मानी समावेशीताको सिद्धान्त अनुशरण गरी पदपूर्ति गर्ने व्यवस्था भइसकेपछि त्यसैको पदसोपानको माथिल्लो तह सहप्राध्यापक र प्राध्यापक पदको लागि समेत समावेशीरूपमा सहभागी हुन पाउनु पर्छ भनी निरपेक्ष अर्थ गर्न मिल्दैन। नियमको वैधानिकतातर्फ कुनै चुनौती नै नभएको अवस्थामा सोही नियमको परिधिभित्र रही गरिएको विज्ञापनलाई अन्यथा अर्थ गरी अति सूक्ष्मसंवेदी भई बदर गर्दै जानु पनि उचित होइन। उपप्राध्यापकसम्मको पदमा समावेशी सिद्धान्त अनुशरण गरी पदपूर्ति गर्ने र सोभन्दा माथिको पद पदसोपानको सिद्धान्तबमोजिम पदपूर्ति गर्न उपप्राध्यापक सरहको पदमा समावेशीसमेतको प्रयोगबाट सेवा प्रवेश गरेका व्यक्तिहरू समेत र त्रिभुवन विश्वविद्यालय वा सोबाट मान्यता प्राप्त गरेका विश्वविद्यालय वा महाविद्यालयमा त्रिभुवन विश्वविद्यालयले निर्धारित गरेको न्यूनतम अवधि अध्यापन गरेका व्यक्तिहरू बिच प्रतिस्पर्धा गराई नियुक्त गरिने र सो प्रतिस्पर्धामा पूर्व उपप्राध्यापकसम्म समावेशी प्रतियोगिताको माध्यमबाट सेवा प्रवेश गरेका व्यक्तिहरू समेत प्रतिस्पर्धामा योग्य हुन सक्ने नै हुँदा कानून छलेर विज्ञापन गरेको भन्न नमिल्ने।

२०६९।६।१ को विज्ञापन हेर्दा विषयगत विशेषज्ञताका आधारमा प्राध्यापक पदमा ३० वटा विषय र सहप्राध्यापक पदमा ३३ वटा विषयमा विषयगतरूपमा संख्या निर्धारण गरी विज्ञापन गरेको देखिएको छ। जुन विषयको विशेषज्ञ माग गरिएको हो त्यही विषय विज्ञ मात्र उक्त विषयगत पदको योग्य मानिन्छ। प्रस्तुत विज्ञापन हेर्दा धेरैजसो विषयको आवश्यक संख्या १ मात्र रहेको र केही विषयको अत्यन्तै सीमित सङ्ख्या रहेको देखिन्छ। एक वा सीमित पद छ भने स्वाभाविकरूपमा समानुपातिक समावेशी सिद्धान्त आकर्षित हुन व्यावहारिकरूपले पनि सम्भव छैन। त्यस्तो अवस्थामा त्रिभुवन विश्वविद्यालय वा सोबाट मान्यता प्राप्त गरेका विश्वविद्यालय वा महाविद्यालयमा त्रिभुवन विश्वविद्यालयले निर्धारित गरेको न्यूनतम अवधि अध्यापन गरेका व्यक्तिहरूमध्येबाट योग्यताका आधारमा खुल्ला प्रतिस्पर्धा गर्नुपर्ने स्वाभाविक आवश्यकता हुने।

मिति २०६९।६।१ को विज्ञापनबाट आफ्नो संविधानप्रदत्त हकमा प्रतिकूल असर परेको भनी आफ्नो हकमा र सार्वजनिक सरोकारको नाममा प्रस्तुत निवेदन परेको छ। प्राध्यापक पदका ३० वटा विषय र सहप्राध्यापक पदका ३३ वटा विषयमध्ये आफू कुन विषयको विशेषज्ञको रूपमा योग्य रहेको भन्ने कुरा निवेदनमा खुलाउन र स्पष्ट दाबीसमेत लिन सकेको देखिएन। कुनै पनि विषयको विरुद्धमा निवेदन गर्दा वा चुनौती दिँदा सोसँग निवेदन दिने व्यक्तिको सार्थक सम्बन्ध हुनु आवश्यक हुन्छ। तर यी निवेदकहरूले मिति २०६९।६।१ को विज्ञापनमा आफ्नो सार्थक सम्बन्ध छ भन्ने कुरा देखाउन नसकेबाट निवेदकहरूको सार्थक सम्बन्ध नरहेको विज्ञापनलाई सार्वजनिक सरोकारसमेतको नाम दिई गरेको मागदाबीलाई वैधानिक माग मान्न नमिल्ने।

एक पटक अदालतबाट न्यायिक निरूपण भइसकेको विषयमा निवेदकले न्यूनतम अध्ययनसमेत नगरी सोही विषयलाई सार्वजनिक सरोकारको नाम दिई पुनः निवेदन दिएको देखिँदा एउटै विषयमा सार्वजनिक

सरोकारको नाम धारण गरी पटक पटक निवेदन दिई अदालतलाई परीक्षणको थलो बनाइने यस प्रकारको प्रवृत्तिलाई स्वच्छ मान्न नसकिने ।

माथि उल्लिखित आधार र कारणबाट नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को भावना र मर्म अनुसारको समावेशी सिद्धान्तलाई त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षक कर्मचारी सेवासम्बन्धी नियम, २०५० को नियम ६(३)(४) मा आत्मसात मिति २०६९।६।१ मा विज्ञापन भएको देखिँदा उक्त विज्ञापनलगायतका कामकारवाही र निर्णयहरू संविधान एवम् कानूनविपरीत नदेखिँदा बदर गरिरहन नपर्ने ।

इजलास अधिकृत: सुरेशराज खनाल
कम्प्युटर: अमिररत्न महर्जन
इति संवत् २०७२ साल भदौ ९ गते रोज ४ शुभम् ।

४

स.प्र.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र, ०७१-WO-०६४४, परमादेश, सुदुर पश्चिम मिडिया विकास केन्द्र (FMDC), धनगढी कैलालीका तर्फबाट र आफ्ना हकमा समेत ऐ. का संस्थापक कार्यकारी निर्देशक प्रभाकर बागचन्दसमेत वि. शिक्षा मन्त्रालयसमेत

निवेदकले दृष्टान्तको रूपमा उल्लेख गरेको विपक्षी प्रकाशन गृहले प्रकाशन गरेको पाठ्यपुस्तकको पाठ सातमा रहेको The Caste System शीर्षकको पाठ अध्ययन गर्दा, सो पाठमा विगतमा मानिसहरूलाई कसरी ब्राम्हण, क्षेत्री, वैश्य, शुद्रको रूपमा विभाजन गरी भ्रामकरूपमा कार्य विभाजन गरिएको र मानिसको सम्मानमा चोट पुर्याएको थियो भन्ने कुरा उल्लेख गर्दै हालका दिनमा त्यस्तो परिस्थिति नरहेको भन्ने शिक्षामूलक कुरा उल्लेख गरेको देखिन्छ । सो पाठको अन्तमा सोही पाठमा उल्लिखित कुराहरूको सन्दर्भमा विद्यार्थीहरूको ज्ञान जाच्ने उद्देश्यले केही प्रश्नहरू समेत समावेश गरिएको देखिन्छ । यसप्रकार विगतमा हाम्रो समाजमा रहेको जातजाति प्रथा र त्यसका नकारात्मक पक्ष उल्लेख भएको शिक्षामूलक विषयवस्तु समेटिएको

कुरालाई गलत ढङ्गले बुझ्न हुँदैन । तसर्थ निवेदकले उल्लेख गरेको उक्त पाठमा विद्यार्थीहरूमा नकारात्मक भावना जागृत हुने जातीय भेदभावजन्य विषयवस्तु समावेश रहेको नदेखिँदा निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी हुने अवस्था देखिन आएन । प्रस्तुत निवेदन खारेज हुने ।

विगतमा नेपाली समाजमा जातजातिका आधारमा भेदभाव हुने गरेको र इतिहासमा भएको उक्त भेदभावलाई इंगित गर्नु भेदभावलाई निरन्तरता दिनु होइन र दिन पनि हुँदैन । विगतमा राज्यले नीतिगत व्यवस्था गरेर वा गलत सामाजिक मान्यतालाई प्रश्रय दिई गरिएको भेदभावजन्य व्यवहार वा परम्पराको क्षतिपूर्ति गर्दै नागरिकहरूलाई संविधानले प्रत्याभूत गरेको समानताको हकलाई व्यवहारिकरूपमा मूर्तरूप दिई न्यायपूर्ण व्यवहार गर्नु नै आजको आवश्यकता हो । हाम्रो समाजमा रहेका कुरीतिजन्य व्यवहारहरू जस्तै : जातीय विभेद तथा छुवाछुत जस्ता प्रथाहरू गलत रहेको र त्यस्ता कुप्रथाहरू अन्त्य हुनु पर्दछ भन्ने सामाजिक चेतनाको स्तरमा क्रमशः वृद्धि भई रहेको र राज्यबाट समेत त्यस्ता कुप्रथालाई अपराधजन्य कार्यको रूपमा परिभाषित गरी दण्डनीय बनाई समतामूलक समाजको सिर्जना गर्नेतर्फ संवैधानिक, कानूनी र नीतिगत रूपमा प्रयासहरू समेत भइरहेको देखिन्छ । तर संवैधानिक, कानूनी र नीतिगत कुराहरूलाई व्यवहारिक रूपमा कार्यान्वयन गर्न अझ प्रयास गर्नुपर्ने र हाम्रो विद्यालय स्तरका शैक्षिक सामाग्रीहरूमा यस्ता संवेदनशील प्रश्नहरूमा मानव अधिकार र न्यायको मापदण्डबाट परीक्षण गर्नु र निरन्तर सुधारको बाटो प्रसस्त गर्नु जरुरी हुँदा त्यसतर्फ शिक्षा मन्त्रालयको ध्यानकर्षण गराइएको छ ।

इजलास अधिकृत: सन्तोषप्रसाद पराजुली
इति संवत् २०७२ साल भदौ २३ गते रोज ४ शुभम् ।

५

स.प्र.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र, ०७१-WO-०४७०, उत्प्रेषण / परमादेश, वीरेन्द्रप्रसाद साह वि. स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या

मन्त्रालयसमेत

वस्तुतः पद, तह जस्ता विषयहरू कर्मचारीको सेवाका पहिचान हुन् । यसले कर्मचारीको वृत्ति विकासमासमेत भूमिका खेल्ने हुन्छ । एउटा स्तरको कर्मचारीलाई कानूनबमोजिम बाहेक त्योभन्दा तल्लो स्तरको कर्मचारी भनी पहिचान दिँदा वा सरुवा गराउँदा त्यसबाट कर्मचारीको वृत्ति विकास र पहिचानमा प्रतिकूल असर पर्ने हुन्छ । यस्तो कार्य गर्ने कानूनी आधार विपक्षीहरूले देखाउन सकेको पाइँदैन । तर स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय र स्वास्थ्य सेवा विभागले निवेदकलाई सरुवा गर्दा निजले प्राप्त गरिसकेको सातौं तहलाई घटाई छैठौं तह उल्लेख गरी सरुवा पत्र दिएको देखिन्छ । जुन कानून र न्यायसङ्गत देखिन नआउने ।

निवेदकले आफूलाई गरेको सरुवा त्रुटिपूर्ण भयो भनी द.नं. ७६३० मिति २०७१।१।१६ मा स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयका सचिवलाई सम्बोधन गरी निवेदन दिएको देखिन्छ । सो निवेदनउपर विपक्षीहरूले सोही नियमावलीको नियम २४घ(२) बमोजिम सम्बोधन गरेको नदेखिँदा विपक्षीको उक्त जिकिर मनासिब देखिन नआउने ।

अधिकृत सातौं तहमा स्तरवृद्धि भई कार्यरत निवेदकको सरुवा जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय, रसुवाबाट जुटपानी प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, चितवनमा सरुवा गर्दा निजको छैठौं तह उल्लेख गरी एक तह घट्टुवा हुने गरी सरुवा गरेको कानून एवम् न्यायसङ्गत देखिन नआएकोले स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयको मिति २०७१।८।२२ को निर्णय र स्वास्थ्य सेवा विभागको मिति २०७१।८।२५ को पत्र तथा सो निर्णयका आधारमा विपक्षीलाई दिएको सरुवा पत्रसमेत बदर गरिदिएको छ । अब निवेदकको हकमा निजको तह र पदमा असर नपर्ने गरेर मात्र सरुवा गर्नु भनी विपक्षीहरूका नाउँमा परमादेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत: विश्वनाथ भट्टराई
इति संवत् २०७२ साल साउन २४ गते रोज १ शुभम् ।

६

स.प्र.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र, ०६५-WO-०६७०, उत्प्रेषण / परमादेश, रामप्रसाद श्रेष्ठसमेत वि. नापी विभाग, ६ नं. नापी गोश्वारा, धापासी, काठमाडौंसमेत

निवेदकका पूर्वज वास्तविक हिरामान हुन् होइनन् ? निवेदकले विवादित जग्गामा दाबी छोडेको हो होइन ? विपक्षीले भने जस्तो विवादित जग्गामा विर्ताको प्रमाण पुगेको छ छैन भन्ने जस्ता प्रश्नहरू प्रस्तुत रिट निवेदनमा विद्यमान भए पनि कृष्णबहादुर महर्जनले विवादित जग्गा आफ्नो नाउँमा दर्ता गराएउपर निवेदकले विपक्षीउपर काठमाडौं जिल्ला अदालतमा साधारण अधिकारक्षेत्रअन्तर्गत दर्ता बदर, दर्ता, नामसारीसमेतको मुद्दा दिएको र सो मुद्दा हाल विचाराधीन अवस्थामा रहेको देखिँदा उपर्युक्त सबै प्रश्नहरूको निरूपण निवेदकले विपक्षी कृष्णबहादुर महर्जनउपर काठमाडौं जिल्ला अदालतमा दिएको सो मुद्दामा हुने इन्साफको रोहमा विचार हुनसक्ने भई असाधारण अधिकारक्षेत्रअन्तर्गतको रिट क्षेत्राधिकारको रोहबाट हेरिँदा विचाराधीन मुद्दामा असर पर्न जाने भएकोले निवेदकको मागबमोजिमको आदेश जारी गर्न नमिल्ने ।

इजलास अधिकृत: विश्वनाथ भट्टराई
कम्प्युटर: विकेश गुरागाईं
इति संवत् २०७२ साल असार २८ गते रोज २ शुभम् ।

७

स.प्र.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र, ०६९-WO-१२११, उत्प्रेषण / परमादेश, काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. १७ क्षेत्रपाटी स्थित क्षेत्रपाटी निशुल्क चिकित्सालयको तर्फबाट अधिकारप्राप्त कुमारदेव मानन्धरसमेत वि. डा. अरुणमणि दिक्षित आचार्यसमेत

निवेदनमा विपक्षी डा. अरुणमणि दिक्षितको नियुक्ति आंशिक समय (Part timer) को हो वा पूर्णकालीन स्थायी प्रकृतिको हो भन्ने नै विषयमा विवाद रहेको छ । मिति २०६७।४।३१ को करार हेर्दा दैनिक

४ घण्टा सेवा गर्ने गरी सर्त उल्लेख गरी सम्झौता भएको देखिन्छ। हप्ताको ६ दिन प्रतिदिन ४ घण्टा काम गर्ने सर्तमा विपक्षीले काम गरी आएकोमा निजले हप्ताको ३ दिन काम गर्न सक्ने बताएको अवस्थामा अब सेवाको सर्त कति भयो, कति दिन कति घण्टा कायम रह्यो भन्ने स्पष्ट छैन। विपक्षीलाई सेवामा बहाल रहेको मानेको खण्डमा कति घण्टा प्रतिदिन वा कति दिन / घण्टा, प्रतिदिन / हप्ता हुन्छ त्यो समेत स्पष्ट हुँदैन। सेवा सर्त नै अस्पष्ट राखेर करारको निरन्तरता रहेको मान्न मिल्ने हुँदैन। गरी आएको सेवाको घण्टा वा दिनमा परिवर्तन आएकोलाई सेवाको सर्तको रूपमा स्वतः मान्यता प्राप्त गरेको भन्न मिल्दैन। करारको अवधिपश्चात् केही समयसम्म सेवा निरन्तर राखेकै आधारमा स्थायी कर्मचारीसरह श्रम ऐन, २०४८ को दफा ५३ आकर्षित गर्छ भन्ने हुँदैन। उक्त सम्झौताको अवधिपश्चात् सेवामा निरन्तरता पाउने विषयमा उक्त सम्झौतामा उल्लेख नभएबाट विपक्षी डा. को नियुक्ति स्थायी प्रकृतिको नभई आंशिक समय (Part timer) को रूपमा रहेको मान्नु पर्ने हुन्छ। करारमा उल्लिखित सर्तका आधारमा निश्चित अवधिका लागि सेवा गरेको घण्टाका आधारमा पारिश्रमिक पाउने गरी भएको करार नियुक्तिलाई श्रम ऐन, २०४८ अनुसार प्रतिष्ठानको कामदारसरह मान्न मिल्दैन। स्थायी कर्मचारीलाई आकृष्ट हुने श्रम ऐन, २०४८ को दफा ५३ को व्यवस्था करारको अवधि व्यतित भएको व्यक्तिको हकमा आकर्षित नहुने।

मूलतः करारको अवधि २०६८ आषाढ मसान्तसम्म भएकोमा करारको सर्त परिवर्तन गर्न माग भएको तर उक्त सर्त निवेदक संस्थाले स्वीकार नगरेको अवस्थामा पूर्व करार स्वतः नवीकरण भएको भन्न मिल्दैन। करार समाप्त भएपछि पनि स्थायी कर्मचारी मानी निजको सेवामा निरन्तरता पाएको अर्थ गर्ने हो भने करार गरी सर्त राखी सर्तका आधारमा सेवा लिनुदिनु गर्नुको कुनै औचित्य रहँदैन। करारमा लेखिएका कुरामा करारबमोजिम नै हुन्छ। कुनै व्यक्तिले करार गर्दछ र सोही करारबाट निश्चित अवधिका लागि हक प्राप्त गर्दछ भने सो करारबाट सिर्जित हक करारमा उल्लिखित सर्तको

अवधिसँगै समाप्त भएको मान्नु पर्ने हुन्छ। करारको अवधि समाप्त भएपछि श्रम ऐन आकर्षित हुने कुरा आउँदैन। करारबाट नियुक्त भएको व्यक्तिले करारको सर्तको आधारमा सेवाको निरन्तरताको प्रमाण दिन सक्नुपर्ने हुन्छ। करारको म्याद समाप्त भएपछि करार बाहेक अन्य आधारमा स्थायित्वको अनुमान गर्ने कुरा आउँदैन। त्यसका अतिरिक्त विपक्षी डा. अरूणमणी दिक्षितले आफू निवेदक चिकित्सालयमा बसेको वा बस्न चाहेको भन्न सकेको देखिँदैन। निजले आफूले पाउने तलबभत्ताको रकम कृष्ण महर्जनमार्फत उपलब्ध गराई दिन भनी रिट निवेदक चिकित्सालयमा निवेदन दिई मिति २०६८।१२।२० मा तलबभत्ता बुझेको पनि देखिएकोले यी विपक्षी अब उक्त चिकित्सालयमा कार्यरत रहेको मान्न मिल्ने अवस्था नरहने।

माथि विवेचित आधार र कारणबाट विपक्षी डा. अरूणमणी दिक्षितलाई निजले गरेको सेवासम्बन्धी सर्त उल्लङ्घन गरेको विषय वा कानूनबमोजिम कारवाहीस्वरूप सेवाबाट हटाएको नभई करारमा उल्लिखित आंशिक समय (Part timer) को सेवाको अवधिसमेत करारबमोजिम समाप्त भएको कारण निजको सेवामा निरन्तरता दिन इन्कार गरेको क्षेत्रपाटी निःशुल्क चिकित्सालयको निर्णयलाई श्रम ऐन, २०४८ बमोजिमको कार्यविधि पूरा नगरी सेवाबाट हटाएको भन्न नमिल्ने हुँदा डा. अरूणमणी दिक्षित आचार्यलाई साबिक पदमा सेवामा पुर्नस्थापना गरी मिति २०६८।१२।१५ देखिको पारिश्रमिक दिनु भनी श्रम अदालतले गरेको मिति २०६९।१२।१९ को निर्णय त्रुटिपूर्ण हुँदा उत्प्रेषणको आदेशले बदर हुने।

इजलास अधिकृत: विश्वनाथ भट्टराई
कम्प्युटर: रामशरण तिमिल्सिना
इति संवत् २०७२ साल साउन २४ गते रोज १ शुभम्।

८

स.प्र.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ, ०७०-WO-०४१२, उत्प्रेषण/परमादेश, बलराम कुँवर योगी वि. दुधिया थारुसमेत लेनदेन मुद्दामा प्रतिवादी नै नबनाइएका

उनाउ व्यक्तिको सम्पत्ति भागसमेतबाट उक्त मुद्दामा भरी पाउने ठहरेको रकम असुलउपर गरिपाउँ भनी परेको निवेदनअनुसार कारवाही गरी लेनदेन मुद्दामा कुनै सरोकार नै नभएका व्यक्तिको सम्पत्ति रोक्का राखिराख्नु कानूनसम्मत नहुने आधारमा प्रत्यर्थीमध्येका दुधिया थारू र धनराज थारूको अंशहक जति जग्गा रोक्का फुकुवा हुने गरी तहसिलदारबाट भएको निर्णयलाई तथ्य र कानूनको रोहमा हेरी नवलपरासी जिल्ला अदालतबाट सदर गरेको र सो आदेशउपर पुनरावेदन अदालत, बुटवलमा परेको अ.बं. १७ नं. को निवेदनमा समेत तथ्यको विश्लेषण गरी उक्त आदेशलाई कानूनसम्मतको आदेश भनी न्यायिक मनको प्रयोग गरी निर्णय भएको देखिने।

नवलपरासी जिल्ला अदालतको लिखित जवाफ हेर्दा बिगोतर्फको मुद्दामा यी रिट निवेदकलाई नवलपरासी जिल्ला अदालतबाट तोकिएको मिति २०७०।५।२ को तारेख गुजारी बसेको कारण बिगोसम्बन्धी मुद्दा मिति २०७०।७।१२ मा तामेलीमा रहेको भन्ने देखिन आयो। निवेदकले बिगोतर्फको कारबाहीमा तारेख गुजारी बसी मुद्दा नै तामेलीमा गएको अवस्थामा निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी गर्न नमिल्ने।

इजलास अधिकृत: इन्दिरा शर्मा

इति संवत् २०७२ साल माघ २८ गते रोज ५ शुभम्।

९

स.प्र.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री जगदीश शर्मा पौडेल, ०७१-WH-००६५, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, छेदीराम अहिर वि. बाँके जिल्ला अदालत, नेपालगन्ज, बाँकेसमेत

निवेदकले जिल्ला बाँके, होलिया गा.वि.स., वडा नं. २ मा निवेदकबाहेक छेदी अहिर भन्ने अर्को व्यक्तिको अस्तित्व देखिने कुनै कागज प्रमाण पेस गर्न सकेका छैनन्। नागरिकताको प्रमाण पत्रमा निवेदकको नाम छेदीराम र पिताको नाम सोभई भएपनि गाउँघरमा छेदीराम अहिर छेदी अहिरबाट र सोमइ अहिर समै अहिर नामबाट परिचित हुनसक्ने हुन्छ। एउटै वतनमा

समै अहिरको छोरा छेदी अहिर भन्ने अर्को व्यक्तिको अस्तित्व रहेको नदेखिएको अवस्थामा म सोमइ अहिरको छोरा छेदीराम अहिर अर्कै व्यक्ति हुँ भन्ने निवेदन दाबी विश्वासप्रद मान्न नमिल्ने।

जबर्जस्ती करणी मुद्दाका प्रतिवादी छेदी अहिर र यी निवेदक छेदीराम अहिर एउटै व्यक्ति रहेको देखिएको हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदन फैसलाबमोजिमको सजाय भुक्तान गर्नबाट भाग्ने मनसायले दायर गरेको देखियो। अदालतबाट अन्तिम भइरहेको फैसला कार्यान्वयन गर्नु अदालतको प्राथमिक दायित्व रहेको हुन्छ। अदालतबाट अन्तिम भएको फैसलाबमोजिम राखिएको कैदको लगत फछ्यौटका लागि पक्राउ गरी रिटपूर्वक थुनुवा पुर्जीसमेत दिई थुनामा राखिएकोमा त्यस्तो थुनालाई गैरकानूनी थुना भन्न नमिल्ने हुँदा रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: विश्वनाथ भट्टराई

कम्प्युटर: विकेश गुरागाई

इति संवत् २०७२ साल साउन २५ गते रोज २ शुभम्।

१०

स.का.मु.प्र.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र, ०७०-CI-०१९४, उत्प्रेषण / परमादेश, नेपाल साहित्य केन्द्रका प्रो. मोहनकुमार उपाध्याय वि. आन्तरिक राजस्व कार्यालय, काठमाडौं क्षेत्र नं. १, बबरमहलसमेत

आन्तरिक राजस्व विभागले कुनै व्यक्ति वा फर्मको आयकर ऐन, २०५८ को दफा ११५(१) बमोजिमको प्रशासकीय पुनरावलोकनको निवेदन खारेज गरेमा समेतउपर सोही ऐनको दफा ११६(१) बमोजिम राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्ने कानूनी व्यवस्था भएको देखिन्छ। कानूनले स्पष्टरूपमा कुनै निकाय वा अधिकारीले गरेको निर्णय वा निर्णय पर्चाउपर अर्को कुनै निकायमा पुनरावेदन लाग्ने छ भन्ने व्यवस्था गरेको छ भने कानूनले गरेको व्यवस्थालाई अदालतले सोहीबमोजिम अनुशरण गर्नुपर्ने।

कानूनबमोजिम पुनरावेदकले प्रत्यर्थी विभागको निर्णयउपर साधरण अधिकारक्षेत्रअन्तर्गत

राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन गर्न पाउने कानूनी हक हुँदाहुँदै असाधारण अधिकारक्षेत्रको वैकल्पिक मार्गबाट निर्णय गर्दा आयकर ऐन, २०५८ को दफा ११६ (१) मा भएको विधायिकी व्यवस्था निस्प्रभावी हुने तथ्य विदितै छ। पुनरावेदकले उठाएका प्रश्नहरूको निरूपण राजस्व न्यायाधिकरणबाट पुनरावेदनको रोहमा हुन सक्ने अवस्थामा अदालतबाट हस्तक्षेप गरी बोल्नु अधिकारक्षेत्रसम्बन्धी मान्य सिद्धान्त र न्यायपालिकाले हालसम्म अवलम्बन गर्दै आएको अभ्यासको समेत प्रतिकूल हुने।

न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ८ (२) ले पुनरावेदन अदालतलाई आफ्नो प्रादेशिक अधिकारक्षेत्रभित्रका कुनै निकाय वा अधिकारीले गरेको निर्णय बदर गर्न उत्प्रेषणको आदेश जारी गर्ने अधिकार भए पनि साधिकार निकायले कानूनबमोजिमको कार्यविधि अवलम्बन नगरेमा, निर्णयमा कानूनी त्रुटि विद्यमान भएमा, हुँदै नभएको अधिकारक्षेत्र ग्रहण गरेमा वा भएको अधिकारक्षेत्रको बढी प्रयोग गरेमा वा दुरुपयोग गरेमा, कानूनी कर्तव्यको पालना नभएमा वा कलुषित निर्णय गरेमा मात्र त्यस्तो निर्णय बदर गर्न उत्प्रेषणको आदेश जारी हुने हो। प्रस्तुत मुद्दामा आयकर ऐन, २०५८ को दफा ११६ को उपदफा (१) ले स्पष्टरूपमा आन्तरिक राजस्व विभागले गरेको निर्णयउपर राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्ने व्यवस्था गरेकोमा पुनरावेदकले राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन नगरी रिट क्षेत्रबाट पुनरावेदन अदालतमा प्रवेश गरेको अवस्थामा पुनरावेदन अदालतले रिट क्षेत्रबाट न्याय निरूपण हुन नसक्ने भनी गरेको आदेशमा त्रुटि नदेखिँदा पुनरावेदकको जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

इजलास अधिकृत: भीमबहादुर निरौला
इति संवत् २०७१ साल फागुन ११ गते रोज २ शुभम्।

११

स.का.मु.प्र.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र, ०७०-CI-०३६५, निषेधाज्ञा / परमादेश, ज्ञानेश्वरस्थित साई एजुकेयर बोर्डिङ हाइस्कूलको अख्तियारप्राप्त भई आफ्नो हकमा समेत

शान्ति बस्नेत वि. मातृ नेपाल अपाङ्ग संघको अध्यक्ष नरबहादुर राउत

निवेदक व्यहोरा अध्ययन गर्दा पुनरावेदकहरू समेतसँग निवेदक / प्रत्यर्थी दुई पक्षका बिचको कारोबार र आर्थिक दायित्वको विषयमा मात्र विवाद भएको देखिन्छ। यस्तो विवाद लेनदेन प्रकृतिको हुने तथ्यमा विवाद छैन। देवानी दायित्वको विषयमा प्रहरी कार्यालयले अधिकारक्षेत्र ग्रहण गरी कारवाही गर्न मिल्दैन। विपक्षी प्रहरी कार्यालयको लिखित जवाफबाट पुनरावेदक शान्ति बस्नेत प्रहरी कार्यालयमा सोही लेनदेन तथा आर्थिक कारोबारको विषयलाई लिएर गएको भन्ने देखिँदा निवेदकले देखाएको आशङ्काको विद्यमानता पुष्टि हुन आयो। अतः पुनरावेदन अदालत, पाटनबाट मिति २०६९।९।१८ मा विपक्षीहरूको नाममा जारी भएको निषेधाज्ञाको आदेश मिलेकै हुँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: भीमबहादुर निरौला

कम्प्युटर: गिता घिमिरे (गिरी)

इति संवत् २०७१ साल फागुन ११ गते रोज २ शुभम्।

इजलास नं. १

१

मा.न्या.श्री गिरीश चन्द्र लाल र मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय, ०७०-CR-०१९५, अपहरण तथा शरीर बन्धक, बसन्त भन्ने हर्षबहादुर गुरुङ वि. नेपाल सरकार

वारदातको केही तथ्य स्वीकार्नु र वारदात नै स्वीकार गर्नु निश्चय नै फरक कुरा हुन्। तर वारदातको तथ्यहरू स्वीकार गर्दा त्यसले वारदातको पूर्णता नै स्थापित गरिरहेको अवस्थामा प्रतिवादीलाई अपराधबाट उन्मुक्ति दिन नमिल्ने।

नेपाल सरकारले यी प्रतिवादीउपर लगाएको अभियोग निम्न तथ्यहरूबाट मालाकार रूपमा प्रमाणित भएको देखिन्छ। निजले जाहेरवालीको २ वर्षको छोरालाई घुमाउन भनी लिएर गएको कुरा स्वीकार

गरेका छन् भने मिति २०६७।५।६ देखि २०६७।५।१२ सम्म अर्थात् प्रहरीले फेला नपारुञ्जेलसम्म पीडितको आमालाई जानकारीसमेत नगराई टाढा राख्नुपर्ने कारणसमेत प्रमाणित गर्न सकेका छैनन् । यसका साथै निज पुनरावेदक प्रतिवादी आफ्नो निर्दोषिताको प्रमाणसमेत पेश गर्न सकेको अवस्था छैन । यसरी निजले जाहेरवालीको वर्ष २ को छोरा महेश श्रेष्ठलाई अपहरण गरी बन्धक बनाएको तथ्य शङ्कारहित तवरबाट प्रमाणित भएरहेकोले निजको सो कार्य मुलुकी ऐन, अपहरण गर्ने तथा शरीरबन्धक लिनेको १ र २ नं. विपरीतको कसुर गरेको देखिन आउने ।

मुलुकी ऐन, अपहरण गर्ने तथा शरीर बन्धक लिनेको ३ नं. ले "...छुटकारा रकम (फिरौती) लिने वा शरीर बन्धकमा लिइएको व्यक्ति वा निजको हकवालाको धन सम्पत्ति प्राप्त गर्ने उद्देश्यले यस महलको १ र २ नं. बमोजिम अपहरण गरेमा वा शरीर बन्धक लिएमा सो गर्ने गराउने व्यक्तिलाई सात वर्षदेखि पन्ध्र वर्षसम्म कैद र पचास हजार रुपैयाँदेखि दुई लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना..." हुने व्यवस्था गरेको छ भने ऐ.को ७ नं. ले संगठितरूपमा त्यस्तो काम गरेको भए यस महलबमोजिम हुने सजायमा दुई वर्ष थप गरी सजाय गर्नुपर्छ भन्ने व्यवस्था रहेको छ । त्यस्तै ९ नं. अनुसार यस महलको १, २ र ३ नं. बमोजिमको कसुर महिला वा नाबालक विरुद्ध गरिएको भए यस महलबमोजिम हुने सजायमा दुई वर्ष थप गरी सजाय गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । उपर्युक्त कानूनी व्यवस्थाहरूको आधारमा वारदातमा एक भन्दा बढी व्यक्तिको संलग्नता देखिएको र पीडित २ वर्षको नाबालकसमेत रहेको अवस्थामा पुनरावेदक प्रतिवादी हर्षबहादुर गुरुङलाई ऐ. ३ नं. अनुसार ८ वर्ष, ऐ. ७ र ९ नं. बमोजिम थप २/२ वर्ष गरी जम्मा १२ वर्ष कैद एवम् रु.५०,०००/- जरिवाना र ऐ.१२ नं. बमोजिम पीडितलाई प्रतिवादीहरूबाट रु.१,५०,०००/- क्षतिपूर्तिसमेत तिराउने गरी पुनरावेदन अदालत, पाटनबाट भएको फैसलालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने ।

अतः उल्लिखित आधार एवम् कारणहरूबाट

काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट यी प्रतिवादी बसन्त भन्ने हर्षबहादुर गुरुङलाई १२ वर्ष कैद र रु.५०,०००/- जरिवाना हुने ठहर्याई भएको फैसलालाई पुनरावेदन अदालत, पाटनले मिति २०६९।६।१६ मा केही उल्टी गरी कैद सजाय र जरिवानाको हकमा सदर गरी रु. १,५०,०००/- प्रतिवादीहरूबाट पीडितलाई क्षतिपूर्ति भराउने ठहर गरेको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

शाखा अधिकृत : रामु शर्मा

कम्प्युटर: सुदर्शनप्रसाद आचार्य

इति संवत् २०७२ साल मङ्सिर १७ गते रोज ५ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री सुशीला कार्की र मा.न्या.श्री बैद्यनाथ उपाध्याय, ०७१-CR-०५५०, लागु औषध (नाइट्रोसोनसमेत), नेपाल सरकार वि. सन्तोष कालिराज

प्रतिवादीबाट विभिन्न प्रकारका लागु औषध धेरै मात्रामा बरामद हुनु, निजले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष बयान गर्दा उक्त लागु औषधहरू आफूले चिनेका लागु औषध अम्मलीलाई बिक्री गर्ने र सो लागु औषध भारतको नौतनवाबाट खरिद गरी ल्याएको भनी बयान गरेबाट उक्त कार्य ओसारपसार गरेको देखिन्छ । उक्त लागु औषधहरू मबाट बरामद भएको होइन र अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष भएको आफ्नो बयान प्रहरीको बलजपतीबाट सही गराएको भन्ने निज प्रतिवादीको भनाइबाहेक अन्य स्वतन्त्र प्रमाणबाट पुष्टि गर्न सकेको छैन । लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १२ र प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २७ बमोजिम प्रतिवादीले आफूउपर लागेको अभियोगबाट छुटकारा पाउनको लागि सो कुरालाई आफ्नो प्रमाणद्वारा पुष्टि गर्नुपर्ने ।

प्रतिवादी सन्तोष कालिराजबाट लागु औषधका विभिन्न ब्रान्डहरू निजबाट धेरै मात्रामा बरामद हुनु भारतको नौतनवाबाट बुटवलसम्म ल्याई लागु औषध अम्मलीलाई बिक्री गर्ने सञ्चय गर्ने समेत कार्य गरेकाले निजलाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४ को (घ)(ङ)(च) र (छ) को

कसुर अपराध गरेकोले निजलाई सोही ऐनको दफा १४(१)(झ) बमोजिम न्यूनतम २ (दुई) वर्ष कैद र रु. १,००,०००।- (एक लाख रुपैया) जरिवाना हुने देखियो। तसर्थ प्रतिवादीलाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४(घ) को कसुरमा दफा १४(१) (झ) को उद्योगसम्म ठहर गरी एक वर्ष कैद र रु. ५०,०००।- जरिवाना हुने ठहर्याएको पुनरावेदन अदालत, बुटवलको मिति २०६७।१२।९ को फैसला केही उल्टी हुने।

उल्लिखित सिद्धान्त, कानून व्यवस्था र मिसिल संलग्न कागजातहरूबाट प्रतिवादी सन्तोष कालिराजलाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४(घ) को कसुरमा ऐ ऐनको दफा १४(१) (झ) बमोजिम हुने सजायको दफा १७ बमोजिम उद्योगमा न्यूनतम आधा अर्थात् १ वर्ष कैद र रु. ५०,०००।- जरिवाना हुने ठहर्याई गरेको रूपन्देही जिल्ला अदालतको फैसलालाई सदर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत, बुटवलको मिति २०६७।१२।९ को फैसलामा केही उल्टी भई निज प्रतिवादीलाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४(घ) को कसुरमा ऐ ऐनको दफा १४(१)(झ) बमोजिम न्यूनतम दुई (२) वर्ष कैद र एक लाख रुपैयाँ जरिवाना हुने।

इजलास अधिकृत: प्रेम खड्का

कम्प्युटर: रानु पौडेल

इति संवत् २०७२ साल साउन २४ गते रोज १ शुभम्।

३

मा.न्या.श्री सुशीला कार्की र मा.न्या.श्री गोपाल पराजुली, ०७०-CI-०८११, मोही नामसारी प्रमाणपत्र, कपिला मण्डल वि. रामानन्दन दास वैष्णव

पुनरावेदक वादी दाबीको कि.नं. १०४ को सा.कि.नं. २६१३ र २६१४ को जग्गाको सम्बन्धमा महोत्तरी जिल्ला अदालतको २०२८ सालको फौ.नं. ७८/५१० वादी रतन मंडर प्रतिवादी यिनै पुनरावेदक वादीका पिता निरसन मंडर धानुकसमेत भएको लुटपिट मुद्दा र २०२८ सालकै वादी दुखमोचन झा प्रतिवादी यिनै पुनरावेदक वादीका पिता निरसन मंडर

धानुकसमेत भएको फौ.नं. ७६/५०४ को लुटपिट मुद्दामा आफू उक्त जग्गाको मोही हुँ भनी प्रतिवाद गरेको सो मुद्दामा लुटपिट ठहरी फैसला भएको मिसिल संलग्न फैसलाहरूको प्रतिलिपिबाट देखिएको र दाबीको कि.नं. १०४ मध्ये १-३-११^१/_२ को २०२९ सालको मोही बाली नदिएकोमा वादी देवनारायण झा प्रतिवादी रतन मंडल धानुक भई चलेको २०२९ सालको दे.नं. १३४० को मोहीबाली मुद्दामा प्रतिवादी रतन मंडरलाई मोही मानी दायर भएकोमा सो मुद्दामा प्रतिवादीबाट मोहीबाट बाली भरी पाउने ठहरी महोत्तरी जिल्ला अदालतबाट २०३१।१०।२ मा फैसला भएको मिसिल संलग्न फैसलाको प्रतिलिपिबाट देखिँदा प्रस्तुत लुटपिट मुद्दाका प्रतिवादी यी पुनरावेदक वादीका बुबा रहेका र सो जग्गाको बाली लुटपिट ठहरेको आधारमा उक्त कि.नं. को जग्गा निजले कमाएको भन्ने पुष्टि नहुने।

मोही हकको प्रमाण पत्र बेगर पनि एक बर्ष २०२९ सालको बाली बिगो मुद्दाको रोहबाट यी पुनरावेदक वादीको पिता नाताभिन्ने नपर्ने व्यक्तिबाट बाली विगो भराएकै आधारमा पनि मरिसकेका पुनरावेदक वादीका पिताको नाउँमा मोही हक कायम गरी यी पुनरावेदक वादीका नाउँमा मोही नामसारी हुनसक्ने देखिन नआउने।

पुनरावेदक वादीले दाबीको जग्गाको १ नं. लगत भरेको, जग्गाधनीको नाउँबाट २ नं. अनुसूची प्रकाशित भएको र ४ नं. जोताहा अस्थायी निस्सा प्राप्त गरेको प्रमाणहरू मिसिल संलग्न नदेखिएकोले मोहीको हक स्थापित गर्नको लागि पेस गर्नुपर्ने आवश्यक प्रमाणको अभावमा मोही नामसारी हुनसक्ने देखिन आएन। साथै फिलडबुकको जोताहा महलमा मोहीको नाम खाली रहेको देखिएको एवम् निजसँग जग्गाधनिलाई बाली बुझाएको भरपाईसमेत भएको नदेखिएकोले मोही नामसारी गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदन जिकिर मनासिब नदेखिने।

उल्लिखित आधार र कारणहरू समेतबाट पुनरावेदक वादी कपिला मण्डलका बाबु जिल्ला महोत्तरी गा.वि.स. एकडारा बेला वडा नं. ५ कि.नं.

१७४ को ६-६-१२^१/ जग्गामध्ये दक्षिणतर्फबाट ३-८-११ जग्गाको मोही भएको भन्ने खम्बिरूपले पुष्टि हुने कुनै आधार प्रमाण नदेखिएकोले सुरु भूमिसुधार कार्यालय, रौतहटको निर्णय उल्टी गरी वादी दाबी नपुग्ने ठहर्याएको पुनरावेदन अदालत, जनकपुरको मिति २०७०।२।१२ गतेको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदक वादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने।

इजलास अधिकृत: गेहेन्द्रराज पन्त

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७२ साल मङ्सिर १८ गते रोज ६ शुभम्।

४

मा.न्या.श्री सुशीला कार्की र मा.न्या.श्री गोपाल पराजुली, ०७१-८।-०४५१, मोही नामसारी, धर्मशीलादेवी कलवारीन वि. नन्दलाल साह कलवार

साबिक जग्गाधनीले मोहीको मृत्युपछि मोहीका ३ छोरामध्ये प्रत्यर्थी वादीउपर दाबी जग्गाको कुतबाली भराई पाउँ भनी नालिस दिई फैसलासमेत भएकोमा हालको जग्गाधनी पुनरावेदक प्रतिवादीले मोहीको अर्को छोरा बच्चेलाल साहलाई मोही पत्याई निज बच्चेलालले दिएको मोही नामसारी मुद्दाबाट मोही नामसारी गरी दिने निर्णय भइसकेको भनी वादी दाबी खारेज हुने ठहर्याई भूमिसुधार कार्यालयबाट निर्णय गरेको देखिन आएको छ। भूमिसम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा २६(१) बमोजिम साबिक जग्गाधनीले प्रत्यर्थीउपर प्रतिवादी कायम गरी बारा जिल्ला अदालतमा कुतबाली भरिपाउँ भनी मुद्दा दिई सो मुद्दाबाट मोहीको मृत्युपछि निजका हकवाला छोरामध्येका प्रत्यर्थी वादीलाई मोही पत्याएकोमा हालका जग्गाधनी यी पुनरावेदक प्रतिवादीले मोहीको अर्को छोरालाई मोही पत्याएको भनी मान्न मिल्ने नदेखिने।

माथि विवेचित आधार कारण एवम् प्रतिपादित सिद्धान्तसमेतका आधारमा प्रतिवादी जगदीशप्रसाद साह तेलीका नाममा दर्ता रहेको जिल्ला बारा गा.वि.स. नरही वडा नं. ८ कि.नं. ८३ को ज.वि. ०-६-० को जग्गाको मोही धनरू साह कलवार भएकोमा निजको

मृत्यु पछि निजका कान्छा छोरा प्रत्यर्थी वादीलाई जग्गाधनीले मोही पत्याएको देखिएकोले सुरु भूमिसुधार कार्यालय, बाराको फैसला उल्टी गरी प्रत्यर्थी वादीको नाउँमा मोही नामसारी हुने ठहर्याएको पुनरावेदन अदालत, हेटौँडाको मिति २०७०।१०।६ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। यी पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने।

इजलास अधिकृत: गेहेन्द्रराज पन्त

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७२ साल मङ्सिर १८ गते रोज ६ शुभम्।

५

मा.न्या.श्री सुशीला कार्की र मा.न्या.श्री दीपकराज जोशी, ०७०-CR-०६७३, सवारी ज्यान र अङ्गभङ्ग, नेपाल सरकार वि. राजन प्रजापति

प्रतिवादीले चलाएको बा.२ख ९७१८ नं. को ट्रक उक्त सडकको दक्षिणतर्फको लेनबाट चलाई लगेको भए पनि उक्त सडकको लेनको चौडाई २५ फिट रहेकोमा १६ फिट चौडाइको भागमा घटना भई दक्षिणबाट उत्तरतर्फ ९ फिटको भागमा रगत देखिएको समेतबाट निज प्रतिवादी आफ्नोतर्फको सडकको लेन उत्तरबाट नगई दक्षिणतर्फको लेनबाट सवारी चलाई लगेकै कारणले उक्त दुर्घटना भएको भन्न सकिने अवस्था देखिँदैन। मोटरसाइकलमा सवार रहेका व्यक्तिहरूलाई मार्नुपर्नेसम्मको पूर्वरिसर्चवी यी प्रतिवादी सवारी चालकमा रहेको देखिँदैन। मिसिल संलग्न घटनास्थल विवरण, घटना हुँदाको अवस्था, घटनाको प्रकृति, मृतक रबिना भट्टराईको क्षतिपूर्तिस्वरूप रु. ५,५०,०००।- पिडित पक्षले प्राप्त गरिसकेको समेत तथ्यलाई हेर्दा प्रस्तुत वारदात सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९ को दफा १६१(२) अन्तर्गतको कसुर नभई मिसिल संलग्न कागज प्रमाणको समष्टिगत अध्ययनबाट प्रतिवादीले उक्त ऐनको दफा १६१(३) को कसुर गरेको देखिन आयो। तसर्थ सोही ऐनको दफा १६१(३) को कसुर कायम गरी सोहीअनुसार प्रतिवादीलाई १ महिना १५ दिन कैद र दुई हजार

रुपैयाँ जरिवाना हुने ठहर्याएको पुनरावेदन अदालत, पाटनको फैसला मिलेको देखिन आउने।

घाइतेहरूको हकमा उक्त ऐनको दफा १६२(१) अनुसारको सजायसमेतको माग दाबी रहेकोमा घाइते शम्भु भट्टराईले गरेको बकपत्रसमेतमा उपचार खर्च ट्रक व्यवसायी समितिले गरी रहेको र थप उपचारबापत बीस हजार रुपैयाँ प्राप्त गरेको छु। डाक्टरले चोट लागेको ठाउँ निको हुन्छ भन्नुभएको छ भने छोरी सबिना पनि राम्रो हुँदै गएको छिन् भनी अदालतमा बकपत्र गरेको देखिन्छ। उक्त भनाईबाट मोटरसाईकल चालक निज घाइतेमध्येका शम्भु भट्टराईले गरेको बकपत्रबाट निजलाई लागेको घाउ चोटपटकसमेत निको हुने स्थितिमा रहेको भन्ने देखिन्छ। मृतकको मृत्यु भएतर्फ क्षतिपूर्तिबापत रु. ५,५०,०००।- (पाँचलाख पचास हजार रुपैयाँ), घाइतेको उपचार मिति २०६७।७।२२ को घटनापश्चात् मिति २०६७।८।२६ सम्मको गाडी धनीबाट प्राप्त गरी थप उपचार खर्चबापत बीसहजार रुपैयाँ प्रतिवादी चालक पक्षबाट मृतकको हकदार एवम् घाइते पक्षले बुझिसकेको सन्दर्भसमेतका मिसिल संलग्न कागज प्रमाणबाट प्रतिवादीलाई अरु थप कैद सजायसमेत गरिरहन पर्ने देखिएन। उक्त ऐनको दफा १६२(१) बमोजिम प्रतिवादीलाई घाइते तथा अङ्गभङ्गबापत रु.५,०००।- (पाँच हजार) जरिवानासमेत हुने ठहर्याएको पुनरावेदन अदालत, पाटनको फैसला मुनासिब देखिन आयो। पुनरावेदन अदालतको फैसला उल्टी गरी अभियोग माग दाबीअनुसार नै सजायसमेत गरिपाउँ भन्नेसमेतको वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर र यस अदालतबाट मिति २०७०।३।२५ मा भएको निस्सा प्रदान गर्ने आदेशको आधारसँग सहमत हुन नसकिने।

माथि विवेचित आधार, कारण र प्रमाणहरूबाट प्रस्तुत वारदातलाई सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९ को दफा १६१(२) को कसुर कायम नगरी उक्त ऐनको दफा १६१(३) को कसुरमा सवारी दुर्घटनाबाट ज्यान मरेतर्फ प्रतिवादीलाई एक महिना १५(पन्ध्र) दिन कैद र रु.२,०००।-(दुई हजार

रुपैयाँ) जरिवाना र घाइते तथा अङ्गभङ्गको हकमा सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९ को दफा १६२(१) बमोजिम रु. ५,०००।- (पाँच हजार रुपैयाँ) जरिवानासमेत हुने ठहर्याई सुरु भक्तपुर जिल्ला अदालतबाट मिति २०६७।९।१४ मा भएको फैसलालाई सदर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत, पाटनको मिति २०६८।११।०२ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने।

इजलास अधिकृत: प्रेम खड्का

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७२ साल साउन २८ गते रोज ५ शुभम्।

६

मा.न्या.श्री सुशीला कार्की र मा.न्या.श्री दीपकराज जोशी, ०६८-CR-०६९६, उत्प्रेषण / प्रतिषेध / परमादेश, मीनाकुमारी गुरुङ वि. विलमान तुलाचनसमेत

वादी विलमान तुलाचन प्रतिवादी मिनाकुमारी गुरुङ भएको लेनदेन मुद्दा कास्की जिल्ला अदालतमा चली मिति २०६६।११।१८ मा वादी दाबीबमोजिम वादीले साँवा व्याज जम्मा रु. ११,३०,०००।- पाउने ठहरी फैसला भएकोमा यी निवेदिकाले नदिएको र निजको नाउँको जेथा फेला नपरेकोले यस निवेदनका विपक्षी विलमानले बिगोबापत विपक्षीलाई दण्ड सजायको महलको ४२(१)(२) बमोजिम कैदमा राखिपाउँ भनी १ वर्षको सिधा खर्च रु. १६,२००।- दाखिल गरी विपक्षी वादीले कास्की जिल्ला अदालतमा निवेदन दिएपछि जिल्ला कास्की साबिक शिशुवा गा.वि.स. वडा नं. ४ हाल कालिका गा.वि.स. वडा नं. १ अन्तर्गत कि.नं. १४०४ को जग्गाबाट बिगो असुलउपर गरेमा मन्जुरी छ भनी यी निवेदिकाले दिएको व्यहोरा निजको निवेदनबाट देखिएको छ। सो जग्गाबाट लेनदेन मुद्दाका वादी विलमानको विगो असुल गर्न कारवाही चलाएकोमा कास्की जिल्ला अदालतबाट भएको मिति ०६८।८।१९ को आदेशमा चित्त नबुझी विपक्षी वादीले पुनरावेदन अदालत, पोखरामा निवेदन

दिएकोमा उक्त अदालतबाट जायजात तायदाती मुचुल्कामा उल्लिखित बाटो नक्सा ट्रेसबाट भिड्न नआएको र कि.नं. १४०१ को जग्गा विपक्षीले खरिद गरेको मूल्यसमेतको परिप्रेक्षमा त्यस अदालतबाट भएको मिति २०६८।५।५ को जायजात मुचुल्का र सो जायजात मुचुल्काको आधारबाट मिति २०६८।७।१४ मा भएको कि.नं. १४०१ को पञ्चकिर्ते मूल्याङ्कन र सो पञ्चकिर्ते मूल्याङ्कनलाई मान्यता दिई मिति २०६८।८।९ मा भएको आदेशसमेत बेरीतको देखिँदा बदर गरी दिएको छ, पुनः रित पुर्याई जायजात तायजात पञ्चकिर्ते मूल्याङ्कनसमेत गरी फैसला कार्यान्वयनको कारवाही गर्नु होला भनी मिति २०६८।१०।५ मा आदेश भएको देखिन्छ । प्रस्तुत आदेश कानूनसम्मत नै देखिने ।

अतः कास्की जिल्ला अदालतबाट फैसला कार्यान्वयनको सम्बन्धमा भएको आदेशउपर अ.बं. ६१ नं. को बमोजिम निवेदन परी सो निवेदनमा भएको आदेशको सम्बन्धमा पुनरावेदन अदालत, पोखराले १७ नं. बमोजिम निवेदन लिई गरेको आदेश कानूनबमोजिम अन्तिम भएको देखिएको अवस्थामा सो आदेश निवेदक कथनबमोजिम मनोगतरूपमा परिवर्तन गर्नु उचित नदेखिँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।
इजलास अधिकृत: गेहेन्द्रराज पन्त
कम्प्युटर: मन्दिरा रानाभाट
इति संवत् २०७२ साल पुस १२ गते रोज १ शुभम् ।

७

मा.न्या.श्री सुशीला कार्की र मा.न्या.श्री दीपकराज जोशी, ०७१-WO-०१८३, उत्प्रेषण / परमादेश, नारायणप्रसाद रेग्मी वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत

निवेदकलाई मिति २०७०।४।६ को निर्णयले तोकिएको अवधिसम्म पदमा बहाल रही कार्य गर्न दिनु भनी परमादेशलगायत जो चाहिने उपर्युक्त आज्ञा आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने जिकिर रहेकोमा यस अदालतबाट मिति २०७१।७।२७ मा "अधिकार सम्पन्न बागमती सभ्यता एकीकृत विकास समिति आदेशको दफा ३

(२) मा अध्यक्षको पदावधि २ (दुई) वर्षको हुने उल्लेख भएको र सोहीबमोजिम बढीमा दुई वर्षको लागि भनी नियुक्त गरिएको अवस्थामा पदावधि नसकिँदै पदमुक्त गरी विपक्षी किशोर थापालाई सो समितिको अध्यक्ष पदमा नियुक्त गर्ने भनी नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषद्बाट मिति २०७१।५।१९ मा भएको निर्णय उक्त विकास समिति आदेशको दफा ३ उपदफा (२) को अनुकूल नभएकोले मन्त्रिपरिषद्को मिति २०७१।५।१९ को निर्णय कार्यान्वयन नगर्नु नगराउनु" भन्ने अन्तरिम आदेश जारी भई निज उक्त पदमा यस अदालतको आदेशबाट निवेदकलाई मिति २०७०।४।६ को निर्णयले तोकिएको अवधिसम्म पदमा बहाल रही कार्य गरेको अर्थात् निजलाई तोकिएको २ वर्ष अवधिसम्म कार्यरत रही निजको कानूनले तोकिएको पदावधि समाप्त भएबाट निवेदकको प्रस्तुत निवेदनको औचित्य समाप्त भइसकेको देखिएकोले प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: गेहेन्द्रराज पन्त

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७२ साल पुस १२ गते रोज १ शुभम् ।

८

मा.न्या.श्री सुशीला कार्की र मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय, ०६९-CI-०२४४, अंश, मालती मिश्र वि. डिल्लीराम मिश्र

पुनरावेदक वादी मालती मिश्रसमेतले प्रतिवादी डिल्लीराम मिश्रको नामदर्तामा रहेको काठमाडौं जिल्ला, इचंगुनारायण गा.वि.स. हाल बालाजु ८(ख) को कि.नं.३१५ को क्षेत्रफल ०-५-२-३ को घरजग्गासमेत बन्डा गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदन जिकिरतर्फ हेर्दा प्रतिवादी डिल्लीराम मिश्रले २०३४ सालदेखि नोकरी गरी नोकरीबाट कमाएको रूपैयाँबाट निजले साबिक इचंगुनारायण गा.वि.स. हाल काठमाडौं जिल्ला का.म.न.पा.बालाजु ८(ख) को कि.नं.३१५ को जग्गा खरिद गरी सो जग्गामा एक तल्ले घर निर्माण गरेको भनी निज प्रतिवादी डिल्लीराम मिश्रले जिकिर लिएको देखिन्छ । निज डिल्लीराम मिश्रले कर्मचारी

सञ्चयकोषमा मिति २०६०।६।२३ मा उक्त जग्गा धितो राखी घर सापटीबापत रु. ४,०३,०००।- (चार लाख तीन हजार रूपैयाँ) लिएको तथ्य मिसिलबाट देखियो । त्यसैगरी निजले कर्मचारी सञ्चय कोषबाट विशेष सापटीबापत मिति २०५९।१२।१२ रु.१,०७,४००।- र मिति २०६४।४।३२ मा रु.४२,६००।- लिएको मिसिल संलग्न कर्मचारी सञ्चयकोषको मिति २०६८।४।१५ को पत्रबाट देखिन्छ । त्यसैगरी निजकी श्रीमती सर्मीला मिश्रले कर्मचारी सञ्चयकोषबाट कट्टा हुने गरी रु.२,००,०००।- ऋण सापटी लिएको भन्ने मिसिल संलग्न पाटन हस्पिटलको मिति २०६६।२।२९ को पत्रद्वारा देखियो । डिल्लीराम मिश्रले आफ्नो बिमालेख धितो राखी ऋण लिएको र निजले विभिन्न लेख, रचना, पुस्तक प्रकाशन गरेबापत प्राप्त गरेको रकमसमेतबाट उक्त घर निर्माण गरेको देखिँदा उक्त कि.नं. ३१५ को घरजग्गा निजको निजी ज्ञान सीप आर्जनको देखिन आउने ।

उल्लिखित तथ्य कानूनी व्यवस्था, प्रतिपादित सिद्धान्त एवम् विवेचनासमेतबाट काठमाडौँ जिल्ला, इचंगुनारायण गा.वि.स.हाल बालाजु ८(ख) को कि.नं.३१५ को जग्गा र सोमा बनेको घर प्रतिवादी डिल्लीराम मिश्रको निजी ठहर्याई बाँकी अन्य वादी प्रतिवादीले ताथदातीमा पेस गरेको सम्पत्तिलाई ४ भाग लगाई सो ४ भागको १ भागलाई विवाह नभएका अंशियारको कानूनबमोजिम विवाह खर्च परसारी ५ भागको २ भाग वादीहरूले पाउने ठहर्याई पुनरावेदन अदालत, पोखराले मिति २०६८।०८।२५ मा गरेको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । वादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

इजलास अधिकृत : प्रेम खड्का

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७२ साल साउन २७ गते रोज १ शुभम् ।

९

मा.न्या.श्री सुशीला कार्की र मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय, ०६८-CR-०९२१,

०९८५, ०९८६, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. चन्द्रबहादुर तामाङसमेत, अजय तामाङ वि. नेपाल सरकार, पूर्णबहादुर तामाङ वि. नेपाल सरकार

प्रतिवादीहरू दलबहादुर र पूर्णबहादुरले मौकाको बयानमा उल्लेख गरेको बाँसको फप्लेटो र सिर्कनो (लौरो) घटनास्थल गोठछेउको कुलोबाट बरामद भएको देखिन्छ । यसैगरी प्रतिवादी पूर्णबहादुरको गोठघरको भित्तामा ठाउँठाउँमा पोतेको र पोतेको ठाउँमा रगतका टाटा देखिएको भन्ने घटनास्थल मुचुल्काबाट देखिएको छ । घटनास्थलको उक्त स्थिति र बरामद दसीको बस्तु बाँसको लौराहरूले प्रतिवादी पूर्णबहादुर तामाङसमेतले मृतकउपर चोट प्रहार गरेको भन्ने देखिन आयो । यसरी मृतकको ज्यान लिने मतलबमा पसी वारदातस्थलमा उपस्थित भई मृतकउपर चोट प्रहार गर्ने प्रतिवादी पूर्णबहादुर तामाङलाई वादी दाबीअनुसार ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम जन्मकैदको सजाय गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत, पाटनको फैसला मिलेको देखियो । आफू वारदातमा संलग्न नरहेको कारण अभियोग दाबीबाट सफाई पाउँ भन्ने प्रतिवादी पूर्णबहादुरको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

पुनरावेदक प्रतिवादी दलबहादुरले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष बयान गर्दा यी सबै तथ्यलाई स्वीकार गरेकोमा अदालतमा बयान गर्दा मृतकलाई आफू एकलैले कुटपिट गरी सोही स्थानमा छाडी गएको पछि घारी खोल्सामा गई मरेछ भन्ने बयान गरी घटनाको बारेमा फरक व्यहोरा उल्लेख गरेको, निजले उल्लेख गरेअनुसार भवितव्य हो कि भनी शड्का गर्नुपर्नेसम्मको कुनै अवस्थासमेत नरहेको स्थितिमा प्रतिवादीले मृतकको टाउकोमा बाँसको लौरोले सांघातिक चोट प्रहार गरेको र त्यही चोटको कारणबाट मृतकको मृत्यु भएको पुष्टि हुन आएकोले निजलाई पुनरावेदन अदालत, पाटनले अभियोग दाबीबमोजिम मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गर्ने गरेको फैसला मिलेको देखिन आउने ।

प्रतिवादी अजय तामाङले आफूलाई लागेको कैदमा अ.ब. १८८ नं. प्रयोग गरी सजाय कम गरिपाउँ भन्नेतर्फ हेर्दा, अ.ब. १८८ नं. को प्रयोग न्यायकर्ताको स्वविवेक र प्रतिवादीउपर ऐनबमोजिम सजाय गर्दा चर्को पर्ने देखिएमा मात्र न्यायकर्ताले प्रयोग गर्ने विषय भएकोले कसैले अपराध गर्ने त्यसपछि अ.ब. १८८ नं. को प्रयोग गरी घटी सजाय होस् भनी माग गर्न पाउने विषय होइन। मौकामा र अदालतमा कसुर स्वीकार गर्नुले अनुसन्धान तथा न्यायिक प्रक्रियालाई सहज बनाउने तथ्यमा विवाद छैन। तथापि जघन्य अपराध गरी कसुर स्वीकार गर्दै अपराधप्रति प्रायश्चित गरेको भनी भनाइ राखेकै आधारमा मात्रै सजायबाट छुट पाउने हुँदैन। तसर्थ वारदातको अवस्था र प्रकृतिसमेतलाई विचार गर्दा प्रतिवादीले मृतकलाई बाँसको चिरपटले टाउको जस्तो संवेदनशील अङ्गमा प्रहार गरेको र सोही चोटबाट धोर्जे तामाङको मृत्यु भएको देखिँदा निजको हकमा अ.ब. १८८ नं. प्रयोग गरी सजाय घटी गर्नुपर्ने अवस्था देखिएन। तसर्थ दलबहादुर भन्ने अजय तामाङलाई ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत, पाटनबाट भएको फैसला मिलेको देखियो। तसर्थ प्रतिवादी दलबहादुर भन्ने अजय तामाङको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

मिसिल संलग्न प्रमाण कागजातहरूबाट प्रतिवादी चन्द्रबहादुर तामाङ वारदातको प्रारम्भदेखि नै वारदातस्थलमा मौजुद रहेको देखिन्छ। मिसिल संलग्न प्रमाणबाट प्रतिवादी चन्द्रबहादुर तामाङले मृतकलाई मर्नेसम्मको कुटपिट गरेको भन्ने नदेखिएको तर मृतकको ज्यान लिने मतलबमा पसी प्रारम्भदेखि नै वारदातमा संलग्न रही मृतकलाई मार्नमा संयोग पारी दिने कार्य गरेको भन्ने देखिन आएकोले निजलाई ज्यानसम्बन्धीको महलको १७(२) नं. बमोजिम पाँच वर्ष कैद सजाय गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत, पाटनको फैसला मिलेकै देखियो। प्रतिवादी चन्द्रबहादुरले मृतकउपर चोट प्रहार गरेको वा मृतकलाई पक्री समाती मार्नमा संयोग पारी दिएको भन्ने मिसिल संलग्न

कागज प्रमाणबाट पुष्टि हुन नसकेकोले निजलाई वादी दाबीअनुसार १३(३) नं. बमोजिम सजाय हुनु पर्ने भन्ने वादीको पुनरावेदन जिकिर सहमत हुन नसकिने।

वारदातको प्रारम्भमा मृतकसँग प्रतिवादी पूर्णबहादुरको विवाद भएको र त्यस बखत चन्द्रबहादुर र दलबहादुरसमेत वारदातस्थलमा मौजुद रही घटनामा सरिक भएको भन्ने देखिन्छ। यसरी मृतक र पूर्णबहादुरसमेतका बिचको झगडा थाहा पाई यी प्रतिवादीहरू विनोद, कलु र रमेशसमेत वारदातस्थलमा पुगेको भन्ने मिसिलबाट देखिएको छ। आफूहरूले समेत मृतकलाई लात मुक्काले कुटपिट गरेको भन्ने अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्षको बयानलाई प्रतिवादीहरूले अदालतमा अस्वीकार गरेको र यी प्रतिवादीहरूले पनि मृतकउपर कुटपिट गरेका रहेछन् भनी देखिनेसम्मको कुनै आधार प्रमाण वादी पक्षबाट पेस हुन सकेको देखिँदैन। मिसिल संलग्न प्रमाणहरूबाट यी प्रतिवादीहरू मृतक र पूर्णबहादुरसमेतका बिच वादविवाद सुरु भइसकेपछि घटनास्थलमा पुगेका, वाद विवादमा सरिक भएका र धोर्जेको मृत्युपछि मृतकको लास खोल्सामा लगी फाल्ने कार्यमा संलग्न रहेको भन्नेसम्म देखिन आयो। तसर्थ यी प्रतिवादीहरूलाई ज्यानसम्बन्धी महलको १७(३) नं. बमोजिम दुई वर्ष कैद सजाय गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत, पाटनको फैसला निजहरूको हकमा मिलेकै देखियो। निजहरूलाई समेत ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सजाय हुनुपर्ने भन्ने वादी पक्षको पुनरावेदन मनासिब नदेखिने।

प्रतिवादी मोटे भन्ने मानबहादुर तामाङको हकमा विचार गर्दा, निजले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष बयान गर्दा आफू वारदातस्थलमा पुगे पनि अन्य प्रतिवादीहरूलाई मृतकलाई नकुट भनी भनेको र आफूले कुटपिट नगरेको भन्ने उल्लेख गरेको देखिन्छ। अदालतमा बयान गर्दा आफू वारदातमा संलग्न रहेको भन्ने अभियोगलाई अस्वीकार गरेको, जाहेरवालाले निजलाई दोषारोपण गर्न नसकेको, सह-अभियुक्तहरूले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष र

अदालतमा गरेको बयानमा समेत यी प्रतिवादीसमेत वारदातमा संलग्न थिए भनी पोल गरेकोसमेत देखिँदैन। साथै यी प्रतिवादीले आरोपित कसुर गरेको भनी प्रमाणित हुनेसम्मको कुनै पनि ठोस सबुत प्रमाण वादी पक्षबाट पेस हुन नसकेको स्थितिमा प्रतिवादी मानबहादुर तामाङलाई अभियोग दाबीबाट सफाई दिने ठहर्याएको पुनरावेदन अदालतको फैसला मिलेकै देखिँदा निजको हकमा वादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने नदेखिने।

उल्लिखित तथ्य, व्यवस्था एवम् विवेचनासमेतको आधारमा प्रतिवादी दलबहादुर भन्ने अजय तामाङलाई ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद, प्रतिवादी पूर्णबहादुर तामाङलाई ज्यानसम्बन्धीको महलको १३(३) नं. बमोजिम जन्मकैद, प्रतिवादी चन्द्रबहादुर तामाङलाई ज्यानसम्बन्धी महलको १७(२) नं. बमोजिम पाँच वर्ष कैद, अक्कले भन्ने विनोद तामाङ, कलु तामाङ र रमेश तामाङलाई ज्यानसम्बन्धी महलको १७(३) नं. बमोजिम जनही दुई वर्ष कैद र प्रतिवादी मानबहादुर तामाङलाई अभियोग दाबीबाट सफाई दिने ठहर्याई गरेको पुनरावेदन अदालत, पाटनको मिति २०६८।०५।०६ को फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। वादी, प्रतिवादीहरूको पुनरावेदन जिकिर समेत पुग्न नसक्ने।

इजलास अधिकृत : प्रेम खड्का

इति संवत् २०७२ साल मङ्सिर २० गते रोज १ शुभम्।

इजलास नं. २

१

मा.न्या.श्री बैद्यनाथ उपाध्याय र मा.न्या.श्री दीपकराज जोशी, ०६९-CI-१२८७, अपुताली हक कायम, हरेन्द्रकुमार चौधरी वि. नारायणप्रसाद थारू

अपुताली हक अपुतालीको २ नं. अनुसार सृजित हक हो र यस्तो हक उक्त नं. मा भएको हकवाला क्रमअनुसार यो यसले प्राप्त गर्ने नगर्ने भनी निर्णय

गर्नुपर्ने हुन्छ। अंश हक सगोलका अंशियाराहरूलाई प्राप्त हुने हक भएकाले मुलुकी ऐन, अंश बन्डाको १ नं. अनुसारका अंशियारहरूमा जियजियको अंश लाग्ने नलाग्ने भनी अदालतले फैसला निर्णय गर्नुपर्ने हुन्छ। कानूनले अपुताली हक खाने हकवाला र अंश पाउने सगोलका अंशियारमा भिन्न भिन्न कानूनी व्यवस्था गरेको हुँदा अंशियार नै नरहेको व्यक्तिले अपुताली हक प्राप्त गर्न सक्दैन भन्न नमिल्ने।

संयुक्त नामसारी दर्ताको सम्पत्तिमा दर्तावालाहरूको बराबर हक हुन्छ। दुई जनामात्र हकवाला भई दुवैका संयुक्त नाउँमा दर्ता भएको सम्पत्तिका जग्गाहरूमा दुवै जनाको बराबर हक रहेको हुन्छ। यस्तो संयुक्त हकको सम्पत्तिमा आपसी व्यवहार सजिलो पार्नका लागि एकले अर्कोसँग मुद्दा गरी वा आपसी सहमतिमा आआफ्नो भाग छुट्याउन सक्ने भए पनि छुट्याउनै पर्ने भनी बाध्यात्मक अवस्था भने कानूनले गरेको नपाइने।

कानूनले छोरीभन्दा अघि छोरा राखेको हुँदा निश्चय पनि छोरीभन्दा छोराको अपुतालीमा हक अघि पारिएको देखियो। तर, छोरा र सौतेनी छोरामा केही अन्तर भने अवश्य हुन्छ। जो मरी अपुताली पर्ने हो, उसको नजिकको नाता भनेको उसैबाट जन्मेको उसकै रगतका छोरा र छोरी रहेसम्म अरु कुनै पनि नाता सोभन्दा नजिकको हुन सक्दैन। शङ्कर थारूको अपुताली परेको अवस्थामा नारायणप्रसाद र इन्द्रकुमारी नाताको हिसाबले बराबर भई नारायणप्रसादले अग्राधिकार पाउने अवस्था हुनसक्ने थियो। तर, यहाँ अपुताली सगुनीदेवीको परेको अवस्था छ। सगुनीदेवीको आफ्नै उदरबाट जन्मेको छोरी इन्द्रकुमारी देवी भएकोले सगुनीको नजिकको नाता भनेको सौतेनी छोरा नारायणप्रसादभन्दा छोरी इन्द्रकुमारीदेवी नै हुने हुन्छ। आफैँबाट जन्मिएको सन्तान उसको सबैभन्दा नजिकको हकवाला हुन्छ र त्यस्तो जन्मेको छोरी रहिछे भने सौतेनी छोराको तुलनामा आफ्नै छोरी नजिकको हकवाला हुन्छ, छोरी विवाहिता हुनु वा नहुनुबाट कुनै असर पर्दैन। एकै उदरका छोराछोरी वा विवाह भएको

छोरी र कन्या छोरी भएमा मात्र तीबिच अपुताली पाउने क्रममा असर पर्ने हुनसक्छ । प्रस्तुत मुद्दाको तथ्यमा फरक उदरबाट जन्मेको छोरा र आफैँबाट जन्मेकी छोरी भएको हुँदा आमाको अपुताली छोरीले पाउने स्थिति रहेको देखिने ।

मृतक सगुनी थरुनीको अपुताली हक कायम गरिपाउँ भन्ने वादी दाबी पुग्न नसक्ने गरी सुरु नवलपरासी जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर हुने ठहर्याई पुनरावेदन अदालत, बुटवलबाट मिति २०६८।२।१७ मा भएको फैसला मिलेको नदेखिँदा उल्टी भई दाबीका जग्गामध्येबाट मृतक सगुनी थरुनीको हक जति आधा जग्गाको हदसम्म प्रत्यर्थी वादीको आमा इन्द्रकुमारी देवी चौधरीको अपुताली हक कायम हुने ।

इजलास अधिकृत : कपिलमणि गौतम

कम्प्युटर : अभिषेककुमार राय

इति संवत् २०७२ साल चैत २३ गते रोज ३ शुभम् ।

यसै प्रकृतिका निम्न मुद्दाहरूमा पनि यसैअनुसार फैसला भएका छन्:

- ०६९-CR-१०७५, जालसाजी, इन्द्रकुमारी देवी चौधरीको हकमा हरेन्द्रकुमार चौधरी वि. नारायणप्रसाद थारूसमेत
- ०६९-CI-१२८८, निर्णय बदर, इन्द्रकुमारी देवी चौधरीको हकमा हरेन्द्रकुमार चौधरी वि. नारायणप्रसाद थारू

२

मा.न्या.श्री बैद्यनाथ उपाध्याय र मा.न्या.श्री दीपकराज जोशी, ०६७-CI-०३०१, लिखत दर्ता बदर दर्ता कायम, *खुशीलाल चौधरी वि. सुरैतलाल चौधरीसमेत*

न्यायिक निकायले आफूसमक्ष आएका विवादको निरूपण गर्दा होसियारीका साथ गर्नुपर्ने हुन्छ । वादीले फिराद दायर गर्दा पूर्वतर्फबाट आफ्नो हक जति लिखत बदर गरिपाउँ भनी वादी दाबी लिएको अवस्थामा प्रतिवादीले वादीको हक पुग्नेभन्दा बढी जग्गा सुरक्षित राखी बाँकी जग्गा बिक्री गरेको हुँदा

लिखत बदर हुनुपर्ने होइन भनी प्रतिवादीले प्रतिउत्तर जिकिर लिएको पाइन्छ । वादी दाबीबमोजिम लिखत बदर हुनुपर्ने होइन भनी प्रतिवादीको जिकिर रहेको अवस्थामा पूर्वतर्फबाट लिखत बदर हुनुपर्ने वादी दाबीलाई प्रतिवादीले स्वीकार गरेको हो भनी मान्न मिल्दैन । जग्गाको पूर्वतर्फबाट लिखत बदरको वादी दाबीलाई प्रतिवादीले प्रतिउत्तर फिराउँदा नै तर्फको कुरामा खण्डन गर्नुपर्ने थियो भन्ने वादीको पुनरावेदन जिकिर तर्कसङ्गत छैन । बदर कुन तर्फबाट हुने हो भनी पूर्व वा पश्चिमको जिकिर प्रतिवादीले लिनसाथ लिखत बदर हुनुपर्ने विषय प्रतिवादीले स्वीकारेको अर्थ लाग्न सक्छ । यसरी प्रतिवादीलाई लिखत बदर होस् भन्नेजस्तो लिखत जवाफ पार्नुपर्छ भनी बाध्य गर्न मिल्दैन । तसर्थ वादी दाबीबमोजिम लिखत बदर हुने होइन भनी परेको प्रतिउत्तरपत्रले लिखत बदर नहुने कुरा गरी वादी दाबी पूर्णरूपमा इन्कार गरेको भनी मान्नुपर्ने हुन्छ भनी प्रतिउत्तर जिकिर रहेकोमा बदर हुनेतर्फको खण्डन गरेन भनी प्रतिवादीले वादी कथन स्वीकार गरेको भन्न नमिल्ने ।

वादीको मागबमोजिम पूर्वतर्फबाट किताकाट गरी वादीलाई जग्गा प्रदान गरिँदा पश्चिमतर्फको जग्गामा निकास रोकिन गयो भनी प्रतिवादीले पुनरावेदन तहमा पुनरावेदन जिकिर लिएका छन् । पुनरावेदकको यस प्रकारको जिकिरबाट सुरु फैसला विचारणीय देखिन आयो । पुनरावेदन तहबाट दुवै पक्षलाई मर्का नपर्ने गरी बाटो निकाससमेतमा विचार पुर्याई त्यसको फाइदा दुवै पक्षले समानुपातिकरूपमा पाउन भनी न्यायिक मनको प्रयोग गरी फैसला भएको पाइन्छ । पुनरावेदन तहको फैसलाबाट वादी र प्रतिवादी दुवैको हकको संरक्षण भई मुद्दाका कुनै पनि पक्षलाई अन्याय परेको नदेखिनुका साथै दुवै पक्षको जग्गामा आवतजावत गर्न अवरोध पुग्न सक्ने अवस्था पनि देखिन आएन । पुनरावेदन तहको फैसलाबाट मुद्दाका दुवै पक्षहरूलाई न्याय परेकै पाइँदा सो फैसलालाई अन्यथा गर्नुपर्ने नदेखिने ।

अतः वादी दाबीबमोजिम विवादित जग्गाको पूर्वतर्फबाट पाँच भागको एक भाग लिखत दर्ता बदर

भई वादीको नाममा दर्ता कायम हुने ठहर्याएको सुरु फैसला सो हदसम्म मिलेकै देखिँदा सदर हुने र लिखत बदर ठहरेको जग्गाको तर्फका सम्बन्धमा विचार गर्दा नरमकरम मिलाई गोला हाली जग्गा छुट्याई दिनु भनी उल्लेख गर्नुपर्नेमा वादीले दाबी लिएबमोजिम पूर्वतर्फबाट किताकाट गरी वादीले लिन पाउने गरी भएको फैसला सो हदसम्म मिलेको नदेखिँदा केही उल्टी हुने ठहर्याएको पुनरावेदन अदालत, राजविराजको मिति २०६६।३।९ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : लोकनाथ पराजुली

कम्प्युटर : अभिषेककुमार राय

इति संवत् २०७२ साल मङ्सिर २८ गते रोज २ शुभम्।

- यसै लगाउको ०६७-CI-०२२४, लिखत दर्ता बदर दर्ता कायम, *खुशीलाल चौधरी वि. सुरैतलाल चौधरीसमेत* भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ।

३

मा.न्या.श्री बैद्यनाथ उपाध्याय र मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ, ०६७-WO-०८२७, उत्प्रेषण, *अम्बिकाबहादुर खड्का वि. कोपिला अर्यालसमेत*

वैदेशिक रोजगार विभागमा कोपिला अर्यालले धरौट राखेको रु.३,३५,२४५।- बाट दसौं दस्तुर कट्टा गरी बाँकी रकम रु. ३,०९,७२०।५० निवेदकले फिर्ता पाउने गरी काठमाडौं जिल्ला अदालतको तहसिलदारबाट मिति २०६९।४।२८ मा आदेश भएको देखिन्छ। सोही आदेशअनुरूप निज निवेदक अम्बिकाबहादुर खड्काले रु.३,३५,२४५। फिर्ता पाउने नै देखिन्छ। तर, यी निवेदकले सो रकम फिर्ता दिने आदेश भएको र सोबमोजिमको पैसा आफूले फिर्ता लिए नलिएको सम्बन्धमा केही कुरा आफ्नो रिट निवेदनमा कहीं कतै उल्लेख गरेको देखिँदैन। यसबाट निवेदकले तथ्य लुकाई अदालत प्रवेश गरेको देखिँदा सफा हात लिएर अदालतमा आएको भन्ने पनि नदेखिने।

फैसलाबमोजिम भरी पाउने ठहरेकोमध्ये

आधाभन्दा बढी रकम फिर्ता दिने आदेश अदालतबाट भइसकेको देखिँदा अब निवेदक अम्बिकाबहादुर खड्काले केही रकम मात्र लिन बाँकी रहेको देखिन्छ। अदालतको फैसलाबमोजिम भरी पाउने ठहरेको रकम फिर्ता गर्ने उद्देश्यस्वरूप जग्गा लिलाम गर्नको लागि लिलाम प्रक्रिया पनि अगाडि बढाएकोसमेत देखिएको हुँदा यसबाट फैसलाबमोजिम भरिपाउने ठहरेको रकम यी निवेदकले प्राप्त गर्ने अवस्था रहेको नै देखिन्छ। लिलाम नभएमा अर्को जग्गासमेतबाट बिगो भराई पाउने।

निवेदक अम्बिकाबहादुर खड्का स्वयं पञ्चकिर्ते मूल्याङ्कन गर्दा रोहबरमा बसेको, फैसलाले ठहर गरेमध्येको आधाभन्दा बढी रकम निजले पाउने आदेशसमेत भइसकेको तथ्य लुकाई अदालत प्रवेश गरेको तथा वैदेशिक रोजगार बिगो मुद्दाका प्रतिवादीहरूलाई बिगो भराउने प्रयोजनार्थ लिलामलगायतका कार्यहरू समेत अगाडि बढाइरहेको देखिन आएकोले निवेदकको संविधान प्रदत्त सम्पत्तिसम्बन्धी हकमा आघात पुगेको भनी मान्न र अर्थ गर्न मिलेन। तसर्थ, प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत : मीना गुरुङ

कम्प्युटर: अभिषेककुमार राय

इति संवत् २०७२ साल फागुन ४ गते रोज ३ शुभम्।

४

मा.न्या.श्री बैद्यनाथ उपाध्याय र मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा., ०७२-RC-००६०, कर्तव्य ज्यान, *नेपाल सरकार वि. भगवानदास तत्मा*

प्रतिवादी अदालतमा बयान गर्दा करणी गरेको कसुरमा इन्कारी रहे पनि निजकै कर्तव्यबाट मृतकको मृत्यु हुन गएको हो भन्ने तथ्यमा भने साबित नै रहेको देखिन्छ। प्रतिवादीको उक्त साबिती घटना विवरण कागज गर्ने हृदय सहनी, नारायण महतो, रामचन्द्र साह, शम्भुप्रसाद गुप्तासमेतले लेखाएको व्यहोराबाट समर्थित र पुष्टि भइरहेको देखिने।

मिसिल संलग्न प्रमाण कागजातहरूको

विश्लेषण गर्दा यिनै प्रतिवादी भगवान दास तत्माको कर्तव्यबाट उषादेवीको मृत्यु भएको तथ्य निर्विवाद र शङ्कारहित तवरबाट पुष्टि हुन आएको अवस्थामा निजलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गरेको पुनरावेदन अदालत, हेटौँडाको मिति २०७१।१।८ को फैसला मिलेकै देखिँदा साधक सदर हुने।

इजलास अधिकृत: तीर्थराज भट्टराई

कम्प्युटर: सुदर्शनप्रसाद आचार्य

इति संवत् २०७२ साल चैत २८ गते रोज १ शुभम्।

इजलास नं. ३

१

मा.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय, ०६७-CR-०३२३, ०३९२, ०६६-CR-७६६, ०६७-RC-००२४, ०७२-RC-००२९, कर्तव्य ज्यान, मुकेश गुप्ता वि. नेपाल सरकार, अक्रम हुसेन अन्सारी वि. नेपाल सरकार, सोमई कहार वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. रामु भन्ने रामजस मुराउ, नेपाल सरकार वि. वर्षाती पासो

मिसिल संलग्न कुन्जविहारी यादव, केशरी अग्रहरी समेतले गरिदिएको घटना विवरण कागजमा मुकेश गुप्तले मृतक लक्ष्मण श्रेष्ठले घाँटी च्याप्ने, सोमाई कहारले हात दबाउने, वर्षाती पासोले मुख थुन्ने, रामजस मुराउ र अक्रम अन्सारीले खुट्टा दबाउने कार्य गरी मारेको भन्ने देखिन्छ। मृतकको हत्या गर्ने कार्यमा प्रत्यक्ष रूपमा संलग्न नरहेका भए सबै सहप्रतिवादीहरूले यी पुनरावेदक प्रतिवादी मुकेश गुप्तासमेतका ५ जना प्रतिवादीहरूलाई मात्र मृतकको घाँटी च्याप्ने, मुख थुन्ने र हातखुट्टा दबाउने लगायतका कार्यमा संलग्न रहेको भनी घटनाको वर्णन गर्नुपर्ने अन्य कुनै कारण देखिन आएको छैन। सबै जसो सह-प्रतिवादीहरूले मौकाको वयानमा घटनाको सिलसिलेवार वर्णनसाथ यी पुनरावेदक प्रतिवादीहरू मुकेश गुप्ता, सोमई कहार र

अहमद हुसेन र पुनरावेदन नगर्ने प्रतिवादीहरू रामजस मुराउ र वर्षाती कहार ५ जना प्रतिवादीलाई किटानी साथ दोषी देखाइसकेको र सोहीबमोजिम अभियोग दाबी लिइसकेपछि पनि आफू निर्दोष भएको र अन्य कोही दोषी भए सोको आधारसहित अदालतसमक्ष भएको बयानमा स्पष्टरूपमा खुलाउनु पर्नेमा सो केही उल्लेख गर्न नसकेकोले आफू निर्दोष रहेको भन्ने पुनरावेदकहरूको पुनरावेदन जिकिर विश्वसनीय देखिन नआउने।

माथि विवेचित आधार प्रमाणबाट प्रतिवादीहरू मुकेश गुप्तासमेत रहेको कोठाबाट बाहिर निस्कने प्वाल खनिएको र त्यहाँबाट केही प्रतिवादीहरू निस्की भाग्न लाग्दा पक्राउ परेको यी प्रतिवादीहरू समेत जेल तोडेर भाग्ने योजना गरी सोको लागि बाधक बनेका चौकीदार थुनुवा लक्ष्मण श्रेष्ठलाई मनसायका साथ यी प्रतिवादीहरू मुकेश गुप्ता, अक्रम हुसेन अन्सारी, सोमई कहार, वर्षाती कहार र रामजस मुराउले मृतकको जिउमा हात हाली मुख बन्द गर्ने, खुट्टा समाउनेसमेतका कार्य गरी मार्नेसम्मको कार्यमा संलग्न भएको देखिएकोले अभियोग दाबीबमोजिम मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ र १३(३) नं. विपरीतको कार्य गरेकोले निज प्रतिवादीहरू मुकेश गुप्ता, अक्रम हुसेन अन्सारी, सोमई कहार, वर्षाती कहार र रामजस मुराउलाई सोही १३(३) नं. बमोजिमको जन्मकैदको सजाय गरेको सुरु तथा पुनरावेदन अदालतको फैसला मिलेकै देखिने।

तसर्थ पुनरावेदक प्रतिवादीहरू मध्ये मुकेश गुप्ता, अक्रम हुसेन अन्सारी र सोमई कहार तथा पुनरावेदन नगर्ने प्रतिवादीहरू वर्षाती कहार र रामजस मुराउलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ र १३(३) नं. को कसुरमा सोही १३(३) नं. बमोजिम जन्मकैद गर्ने गरी भएको सुरु कपिलवस्तु जिल्ला अदालतको मिति २०६५।१०।६ को फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत, बुटवलको मिति २०६६।८।३० को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। आरोपित कसुरबाट सफाई पाउनुपर्छ भन्ने

प्रतिवादीहरूको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।
इजलास अधिकृत : हर्कबहादुर क्षेत्री
कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल
इति संवत् २०७२ साल पुस २९ गते रोज ४ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय, ०६७-CR-१४९२,
फैसला बदर, मीरा सिंह वि. कलादेवी कायस्थ

पुनरावेदक वादी मिरा सिंहले आफू सुनरपति राजपुतनीको अपुताली हक खाने छोरी भएकीले वादी कलादेवी कायस्थ प्रतिवादी सुनरपति राजपुतनी भएको सर्त करारनामाबमोजिम लिखत पारित गरिपाउँ भन्ने मुद्दामा बारा जिल्ला अदालतबाट मिति २०५४।७।६ मा भएको फैसला बदर गरिपाउँ भनी प्रस्तुत फिराद दायर गरेको देखिन्छ । यसरी पहिले नै भइरहेको फैसला बदर गरिपाउँ भनी फिराद गर्नेले पहिले मुद्दा गर्ने पक्षहरूले आफूलाई थाहा नदिई आफ्नो हक जाने गरी फैसला गराएको भन्ने अवस्था देखाउन सक्नु पर्दछ । उक्त फैसलाबाट आफ्नो हक समाप्त भएको भनी देखाउन नसक्ने व्यक्तिलाई पहिले भइरहेको फैसला बदर गराउन नालिस दिने हकद्वारा प्राप्त हुन नसक्ने ।

पुनरावेदक वादीले आफू विवादित जग्गाको दर्तावाला सुनरपति राजपुतनीको छोरी भएको कुरा प्रमाणित गराउन सकेको देखिँदैन । यिनै पक्ष विपक्षबिच चलेको यसै लगाउको टिप्पणी आदेश बदर लिखत दर्ता बदर हक कायम मुद्दामा यी वादी मिरा सिंह विवादित जग्गाको अपुताली पाउने सुनरपतिकी हकदार छोरी मान्न सकिने अवस्था नदेखिँई विवादित जग्गामा हक कायम गरिपाउँ भन्ने वादी दाबी पुग्न सक्दैन भनी बारा जिल्ला अदालतबाट भएको फैसलाउपर वादी मिरा सिंहले पुनरावेदन नगरी चित्त बुझाई बसेको अवस्था उक्त प्रमाण मिसिलबाट देखिन्छ । यसरी सुरु अदालतबाट लगाउको विवादित जग्गाको हक कायम मुद्दामा यी वादी मीरा सिंह विवादित जग्गाको दर्तावाला सुनरपतिको छोरी भन्ने प्रमाणित हुन नसकी वादी दाबी पुग्न नसकेको स्थितिमा यी वादी मिरा सिंहलाई

बारा जिल्ला अदालतको उक्त मिति २०५४।७।६ को फैसलाबाट आफ्नो हक भएको भनी प्रस्तुत फैसला बदर मुद्दाको फिराद दायर गर्न अ.बं. ८२ नं. र ८६ नं. अनुसारको हकद्वारा प्राप्त हुन सक्ने अवस्था मिसिल प्रमाणको रोहबाट देखिएन । तसर्थ प्रस्तुत मुद्दाको फिरादपत्र यी पुनरावेदक वादी मिरा सिंहको हकद्वाराको अभावमा दर्ता नै हुन नसक्नेमा नालिस लिई वादी दाबीअनुसार बारा जिल्ला अदालतको उक्त मिति २०५४।७।६ को फैसला बदर गर्ने गरेको सुरु जिल्ला अदालतको फैसला उल्टी गरी हकद्वाराको अभावमा फिराद दाबी खारेज हुने ठहर्याई पुनरावेदन अदालतले गरेको फैसलालाई अन्यथा भन्न मिलेन । पुनरावेदन अदालतको फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा बदर गरी फिराद दाबीअनुसार गरिपाउँ भन्नेसमेतको वादीको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः मिसिल संलग्न आधार प्रमाणको विवेचना एवम् मूल्याङ्कन गरी हकद्वारा विहीन वादीको फिरादपत्रबाट बारा जिल्ला अदालतको मिति २०५४।७।६ को फैसला बदर हुने ठहराएको सुरु बारा जिल्ला अदालतको मिति २०६४।९।२४ को फैसला उल्टी गरी वादीको फिराद खारेज हुने ठहराएको पुनरावेदन अदालत, हेटौँडाको मिति २०६७।७।९ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: तारादत्त बडू

कम्प्युटर: विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७२ साल कात्तिक १० गते रोज ३ शुभम् ।
यसै लगाउका निम्न मुद्दाहरूमा पनि यसैअनुसार फैसला भएका छन् :

- ०६७-CI-१४९०, लिखत दर्ता बदर, मीरा सिंह वि. बेलु राउत अहिर
- ०६७-CI-१४९१, लिखत दर्ता बदर, मीरा सिंह वि. बेलु राउत अहिर
- ०६७-CI-१४९३, कुतबाली, भगत महारा चमार वि. कलादेवी कायस्थ
- ०६७-CI-१४९४, कुतबाली, भगत महारा

- चमार वि. कलादेवी कायस्थ
- ०६७-CI-१४९५, कुतबाली, जयकिसुन चौधरी वि. कलादेवी कायस्थ
  - ०६७-CI-१४९६, कुतबाली, किसुन चौधरी वि. कलादेवी कायस्थ
  - ०६७-CI-१६२१, कुतबाली, बासुदेव चौधरीसमेत वि. कलादेवी कायस्थ
  - ०६७-CI-१६२२, कुतबाली, जयकिसुन चौधरीसमेत वि. कलादेवी कायस्थ
  - ०६७-CI-१६२३, कुतबाली, बासुदेव चौधरीसमेत वि. कलादेवी कायस्थ
  - ०६७-CI-१६२४, कुतबाली, भगत महारा चमार वि. कलादेवी कायस्थ
  - ०६७-CI-१६२५, कुतबाली, जयकिसुन चौधरी वि. कलादेवी कायस्थ
  - ०६७-CI-१६५३, टिप्पणी आदेश बदरसमेत, मीरा सिंह वि. कलादेवी कायस्थ

३

मा.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र, ०७०-CR-०८७२, कर्तव्य ज्यान, दिलमाया चलाउने वि. नेपाल सरकार

पुनरावेदक प्रतिवादीले बच्चा मरेको जन्मेकोले अभियोग दाबीको सजाय हुने होइन भन्ने पुनरावेदन जिकिर लिएकोले सो नवजात शिशु जीवित जन्मेको हो वा मृत अवस्थामा जन्मेको हो ? भन्ने प्रश्नतर्फ हेर्दा प्रतिवादीले बालिका मृत जन्मेको थियो भन्ने जिकिर पुष्टि हुने साक्षीसम्म पनि उपस्थित गराउन सकेको पाइँदैन । अवैध गर्भ बोकी जन्मेको बालक मरेको भए मरेको तथ्य यकिन भएपछि मात्र सतगत जो जे गर्नुपर्नेमा त्यस्तो अवैध गर्भ तथा जन्मेको बालकलाई लुकाउने उद्देश्यका साथ कोही कसैलाई घटनाको सूचना नै नगरी गाडेको कार्यले मरेको बालिका नै जन्मेको थियो भन्ने पुनरावेदकको जिकिर पुष्टि हुन सकेको पाइँदैन । प्रतिवादीले जन्मेका बखतमा शिशुका हात खुट्टा चलेका थिएनन् भनी मौका र अदालतमा लेखाए तापनि मरेको जस्तो थियो भन्ने

स्वयं प्रतिवादीको कथन विरोधाभाषपूर्ण छ । बालिका जीवित जन्मेकी थिइन वा मृत भन्ने कुराको जानकारी अन्यलाई दिएको भन्ने नदेखिँदा सोको जानकारी हुने पहिलो व्यक्ति भनेको यिनै प्रतिवादी मात्र भएको र नाबालक जेठको २९ गते जन्मिएको भन्ने प्रतिवादीको कथन रहेकोमा अन्य व्यक्तिले सूचित गरेपछि असार ५ गते मात्र अर्थात् ८-९ दिन पछि लास जाँच मुचुल्का भएकोले निज प्रतिवादीले अवैध जातक लुकाउन खोजेको भन्ने नै देखिन आउने ।

जन्मदाबित्तिकै प्लास्टिकमा पोको पारी गाडेपछि लास सडी गली गएको कारण शव परीक्षण हुन नसकी मृत्युको कारण नखुले पनि अवैध गर्भ धारणबाट जन्मेको बच्चा लोकलाजबाट बच्न मार्ने सम्भावना पनि त्यत्तिकै रहन्छ । प्रतिवादीले लोकलज्जा तथा लान्छित हुनपर्ने स्थितिबाट बच्न स्वरूप नै जन्मेको कोही कसैलाई सूचित नगरेको र बालिका गाडेको देखिएपछि स्वाभाविकरूपमा मारेको अनुमान गर्नु स्वाभाविक हुन्छ । त्यस्तो अनुमान गलत हो अर्थात् नाबालक मृत अवस्थामै जन्मेको थियो भनी सजायबाट रिहाई पाउने जिकिर लिने प्रतिवादीले प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २७(१) बमोजिम सो को प्रमाण पुर्याउने भार प्रतिवादीको हुनेमा पुष्टि हुने कुनै प्रमाण प्रतिवादीले पेस गर्न सकेको छैन । अवैध सन्तान जन्माउने पीडकबाट अधिकार लिन प्रतिवादीले कुनै प्रयत्न नगर्नु र बरु लुकाउन प्रयत्न गर्नुले पनि बालिका मारेको भन्ने वादीको दाबीलाई थप पुष्ट्याइँ भएको मानिने ।

वस्तुतः मिसिल संलग्न लासजाँच मुचुल्का, जाहेरी दरखास्तसमेतका प्रमाण एवम् तथ्यको विवेचनाबाट प्रतिवादी दिलमाया चलाउने कसुरदार देखिएको तथा पुनरावेदिका प्रतिवादी विवाहित महिला भए तापनि निजका पति ओपिराम चलाउने विदेश गएका बखत परपुरुष ज्ञानेन्द्र चलाउनेसँग शारीरिक सम्पर्क भएको, सोही यौन सम्पर्कका कारणले गर्भधारण भएको तथा सो गर्भ पतन गराउन निज प्रतिवादी दिलमाया र ज्ञानेन्द्र चलाउनेसमेतले प्रयास गरेकोमा गर्भपतन गराउन असफल भएपछि बालिका जन्मेको

र सो बालिका मरेको जस्तो थियो भनी मौका तथा अदालतको बयान व्यहोराबाटै खुलाएकोले मौकामा मरेको नै यकिन नगरी गाडेको तथ्य पुष्टि भएको र बच्चा मरेको देखिएको, बालिका मृत अवस्थामा जन्मेको हो कि भन्ने अनुमान गर्नेसम्मको पनि कुनै तथ्यगत आधार एवम् प्रमाण प्रतिवादीले पेस गरेको नदेखिएकोले जातक जन्मदाको अवस्थामा जिवित नै रहेको मान्नु पर्ने देखिने।

मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १८ नं. मा जन्मेको जिउँदो बालक बालिका फाल्नेलाई चार वर्ष कैद गर्नु पर्छ। सो बालक बालिका मरेको भए ज्यानमारासरह सजाय गर्नुपर्छ भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेसमेतबाट पुनरावेदक प्रतिवादीलाई ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वश्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्याई सल्यान जिल्ला अदालतले गरेको फैसला सदर हुने ठहर्याएको पुनरावेदन अदालत, तुलसीपुरको फैसला मनासिब देखिन आउने।

पुनरावेदिका दिलमाया चलाउने वारदातको मिति र समयमा वर्ष २५ मात्र पुगेकी यौवन अवस्थाकी महिला भई प्रतिवादीका पति ओपीराम चलाउने विदेश गएका समयमा भएको परपुरुषसँगको यौन सम्पर्कबाट जन्मेको बच्चालाई लोकलाजबाट बच्न खाल्टोमा पुरेको र मरेको देखिँन आएकोले ऐनबमोजिम पूरा सजाय गर्दा चर्का पर्ने चित्तमा लागेको र कम सजाय हुँदा पनि कानूनको मकसद पुरा हुने देखिँदा वर्ष ७ (सात) कैद गर्ने गरी अ.व. १८८ नं. बमोजिम राय व्यक्त गरेको पुनरावेदन अदालत, तुलसीपुरका फैसला मनासिब देखिन आउने।

इजलास अधिकृत: हर्कबहादुर क्षेत्री

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७२ साल फागुन १३ गते रोज ५ शुभम्।

४

मा.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र, ०७०-CR-१७१७, कर्तव्य ज्यान, नरेन्द्र वली वि. नेपाल सरकार

घटनास्थल तथा लास जाँच प्रकृति मुचुल्का

व्यहोरा हेर्दा मृतक गिता ओलीको नाकमा पुरानो काटिएको घाउचोट, दाँया खुट्टाको नलेठामा पुरानो काटिएको घाउचोट, सोही खुट्टाको घुडामा सानो काटिएको चोट, बाँया तिघ्राको भित्रपट्टि ४ इन्च लामो फैलिएको नीलडाम, छातीको दुवै स्तनमा १।१ ठाउँमा सानो निलडाम, बायाँ हातमा १ फिट २ इन्च लामो निलडाम, पिठ्युँको भागमा १ फिट ६ इन्च लामो निलडाम, र मृतक लासको बायाँ हातको चोरी औंला र माझी औंलाको बिचमा काटिएको चोट रहेको, बायाँ कम्मरको भागमा १ इन्च लामो आधा इन्च चौडाईको भएको चोट रहेको भन्ने देखिन्छ। त्यसैगरी शव परीक्षण प्रतिवेदन व्यहोरा हेर्दा मृतक गिता वलीको टाउकोमा गम्भीर प्रकृतीको चोट लागेको कारण मृत्यु भएको भन्ने उल्लेख भएको देखिन आएको छ। २ फिट २ इन्च लम्बाई १ इन्च गोलाईको पाईप बरामद भएकोमा सो बरामदीलाई प्रतिवादीले अदालतको बयानसमेतमा सनाखत गरेको पाइन्छ। मिसिल संलग्न उपरोक्त कागज प्रमाणबाट प्रतिवादी नरेन्द्र वलीले मृतकलाई कर्तव्य गरी मारेको देखिन आउने।

प्रतिवादीले मृतकलाई कुटपिट गरेको कुरा अदालतमा स्वीकार गरेकोमा मृतकको शरीरको विभिन्न भागमा घाउ चोटहरू रहेको भन्ने लासजाँच मुचुल्का तथा टाउकोको गम्भीर चोट कारण मृतकको मृत्यु भएको भन्ने शव परीक्षण प्रतिवेदन रहेबाट सामान्य कुटपिट मात्र भएको हो कि मान्न मिल्ने देखिँदैन। गम्भीर चोट लागिसकेपछि पनि लामो समयसम्म पनि पत्नीको उपचार नगरेको, टाउको जस्तो संवेदनशील अंगमा गम्भीर चोट पुर्याएको, घाउचोट मुचुल्कामा नयाँ पुराना घाउचोट देखिएकोले चोटहरू पटक पटकका देखिएकोले सम्बन्ध सुमधुर नदेखिएको र पत्नीको चारित्रिक विषयमा शङ्का लागी मारेको हुँ भन्ने प्रतिवादीको मौकाको बयानबाट देखिएकोसमेतका घटनाक्रम विचार गर्दा अभियोग माग दाबीबमोजिम प्रतिवादी नरेन्द्र वलीको कार्य मनसायपूर्ण देखिन आएकोले यी प्रतिवादी नरेन्द्र वलीको कर्तव्यवाट नै मृतकको मृत्यु भएको देखिन आएकोले निज

प्रतिवादी नरेन्द्र ओलीलाई ज्यानसम्बन्धीको १३(३) नं. बमोजिम सर्वश्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्याएको सुरु रूकुम जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत, तुलसीपुरको फैसला मिलेकै देखिन आउने ।

पत्नीले मादक पदार्थ सेवन गर्ने आदत रहेको कारण झगडा हुने गरेको र वारदातको दिन पनि पत्नीले मादक पदार्थ सेवन गरेको र पैसा आफूलाई नसोधी अन्यलाई दिएको कारण झगडा भएको भन्ने प्रतिवादीको कथन रहेको छ । मृतकले वारदातको समयमा रक्सी सेवन गरेको कारण मृतकलाई कुटपिट गरेको कुरा मृतकको छोरी गणेशा वलीको मौकाको कागजसमेतबाट खुलेको र पत्नीको बानी सुधारको लागि कुटपिट गरेको भन्ने प्रतिवादीको कथन तथा प्रतिवादीका तीनवटा नाबालक छोराछोरी भई निज नाबालकहरूको लालनपालन, शिक्षा दिक्षासमेतका हितलाई दृष्टिगत गर्दा ऐनबमोजिमको सर्वश्वसहित जन्मकैदको सजाय गर्दा चर्को पर्ने र निज प्रतिवादी नरेन्द्र वलीलाई अ.बं.१८८ नं. बमोजिम कैद वर्ष ७ (सात) गर्दा पनि कानूनको मकसद पुरा हुने देखिँदा प्रतिवादीलाई वर्ष ८ (आठ) कैद हुने गरी राय व्यक्त गरेको पुनरावेदन अदालत, तुलसीपुरको राय ठहरसम्म केही संशोधन हुने ठहर्ने ।

इजलास अधिकृत: हर्कबहादुर क्षेत्री

कम्प्युटर: गुनाखर शर्मा

इति संवत् २०७२ साल फागुन १३ गते रोज ५ शुभम् ।

इजलास नं. ४

१

मा.न्या.श्री दीपकराज जोशी र मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय, ०७२-WO-००४७, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, दिलबहादुर श्रेष्ठ वि. कारागार कार्यालय, धादिङसमेत

जरिवाना वा कैद वा दुवै सजाय हुनसक्ने प्रस्तुत अवस्थामा जरिवाना मात्र गरेकोले सम्बन्धित

कसुरमा हुनसक्ने अधिकतम कैदको आधाभन्दा बढी नहुने अवधिसम्मको मात्र कैद ठेक्नु पर्ने भन्ने निवेदन जिकिरतर्फ विचार गर्दा प्रतिवादीलाई कसुरदार कायम गर्दा ठहर गरेको विदेशी विनिमय नियमित गर्ने ऐन, २०१९ को दफा (१) को कसुरका सम्बन्धमा उक्त दफा २०५९।४।२२ मा संशोधन हुनुपूर्व नै प्रस्तुत कसुर भइसकेको र मिति २०५८।९।२ मा फैसलासमेत भइसकेको देखिएको हुँदा कसुर हुँदाका बखत प्रचलित कानूनबमोजिम नै सजाय हुने फौजदारी विधिशास्त्रीय मान्यताबमोजिम निज प्रतिवादीलाई ठहर भएको जरिवानाबापत मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको ३८(२) नं. बमोजिम कैद वा जरिवानामध्ये कुनै वा दुवै सजाय हुनसक्ने अपराधमा जरिवाना मात्रको सजाय भएकोमा सो जरिवाना नतिरेबापतको कैद ठेक्नुपर्दा सो अपराधमा हुनसक्ने कैदको उपल्लो हदको आधाभन्दा बढी नहुने अवधिसम्मको मात्र कैद ठेक्नुपर्ने देखिन आउने ।

निवेदकलाई मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको ३८(१) नं. बमोजिम ४ वर्ष कैद ठेकी कैदमा राख्ने गरी भएको कैदी पुर्जी कानूनविपरीतको देखिएको र निज निवेदक मिति २०७१।५।२ देखि पक्राउ परी कारागारमा कैदमा रहेको देखिएकोले निजलाई कानूनबमोजिम १ वर्ष ६ महिना कैद मात्र हुनसक्ने भएकोमा आज फैसला मितिसम्म निवेदकलाई कानूनबमोजिम हुनेभन्दा बढी अवधिसम्म कैदमा राखेको देखिएकोले निजलाई कैद मुक्त गरिदिनु भनी विपक्षीहरूका नाउँमा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत: सुमनकुमार न्यौपाने

कम्प्युटर: रानु पौडेल

इति संवत् २०७३ साल जेठ २ गते रोज १ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री दीपकराज जोशी र मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय, ०६८-CR-०७१७, जबर्जस्ती करणी, अप्राकृतिक मैथुन, नेपाल सरकार वि. डिल्लीप्रसाद रिजाल

प्रतिवादीले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष बयान गर्दा पीडितको योनी खेलाएको भनी बयान गरे तापनि अदालतसमक्ष बयान गर्दा निजको योनी चलाएको खेलाएको छैन भनी बयान गरेको देखिन्छ । जाहेरवाली तथा पीडितले बकपत्र गर्दा प्रतिवादीले जाहेरीबमोजिमको कसुर गरेको भनी खुलाएको भए तापनि अनुसन्धानको क्रममा भएको पीडितको शारीरिक परीक्षण हेर्दा निजको योनी तथा शरीको कुनै भागमा चोटपटक, खोस्रिएको जस्ता कुनै घाउ चोट नदेखिएको भन्ने उल्लेख भएको छ । प्रतिवादीले नाबालकलाई बोकेर म्वाइँ खाएको भन्ने देखिएको प्रस्तुत वारदातको परिस्थिति हेर्दा पनि प्रतिवादीले पीडितलाई अप्राकृतिक मैथुन गर्ने उद्देश्यले बोकी लगी पीडितलाई त्यस किसिमले समातेको भन्ने पनि देखिएको छैन । लिङ्गको प्रयोग गरेको अवस्था पनि देखिँदैन । यस्तो स्थितिमा प्रतिवादीले अभियोग दाबीबमोजिमको कसुर गरेको नदेखिएको र वारदातको प्रकृति हेर्दा मुलुकी ऐन, आशय करणीको महल आकर्षित हुनसक्ने देखिन आएकोले प्रतिवादीलाई जर्जस्ती करणीको कसुरबाट सफाइ दिने गरी तथा जाहेरवालाले सरकारी मुद्दासम्बन्धी ऐन, २०४९ को दफा २७ बमोजिम सकार गर्न आएमा प्रस्तुत मुद्दा मुलुकी ऐन, आशय करणीमा परिणत हुने गरी गरेको पुनरावेदन अदालत, इलामको मिति २०६८।६।३० को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: सुमनकुमार न्यौपाने
कम्प्युटर: रानु पौडेल

इति संवत् २०७३ साल जेठ ३२ गते रोज १ शुभम् ।

इजलास नं. ५

१

मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय र मा.न्या. श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा., ०६९-WO-०१८१, उत्प्रेषण, इन्द्रबहादुर ब्याजु वि. लक्ष्मी ब्याजुसमेत दाबी पुग्ने, नपुग्ने, आंशिक दाबी पुग्ने जे

जसरी पनि अदालतले फैसला गर्न सक्छ । मिसिल प्रमाणसँग एकदमै निरपेक्ष र अलगथलग फैसलाको कल्पना पनि गर्न सकिँदैन । फैसलाले कुनै कुरालाई चाहिने जति स्पष्ट गर्न नसक्नु र त्यसलाई उल्लेख नै नगर्नुलाई समानान्तरमा राख्न मिल्दैन । फैसला लेख्दा माननीय न्यायाधीशले कि.नं. ६७१ को जग्गा मात्र बन्डा लाग्ने तर त्यसमा रहेको घर निजी आर्जन आदिको भएकोले बन्डा नलाग्ने भन्ने अर्थ आउने भाषाको प्रयोग गरी फैसला लेख्नु भएको कुरा स्पष्टरूपमा नदेखिएसम्म उक्त घर बन्डा नलाग्ने भनी भन्न मिल्दैन । अंशबन्डासम्बन्धी कानूनबमोजिम बन्डा पाउने हकको अपहरण हुने कुरा स्पष्टरूपमा व्यक्त हुनुपर्छ । उक्त फैसलामा त्यस किसिमको भाषाको प्रयोग भएको कुनै कुरा देखिँदैन । वादीले चाहे जति सुरु फैसला स्पष्ट हुन नसकेबाटै फैसलामा भूलसुधार गर्नु पर्ने हुँदैन ।

साधारण अधिकारक्षेत्रबाट निरूपण हुने मुद्दा मामिलामा पनि रिटबाट उपचार लिने प्रवृत्ति अहिले आम प्रचलनको रूपमा देखिन्छ । तर रिटको उपचार भनेको न्यायको उपचार हो । यस मानेमा यो उपचार बिलकुलै न्यायकर्ताको तजबिजमा आश्रित उपचार हो । यसमा कानूनको त्रुटि भई फैसला आदेश हुँदैनमा रिट जारी नै गर्नुपर्छ भन्न मिल्दैन । बन्डा लाग्ने घर बन्डा गर्दा निवेदकलाई कसरी कति अन्याय पर्छ सबभन्दा पहिले निवेदकले यसलाई स्पष्ट गर्न सक्नुपर्छ । यसलाई स्थापित गर्न निवेदक पूरै असफल भएको अवस्था छ । घर बन्डा हुँदा निवेदकको सम्पत्तिको हक अपहरण हुने अवस्था नहुने ।

निवेदन दाबीको घरमा वादीहरूले बन्डा पाउनु पर्ने कानूनी स्थिति रहेको र सो घर बन्डा गर्दा निवेदकको सम्पत्तिसम्बन्धी हकमा आघात परेको मान्न मिल्ने हुँदैन । निवेदकको संविधान प्रदत्त हकको अपहरण नभएको अवस्थामा रिट अधिकारक्षेत्रबाट उपचार दिनु उपयुक्त हुँदैन । तसर्थ पुनरावेदन अदालत, पाटनको मिति २०६८।१२।२ को आदेश बदर गरिपाउँ भन्ने निवेदकको रिट निवेदन मनासिब देखिन

नआउने।

इजलास अधिकृत: गेहेन्द्रराज पन्त

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७२ साल माघ १७ गते रोज १ शुभम्।

यसै लगाउका निम्न मुद्दाहरूमा पनि यसै अनुसार आदेश भएका छन्:

- ०६९-WO-०१८२, उत्प्रेषण, इन्द्रबहादुर ब्याजु वि. मनोजकुमार ब्याजुसमेत
- ०७०-WO-०५४४, उत्प्रेषण, इन्द्रबहादुर ब्याजु वि. लक्ष्मी ब्याजुसमेत

२

मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय र मा.न्या. श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा., ०६८-CI-१५३५, हककायम दाखिल खारेज नामसारी, रामदेवी रञ्जितसमेत वि. ध्रुवहरि रञ्जितकारसमेत

शेषपछिको बकसपत्र पाउनेले २ वर्षभित्र नालिस गरेर आफ्नो हक पक्का गराउनु पर्ने भन्ने दानबकसको महलको ५ नं. को मनसाय नै होइन। अतः शेषपछिको बकसपत्र पाउनेले उक्त अवधिभित्र दर्ता आदि गराई लिखत क्रियाशील गर्न नसकेकोले लिखत निष्क्रिय हुने भनी भन्ने कुनै ठाउँ दानबकसको ५ नं. र रजिस्ट्रेशनको महलको ३० र ३२ नं. ले दिएको देखिँदैन। दाताको मृत्यु भएको २ वर्षभित्र सो लिखतमा चित्त नबुझ्नेको नालेस नपरेमा शेषपछिको बकसपत्रको सम्पत्तिमा पाउनेको हक स्थापित हुनपुग्छ र जसको हक पुगेको हुन्छ उसले बाहेक अरु हक नपुग्नेले उल्लिखित सम्पत्ति भोग गरेको कुराको अनुमान गर्न र निष्कर्ष निकाल्नै मिल्दैन। कानूनले तोकेको २ वर्षको म्यादभित्र लिखतउपर उजुर नगर्ने तर पाउनेले शेषपछिको बकसपत्रलाई क्रियाशील नगराएको बखेडा झिकी हकबेहकमा विवाद गर्न पाउने कुनै व्यवस्था उक्त दानबकसको महलको ५ नं. र रजिस्ट्रेशनको महलको ३२ नं. मा भएको पाइँदैन। लिखत भनेको मान्यताका लागि खडा हुन्छन्। लिखतको मान्यता नियम हो भने लिखतलाई अमान्य गर्नु अपवाद हो। यसैले कानूनको आधार बिनालिखत निरर्थक हुने गरी

शेषपछिको बकसपत्र पाउने विरुद्ध दानबकसको ५ नं. को हदम्यादको प्रयोग गर्नु कदापि उपयुक्त नहुने।

शेषपछिको बकसपत्र भनेको बकसपत्रले दिएको सम्पत्तिको हकमा बकसपत्र पाउनेमा दाता तिरोहित हुनु हो। पुनरावेदकहरूको जिकिर बमोजिम दाता मैयानानीको मृत्यु २०२३ सालमा भएको कुरा र दाताको मृत्युपछि मात्र शेषपछिको बकसपत्र क्रियाशील हुने कुरा मान्दा पनि २०२३ सालमा दाताको मृत्युपछि सो शेषपछिको बकसपत्र क्रियाशील भएबाट वादीहरूको अपुताली हकमा स्वतः व्यवधान भएको त्यसमा दानबकसको महलको ५ नं. बमोजिम पुनरावेदकहरूले २ वर्षभित्र उपचार लिनैपर्ने हुन्छ। अथवा कमसेकम सो २०२३ सालको मितिले अपुतालीको महलको ३ वर्षभित्र अपुताली हक पक्का गर्न पुनरावेदकले अदालतमा आउनु पर्ने हुन्छ। ती सब म्याद व्यतीत भएको अवस्थामा शेषपछिको बकसपत्रलाई मान्यता नदिई अपुतालीको महलबमोजिम विवादित जग्गामा पुनरावेदकहरूको हक पुग्छ भन्नु कदापि उपयुक्त नहुने।

मिति २००३।३।३१ को शेषपछिको बकसपत्र पछि भएको २०२१ सालको नापीमा मैयानानीको पति लालबहादुरको नाममा विवादित कि.नं. १८७ को १-४-०-० जग्गा नापजाँच भई जग्गाधनी दर्ता पुर्जा तयार भएकोले उल्लिखित बकसपत्रले विवादित जग्गा समेटेको छैन भन्ने पनि पुनरावेदकहरूको पुनरावेदन जिकिर देखिन्छ। तर यो जिकिर यिनै पुनरावेदकले २००३ सालको शेषपछिको बकसपत्र निष्क्रिय भएको भनी लिएको जिकिरको ठिकविपरीत देखिन्छ। जे भए पनि बकसपत्र दिने मैयानानीभन्दा पहिले निजको पति लालबहादुरको मृत्यु भएको अवस्थामा लालबहादुरको नामबाट विवादित जग्गा दर्ता भएको कारणबाट निज लालबहादुरभन्दा पछि पुनरावेदकहरूको शब्दमा २०२३ सालमा परलोक भएकी मैयानानीको हकमा कुनै असर पर्ने हुँदैन। मैयानानीको सो हक निजको शेषपछि प्रत्यर्थी रामवतीमा र रामवतीको शेषपछि निजको हकवालामा समाहित भएकोले यो जिकिरसँग

पनि सहमत हुन नसकिने ।

अतः विवादित कि.नं. १८७ को जग्गा प्रतिवादीका आमा सासू, हजुरआमा रामवती रंजितलाई शेषपछिको बकसपत्र पारित गरिदिएको देखिएकोले दाताको स्वर्गबास भएपछि शेषपछिको बकसपत्र लिखत क्रियाशील हुने र पाउने रामवती रंजितको हक स्थापित हुने देखिन आएकोले सो लिखत बदर नभएको अवस्था हुदा वादी दाबी पुग्ने ठहर्याई पुनरावेदन अदालत, पाटनबाट मिति २०६८।१।२९ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

इजलास अधिकृत: गेहेन्द्रराज पन्त

कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७२ साल माघ ३ गते रोज १ शुभम् ।

- यसै लगाउको ०६८-CI-१५३४, हककायम दाखिल खारेज नामसारी, रामदेवी रञ्जितसमेत वि. ध्रुवहरि रंजितकारसमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ ।

३

मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय र मा.न्या. श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा., ०६७-CI-१३१०, निषेधाज्ञा, रामधारी सहनी गोडीसमेत वि. अच्छेलाल सहनी

दर्तावाला मोहीको देहावसानपश्चात् मोहीका हकवालामध्ये प्रत्यर्थी अच्छेलाल सहनीलाई नपत्याई अरु नै हकवालालाई पत्याएको छु भन्ने जग्गाधनीको भनाई नरहेको स्थितिमा उक्त जग्गाको मोही प्रत्यर्थी अच्छेलाल सहनी देखिएकोले उक्त जग्गामा मोहीको हैसियतले मोहीले जोतकमोद गर्न रोक्नु न्यायोचित नहुँदा उक्त जग्गामा निर्विवादरूपमा आवतजावत एवम् जोतकमोद गर्न नरोक्नु भनी पुनरावेदन अदालतबाट भएको आदेश कानूनसम्मत नै देखिन आउने ।

विपक्षीको जग्गाधनी प्रमाण पुर्जामा मोहीमा जनिएको, अदालतबाट प्रत्यर्थीले जिती पाएको र क्षेत्रीय किताबको व्यहोरासमेतबाट प्रत्यर्थीका पिताले

जग्गा कमाएको उल्लेख भएबाट उपरोक्त उल्लिखित मोही नामसारी मुद्दाको यस अदालतबाट अन्तिम फैसला भएकोले कि.नं.९५ को ज.वि. ०-१५-१० जग्गामा यी पुनरावेदकले बाली लगाउन र काट्न, प्रवेश गर्न नागरिक अधिकार ऐन, २०१२ ले प्रदत्त कानूनी हकमा हस्तक्षेपसमेत गरी प्रत्यर्थीको हकमा आघात पर्न सक्ने आशङ्काको अवस्थाको विद्यमानता देखिएको अवस्था हुँदा पुनरावेदकको निषेधाज्ञाको आदेश खारेज गरी पाउँ भन्ने पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने हुँदा उल्लिखित आधार र कारणहरू समेतबाट निवेदकको मागबमोजिम कि.नं.९५ को ज.वि. ०-१५-१० को जग्गामा निवेदकलाई प्रवेश गर्न, बाली लगाउन र बाली थन्क्याउनेसमेतको कार्यमा कुनै हस्तक्षेप नगर्नु, नगराउनु भनी विपक्षीहरूको नाउँमा न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ८(२) र नागरिक अधिकार ऐन, २०१२ को दफा १७(२) ले निषेधाज्ञाको आदेश जारी हुने ठहर्याई पुनरावेदन अदालत, हेटौडाबाट मिति ०६७।१०।२६ मा भएको आदेश मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । यी पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

इजलास अधिकृत: गेहेन्द्रराज पन्त

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७२ साल माघ ३ गते रोज १ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय र मा.न्या.श्री जगदीश शर्मा पौडेल, ०६७-CR-०७२३, जिउ मास्ने बेच्ने, नेपाल सरकार वि. प्रकाश ओझा

प्रहरीले प्रतिवादीलाई भ्रममा पारेको मान्नुभन्दा पहिले यो हेर्न आवश्यक छ कि प्रतिवादी त्यसरी भ्रमित हुने व्यक्ति हुन वा होइन । प्रहरीले प्रतिवादीलाई बयान पढ्न वा सुन्न नदिनुपर्ने कुनै कारण छैन । त्यस्तो भएको भए पढ्न पाउँ अनिमात्र सही गर्छु भनी प्रहरीलाई भन्न प्रतिवादीलाई कुन कुराले रोकेको थियो यसलाई प्रतिवादीले स्पष्ट गर्नु पर्छ । बयान पढ्नुहोस अनिमात्र सही गर्छु भनी आफूले प्रहरीलाई भनेको तर प्रहरीले नमानेको भन्ने प्रतिवादीको कथन

छैन । अतः प्रहरीले प्रतिवादीलाई भ्रममा पारी मौकामा कागज गराएको भन्ने कुरालाई प्रमाणित गर्ने भार प्रतिवादीमा रहने कानूनी व्यवस्था अनुरूप प्रतिवादीले सो कुरा प्रमाणित गर्न नसकेकोले प्रतिवादीको मौकाको बयान प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ९ उपदफा (१) बमोजिम प्रतिवादीका विरुद्ध प्रमाण लाग्ने ।

प्रतिवादी सिरियल निर्माता र जाहेरवाली पीडित उनको अधीनमा काम गर्ने कलाकार भएकी र सोही नाता सम्बन्धले गर्दा निजसँग यौन सम्पर्क भई निजको नांगा तस्वीरहरू खिच्ने कामसमेत भएकोमा प्रतिवादीको स्वीकारोक्ति छ । यो बिलकुल प्रभुत्वको सम्बन्ध हो । यसमा पीडितले जे गरिन राजीखुशीले गरिन् भन्ने कुराको अनुमान हुँदैन । पीडितले प्रतिवादीको दबाब वा प्रभुत्व वा प्रलोभनमा परेर उल्लिखित कुरामा सहमति दिएकी र यस्तो सहमतिलाई by choice or informed consent भन्न मिल्दैन । सहमतिसम्बन्धी न्यायको मान्य सिद्धान्त अनुसार यसलाई submission भनिन्छ । यो कुरालाई नेपाललगायतका मुलुकको कानून र अदालतको फैसलाले स्वीकार गरेका छन् । त्यसमाथि तस्वीरहरूका पीडित नाबालकसमेत रहेको र नाबालकको मन्जुरी नहुने कानूनी व्यवस्था रहेको पाइने ।

प्रतिवादीको अश्लील गतिशील दृश्य र चित्र खिचिएकी एउटी मात्र पीडित नभई नाबालक समेतका ३१४ जना पीडित रहेका छन् । बरामद चिप्समा प्रमोद श्रेष्ठको समेत तस्वीर रहेको भनी प्रतिवादीले अदालतको बयानमा सनाखत गरेको देखिन्छ । ती नग्न तस्वीर र गतिशील दृश्यहरू पीडितहरूको कब्जामा नभई प्रतिवादीको कब्जामा रहेको यसलाई प्रतिवादीले जहिले पनि सार्वजनिक गर्न सक्ने अवस्था हुन्छ । उक्त दृश्य र तस्वीरहरूको माध्यमबाट प्रतिवादीले पीडितहरू उपर नियन्त्रण राख्ने र निजहरूलाई आफ्नो इच्छानुसार काम गर्न जहिले पनि बाध्य गर्नसक्ने देखिन्छ भने पीडितहरू पनि आफ्नो बेइज्जत हुने डरले प्रतिवादीको दासत्वदेखि यौनशोषणसमेतका अनुचित कुराहरू स्वीकार गर्न बाध्य हुने देखिन्छ ।

त्यो चिप्स फलपी आदि हराएको कुरा सिर्फ सजायसँग सम्बन्धित कुरा हुन आउने ।

पीडितको जाहेरी दरखास्त र प्रमाणित बयान तथा प्रतिवादीको मौकाको र अदालतको बयान र बरामद तस्वीरहरूको अध्ययनबाट प्रतिवादीले अश्लील तस्वीर खिच्ने कार्यलाई पेसा नै बनाएको देखिन्छ । नाबालकसमेतको नग्न तस्वीर खिच्नु र संग्रह गर्नुपर्ने प्रयोजन पीडितहरूलाई अनुचित प्रभावमा पार्नु, यौन पेसामा संलग्न गराउनु र अश्लील चलचित्र बनाउनुसमेतका कार्य गर्नुबाहेक अरु हुने कुराको अनुमान गर्न सकिँदैन । पीडितसमेतको लागि प्रतिवादी बाहिरी व्यक्ति हुन् । पीडितसमेतको गोप्य अड्गहरू प्रतिवादीले हेर्न मिल्दैन । प्रतिवादीले सो हेरेका र त्यसलाई सुरक्षित तवरले चिप्समा राख्ने कामबाट त्यो कुरा गोप्य रहेन । पीडितसमेतको नाङ्गा तस्वीरहरू कस्तो हुन्छ भनी हेर्नको लागि खिचेको र संग्रह गरेको भन्ने हक प्रतिवादीलाई छैन । आज एउटीपछि दुइटी गर्दागर्दै सयौंको फोटो कस्तो हुन्छ भनी खिच्ने काम अनैतिक र अश्लील हुन्छ । यो पेसा नै हुन जाने ।

प्रतिवादीबाट भएको कार्य सदाचार र नैतिकता विरुद्धको अश्लील यौन कार्य भएकोमा विवाद छैन । त्यसको पीडित भनेको जाहेरवालीसमेतका केटीहरू देखिन्छन् । ती तस्वीरमा पीडितहरूको कुनै नियन्त्रण छैन । ती तस्वीरहरू खिच्ने क्रममा जाहेरवालीसँग प्रतिवादीले पटकपटक यौन सम्पर्कसमेत गरेका छन् । प्रतिवादी निर्देशित टेली सिरियलमा जाहेरवालीसमेतले कलाकार भई खेलेको र सोबापत पैसा लिएको देखिन्छ । ती कार्यहरू थप चलचित्र बनाउने सन्दर्भमा भएको कुरा पीडितको कागजबाट खुल्छ । बेश्या पेसारत महिलालाई पैसा दिएर धमाधम सम्भोग गरेको भन्ने कार्यमा मात्र बेश्यावृत्तिलाई सीमित गर्दा आधुनिक प्रविधिबाट हुने यस्ता अश्लील कार्यको रोकथाम हुन नसक्ला । जसरी एउटा वेश्या विभिन्न हाउभाउ र आफ्नो यौनांग देखाएर ग्राहक आकर्षित गर्न बाध्य हुन पुग्छे ठिक त्यै कुरा यी तस्वीर र गतिशील चित्रहरूलाई इन्टरनेटमा राखेर अदृश्य र दृश्य दर्शकलाई आकर्षित

गर्ने काम हुन्छ । जसरी प्रत्यक्ष सम्भोग गर्ने वेश्याले आएको पैसाको केही अंश आफूले पाउँछे र बाँकी कोठीवालीले र दलाल आदिले पाउँछन् त्यसैगरी यी चलचित्र राख्नेसमेतलाई पैसा प्राप्त हुने र त्यसबाट निज पोर्नस्टारसमेतले पैसा पाउने देखिन्छ । वेश्यावृत्ति नेपालमा अवैध मानिएकोले अरू मुलुकमा झैं यस्तो तस्वीर राख्ने कार्यले उन्मुक्ति पाउने अवस्था नरहने ।

प्रतिवादीले पीडितको नाङ्गो तस्वीर देखाई निजसँग शारीरिक सम्पर्क गर्न माग गरेको र सो प्रयोजनको लागि पीडितको थप साथी ल्याउनु पर्ने भनी दबाव दिएको, पीडितले सो कुरा नमानेमा पीडितको तस्वीर सार्वजनिक गर्ने धम्की दिएको, बेलाबेलामा प्रतिवादीको साथीसँग पनि यौनसम्पर्क गर्नुपर्ने कुरा गरेको, पीडितको नाबालक बहिनीसँगसमेत शारीरिक सम्पर्क गर्न खोजेको, फिल्म खेल्नका लागि नाङ्गा तस्वीर आवश्यक रहेको जस्ता कुरा गरेकोसमेतको पीडितको जिकिर देखिन्छ । नाबालकहरू समेतलाई बाँकी नराख्ने प्रतिवादीको यो कार्य असल नियतले राम्रो परिणामको लागि भएको भनी मान्नै सकिँन । यो कार्य त्यतिमै सीमित रहने व्यक्तिगत (private) कार्य पनि नभएको कुरा यसका पीडित धेरै भएका र त्यसमा नाबालकसमेत परेबाट पुष्टि हुन्छ । दिदी बहिनी परपुरुषको अगाडि नाङ्गो हुनु एक असाधारण कुरा हो । यो सामान्य व्यवहारभित्र पर्दैन । यसमा कुनै दबाव, डर, धम्की, प्रलोभन आदि रहेको वा अरू प्रकारले झुक्याउने काम भएको कुराको स्वाभाविक अनुमान हुन जाने ।

पीडितसमेतको तस्वीर संग्रहित चिप्स हराउँदा प्रतिवादी चिन्तित रहेका सो चिन्तालाई निजले व्यक्त गरेका र खिचेका तस्वीरहरू नष्ट गर्न पनि लोभ लागेको थियो भनी प्रतिवादीको मौकाको बयानमा उल्लेख भएको व्यहोरासमेतबाट यौनक्रीडारत अवस्थामा तथा स्त्री अङ्गहरू प्रदर्शन गर्ने गरी फोटो खिच्नु पर्ने र त्यसलाई चिनी क्यामराको चिप्समा संग्रह गरी राख्नु पर्नेसम्मको कारण निजले खुलाउन सकेको पाइँदैन । यी दृश्यहरू व्यक्तिगत प्रयोजनमा आउन

नसक्ने प्रकृतिका देखिँदा आफूसँग यौन सम्पर्क राखी खिचेको फोटाबाट अश्लील चलचित्र बनाई बिक्री गर्ने प्रतिवादीको योजना रहेको, अनुचित प्रभावमा पारी पीडितसँग शारीरिक सम्पर्क राख्ने, चलचित्र खिच्ने तथा स्त्री जातिको यौन अंगको प्रदर्शन गरी आर्थिक लाभ लिनको लागि गरेको कार्यलाई वेश्यावृत्तिमा लगाएको मान्नुपर्ने हुन्छ भनी अभियोगपत्रमा उल्लेख भएको व्यहोरा बडो तार्किक छ । नाबालकसमेतको नग्न तस्वीर खिचेकोलाई समेत तल्ला अदालतले कानून छैन भनेर गरेको फैसलाले पीडितको पीडालाई अनुभूत गरेको देखिएन । कानून र न्यायलाई असहाय बनाएको देखियो । कानून र न्याय कहिल्यै असहाय हुँदैनन् । त्यसलाई जीवन्त बनाउने न्यायाधीश असहाय भएमा मात्र कानून र न्याय असहाय हुन पुग्ने ।

प्रतिवादीको कार्यलाई कुन कानूनले दण्डनीय मानेको छ भन्नेतर्फ विचार गर्दा अभियोगदाबीमा रहेको अश्लील चलचित्र बनाई बिक्री गर्ने प्रतिवादीको योजना रहेको भन्ने वाक्यांशबाट प्रतिवादीले पीडितलाई वेश्यावृत्तिमा लगाइसकेको भन्ने कुरामा स्वयम् अभियोजक विश्वस्त हुन सकेको देखिँदैन । प्रतिवादीको कुरा मानेर पीडितले यो यससँग यो यति पैसा लिएर वेश्यावृत्ति गरेको वा ती गतिशील दृश्यहरूलाई वेबसाइटमा राखी प्रदर्शन गरेर प्रतिवादीसमेतले यो यति उपार्जन गरेको भन्ने कुरालाई वादीले प्रमाणित गर्न सकेको अवस्था पनि छैन । प्रतिवादीबाट भएको कार्य जिउ मार्ने बेच्ने कार्य (नियन्त्रण) ऐन, २०४३ को दफा ४ को देहाय (घ) मा उल्लिखित *माथि खण्डहरूमा लेखिएको कुनै कार्य गर्नको लागि परिपञ्च मिलाउने वा त्यस्तो कार्य गर्नमा सहयोग पुर्याउने वा त्यस्तो कार्यमा लाग्न कसैलाई दुरुत्साहन गर्ने वा त्यस्तो कार्य गर्न उद्योग गर्न* भन्ने उद्योग तहमै रहेको देखिन्छ । तदनुसार प्रतिवादीलाई सो ऐनको दफा ८(४) बमोजिम सजाय गर्नु पर्नेमा अभियोग दाबीबाट पूरै उन्मुक्ति दिएको पुनरावेदन अदालत, बिराटनगर समेतको फैसलासँग सहमत हुन सकिएन । उक्त ऐनको दफा ८(४) मा ५ वर्षसम्मको तजबिजी कैदको व्यवस्था

रहेकोले प्रतिवादीलाई के कति सजाय हुने भन्ने कुरामा विचार गर्नु आवश्यक छ । यी प्रतिवादीको कार्यले पूर्णता पाएको खण्डमा त्यसको दायरा निकै विस्तृत हुन पुग्ने पहिलो र प्रतिवादीबाट पेसाकै हिसाबले नाबालकसमेतको प्रयोग भएको दोस्रो कारणसमेतले गर्दा प्रतिवादीलाई उक्त दफा ८(४) मा भएको उपल्लो हद ५ वर्षको कैद आफैँमा कसुरअनुरूपको सजाय हुन नसक्ने देखिँदा यसमा घटी सजाय गर्ने तजबीजको प्रयोग गर्नु कसुरको मात्राअनुसार मेल खाने देखिँदैन । तसर्थ पुनरावेदन अदालत, विराटनगरको मिति २०६६।३।३१ को फैसला मिलेको नदेखिँदा उल्टी भई प्रतिवादीलाई उक्त ऐनको दफा ८(४) बमोजिम ५ वर्ष कैद हुने ।

इजलास अधिकृत: गेहेन्द्रराज पन्त

कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७२ साल माघ ४ गते रोज २ शुभम् ।

- यसै लगाउको ०६७-CR-०७२२, जिउ मास्ने बेच्ने, नेपाल सरकार वि. प्रकाश ओझा भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ ।

इजलास नं. ६

१

मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र र मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ, ०६८-WO-०८२३, ०६८-FN-०३४४, उत्प्रेषण, विनयकुमार उपाध्याय वि. राजनाथ उपाध्यायसमेत

निवेदकको निवेदन मागका सम्बन्धमा कानूनले तोकेको विभिन्न तह र चरणमा सुनुवाई भई फैसला अन्तिम भइसकेको देखिन्छ । फैसला कार्यान्वयनको सम्बन्धमा परेको सो निवेदन तामेलीमा राख्ने गरी मिति २०६९।८।२६ मा काठमाडौँ जिल्ला अदालतबाट आदेशसमेत भइसकेको देखिनुका अतिरिक्त उक्त निवेदनका सम्बन्धमा काठमाडौँ जिल्ला अदालतबाट च.नं. ३४३९ मिति २०६९।९।६

मा चलन पुर्जीसमेत दिइसकेको देखिन्छ । यसरी जुन कामकारवाही बढेर गरी पाउन निवेदन परेको हो सो विषयमा निर्णय भइसकेको र उक्त कामकारवाही सम्पन्नसमेत भइसकेको अवस्थामा प्रस्तुत रिट निवेदनको औचित्यसमेत समाप्त भइसकेको देखिन्छ । अतः कामकारवाही सम्पन्न भइसकेको विषयमा निवेदन जिकिरबमोजिम आदेश गरी रहन पर्ने अवस्था र परिस्थिति नरहेको सन्दर्भमा मिति २०६८।१०।२० को पुनरावेदन अदालत, पाटनको आदेश बढेर गरिपाउँ भनी पर्न आएको प्रस्तुत रिट जारी गरी रहन नपर्ने भएकाले रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: इन्द्रबहादुर कठायत

कम्प्युटर: प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७२ साल चैत २८ गते रोज १ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र र मा.न्या.श्री जगदीश शर्मा पौडेल, ०७१-CR-००९४, ०४०८, लागु औषध (ब्राउन सुगर), गगन घिमिरे वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. पंकज श्रेष्ठसमेत

प्रतिवादी पंकज श्रेष्ठले लागु औषध (ब्राउन सुगर) सेवन गर्न मन लागी सनजराज बोगटीलाई मैले फोन गरी माग गर्दा मङ्गलगढी ब्यारेकको २ नं. गेटमा बस भनेबमोजिम उक्त स्थानमा गई गगन घिमिरेबाट नगद रु. २१००।- को मबाट बरामद भएको सेतो प्लास्टिकमा सेतो धागोले बाँधेको पुरिया किनी खरिद गरी ल्याएको अवस्थामा पक्राउ परेको हुँ भनी अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष बयान कागज गरेकोमा अदालतसमक्ष बयान गर्दा लागु औषध सेवन गर्छु उक्त लागु औषध ब्राउनसुगर मबाट बरामद भएको हो, सेवनमा कारवाही हुनुपर्छ भनी सेवनमा साबित भई बयान गरेको देखिन्छ । यी प्रतिवादीबाट बरामद भएको लागु औषध (ब्राउनसुगर) ३३० मिलीग्राम अत्यन्त न्यून मात्र रहेको र उक्त परिमाणलाई प्रतिवादीले खरिद बिक्री वितरणको व्यावसायिक कारोबारले राखेको भन्ने तथ्ययुक्त प्रमाण वादी पक्षले पेस गर्न सकेको पाइँदैन । तसर्थ यी प्रतिवादी लागु औषध सेवन गर्ने

दुर्व्यसनीसम्म देखिन आएकोले बरामद लागु औषध सेवन गर्ने प्रयोजनको लागि खरिद गरेको हुँदा निजलाई कसुरको मात्राको आधारमा लागु औषध सेवनतर्फ सजाय गरेको पुनरावेदन अदालतको फैसला मिलेकै देखिने।

लागु औषध एउटा गम्भीर अपराध हो यसमा विवाद हुन सक्दैन। कुनै व्यक्तिले लागु औषधको कारोबार गर्ने व्यक्तिलाई चिन्दैमा, लागु औषध कारोबार गर्ने व्यक्तिसँग आवतजावत, उठबस गरी मित्रता कायम गर्दैमा त्यस्तो व्यक्ति दोषी कायम हुनु हुँदैन। त्यस्तो व्यक्तिका विरुद्ध कसुर स्थापित गर्न ठोस सबुत प्रमाण आवश्यक पर्ने हुन्छ। त्यस्तो प्रमाणको अभावमा कुनै पनि व्यक्तिलाई दोषी ठहर गर्न मिल्दैन। यस स्थितिमा निज प्रतिवादी प्रकाश थापाले लागु औषध कारोबारसमेतको अपराधको मतियार भई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १७ को कसुर गरेको भन्ने अभियोग दाबी प्रमाणबाट पुष्टि भएको नदेखिँदा तथ्ययुक्त सबुत प्रमाणको अभावमा निजलाई कसुरदार ठहर गर्न मनासिब नदेखिने।

प्रतिवादी सनजराज बोगटीको हकमा विचार गर्दा निजले प्रहरीमा बयान गर्दा आरोपित कसुरमा साबित भए पनि अदालतसमक्ष इन्कार रही बयान गरेको देखिन्छ। निजलाई प्रतिवादीमध्येका पंकज श्रेष्ठले प्रहरीसमक्षको बयानमा लागु औषध सेवन गर्नको लागि फोन गर्दा निजले मङ्गलगढी ब्यारेकको २ नं. गेटमा बस भनेकाले त्यहाँ गई सनजराज बोगटी र गगन घिमिरेसँग भेट गरी लागु औषध खरिद गरेको हो भनी पोल गरी बयान गरे पनि अदालतसमक्ष सनजराज बोगटीले यो यस्तो कार्य गरेको भन्ने कुरा पोल गरेको देखिँदैन। अर्का सहअभियुक्त प्रकाश थापाले अदालतसमक्ष गरेको बयानबाट लागु औषध बरामद भएको मिति समयमा यिनीहरूसँग निज प्रकाश थापा र पंकज श्रेष्ठको भेट भएको भन्ने पनि देखिँदैन। मिसिल संलग्न कागज प्रमाणबाट निजले लागु औषधको सेवन ओसारपसार र सञ्चयलगायतका कार्य गरेको तथ्य ठोस प्रमाणबाट स्थापित नभएको अवस्थामा केवल

सहप्रतिवादी पंकज श्रेष्ठको प्रहरीसमक्षको पोलको आधारमा मात्र निजले आरोपित कसुर गरेको भनी शङ्काको भरमा निजलाई कसुरदार ठहर्याउन न्यायोचित हुने नदेखिँदा निजलाई सफाइ दिने गरेको सुरु फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालतको फैसला मनासिब नै देखिने।

प्रतिवादीको इन्कारी बयान स्वतन्त्र र तथ्यसम्मत प्रमाणबाट समर्थित हुन आवश्यक छ। आफूलाई डरत्रास देखाई वा कुटपिट गरी बयान गराएको कारणले प्रहरीमा कसुर स्वीकार गर्नु परेको कुराको जिकिर लिनेले सो कुरा वस्तुनिष्ठ रूपमा प्रमाणितसमेत गराउन सक्नुपर्छ। तर प्रतिवादीले आफूलाई बयान गर्न बाध्य पारिएको, कुटपिट गरेकोजस्ता कारणले आरोपित कसुर स्वीकार गर्नु परेको भन्ने कुराको प्रमाण पेस गर्न नसकेको स्थितिमा निजले अनुसन्धानको क्रममा व्यक्त गरेको भनाइलाई स्वेच्छाको होइन भन्न नमिल्ने भई अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष गरेको स्वीकारोक्तिलाई निजका विरुद्ध प्रमाणमा लिन मिल्ने नै देखिने।

प्रतिवादी गगन घिमिरेले प्रहरीमा गरेको साबिती बयान र सहप्रतिवादी पंकज श्रेष्ठले अदालतसमेतमा गरेको पोलयुक्त बयानको व्यहोरा परस्पर समर्थित भइरहेको देखिन आउँछ। यी पुनरावेदक प्रतिवादीले आफू निर्दोष रहेको, आरोपित कसुर नगरेको भनी जिकिर लिएको भए पनि निर्दोषिता प्रमाणित गर्ने भार प्रतिवादीमा रहेको कुरामा विवाद रहेन। यस्तो अवस्थामा प्रतिवादीले यस ऐनअनुरूप आफ्नो निर्दोषिता पुष्टि गर्ने कागज पेस गर्न नसकेको अवस्थामा निजलाई निर्दोष मान्न सकिएन। उल्लिखित तथ्य एवम् प्रमाणहरूको आधारबाट प्रतिवादी गगन घिमिरेले लागुऔषध हेरोइन प्रतिवादी पंकज श्रेष्ठलाई बिक्री वितरण गरेको पुष्टि भएकोले निज गगन घिमिरेलाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १४(१) (छ) (१) बमोजिम सजाय गरेको पुनरावेदन अदालत, सुर्खेतको फैसला मनासिब नै देखिने।

लागु औषध ओसारपसारमा प्रयोग भएको

मोटरसाइकलगायतका सामग्री जफत हुनुपर्छ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर सम्बन्धमा विचार गर्दा लागु औषध नियन्त्रण ऐनले लागु औषध सेवनकर्ताले प्रयोग गर्ने गरेको साधन जफत गर्ने उद्देश्य लिएको नभई लागु औषध बिक्री वितरण ओसारपसार गर्ने कार्यमा सवारी साधनको प्रयोगमा रोक लगाएको देखिन्छ । सेवनकर्ता सवार रहेकै आधारमा उक्त सवारीसाधन जफत गर्नु न्यायसङ्गत पनि देखिएन । दुवै मोटरसाइकलहरू जफत गरिपाउँ भन्ने अभियोग दाबी पुग्न सक्ने नदेखिँदा जफत नहुने ठहर्याएको पुनरावेदन अदालत, सुर्खेतको फैसला मनासिब नै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: कोशलेश्वर झवाली

कम्प्युटर: प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७३ साल असार ३० गते रोज ५ शुभम् ।

इजलास नं. ७

१

मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा., ०७१-RC-०१६५, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. सर्वे ऋषिदेव

वारदातमा मृतक सुवास राम ऋषिदेवलाई एकपटक प्रहार गर्दा निजको गर्धनमा लागे जस्तो लाग्यो, मृतकलाई प्रहार गरेपछि मेरो आँगनको छेउमा लड्यो, मैले आफ्नो हैसियत अनुसार रु. ७,०००/- उपचार खर्च दिएको हो । मैले प्रहार गरेको चोटको कारणले उपचारको क्रममा निजको मृत्यु भएको हो भनी प्रतिवादी सर्वे ऋषिदेवले गरेको साबिती बयानलाई जाहेरवाला परमेश्वर ऋषिदेवले निज प्रतिवादी सर्वे ऋषिदेवको कुटाइबाट मेरो ज्वाइँको मृत्यु भएको हो भनी किटानी जाहेरी र त्यसलाई समर्थन गरेको बकपत्र, बाँसको लाठीले जोडले मृतकको पछाडिको गर्धनमा प्रहार गर्दा मृतक घटनास्थलमा बेहोस भएको र सोही चोटको कारण मृत्यु भएको हो भनी छेदिलाल ऋषिदेव, कुन्ती देवी ऋषिदेव, शिवकुमार ऋषिदेवसमेतले लेखाएको

घटना विवरण कागज तथा बस्तुस्थिति मुचुल्का, मृतक सुवास राम ऋषिदेवको मृत्युको कारण Injury of Spinal Nerve भन्ने लेखिएको शव परीक्षण प्रतिवेदनसमेतबाट मृतक सुवास राम ऋषिदेवको मृत्यु प्रतिवादी सर्वे ऋषिदेवले गर्धनको पछाडि प्रहार गरेको चोटपिडाको कारणबाट मृत्यु भएको मिसिल संलग्न प्रमाणबाट देखिन आउने ।

मिति २०७०/५/३१ मा प्रतिवादी सर्वे ऋषिदेवले आफ्नो छोरी सम्झना ऋषिदेवलाई जिस्क्याउँदै गरेको देखी निजसँग सोधखोज गर्दा विवाद भई विवादकै क्रममा प्रतिवादीले बाँसको लाठीले मृतक सुवास राम ऋषिदेवलाई घाँटी पछाडिको गर्धनमा जोडले प्रहार गर्दा बेहोस भई सोही चोटपिडाको कारण मिति २०७०।६।७ मा मृत्यु भएकोमा पुष्टि हुन आएकोले प्रतिवादी सर्वे ऋषिदेवउपर अभियोग मागदाबी अनुसार मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम निजलाई सर्वश्वसहित जन्मकैदको सजाय ठहर्याएको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत, विराटनगरको फैसला मिलेकै देखिने ।

मुलुकी ऐन, अ.बं. १८८ नं. बमोजिमको रायको सन्दर्भमा विचार गर्दा, प्रस्तुत वारदातमा प्रतिवादीले आफ्नो छोरीलाई जिस्काएको सम्बन्धमा विवाद हुँदा मृतकलाई बाँसको लाठीबाट एकपटक मात्र प्रहार भएको आफूले प्रहार गरेको व्यहोरालाई स्वीकार गरी आफ्नो गच्छेअनुसार उपचार खर्चसमेत दिएको आधारमा सर्वश्वसहित जन्मकैद गर्दा चर्को पर्न जाने भनी १५(पन्ध्र) वर्ष कैद सजाय हुने गरी सुरु सुनसरी जिल्ला अदालतले अ.बं. १८८ नं. बमोजिमको राय लगाई भएको फैसलामा सो को सट्टामा ११ (एघार) वर्ष कैद गर्ने रायसहितको मिति २०७१।७।२५ को पुनरावेदन अदालत, विराटनगरको फैसला मनासिब नै देखिँदा अन्यथा गर्नु परेन, साधक सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: गीता श्रेष्ठ

कम्प्युटर: सुदर्शनप्रसाद आचार्य

इति संवत् २०७२ साल माघ १५ गते रोज ६ शुभम् ।

मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा., ०७०-RC-००५७, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. पार्वती सुनुवार

मृतकको मृत्यु “Cause of death due to head injury” भन्ने उल्लेख भएको, लास प्रकृति मुचुल्का, घटनास्थल मुचुल्का, घटना विवरण कागज तथा वारदातका प्रत्यक्षदर्शी रज्जु खत्री तथा अस्मिता खत्रीसमेतको बकपत्रमा मृतक मानबहादुर सुनुवारलाई प्रतिवादी पार्वती सुनुवारले हलो प्रहार गरी कर्तव्य गरी मारेको हो भनी लेखाई दिएसमेतबाट प्रतिवादी पार्वती सुनुवारले मृतक मानबहादुर सुनुवारलाई कर्तव्य गरी मारेको भन्ने आरोपित कसुर गरेकोमा विवाद देखिएन। यसरी आरोपित कसुर प्रमाणित भई मुलुकी ऐनको ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्म कैदको सजाय ठहर्याएको सुरु सिन्धुली जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत, जनकपुरको फैसला मिलेकै देखिने।

मुलुकी ऐन, अ.बं. १८८ नं. बमोजिमको रायको सन्दर्भमा विचार गर्दा प्रस्तुत वारदातमा प्रतिवादीले पतिलाई मार्न भनी कुनै योजना नबनाएको, आफ्नो पति परस्त्रीसँग सम्पर्कमा रहेको देखी रिसको आवेगमा आई तत्काल भेटिएको हलोलो प्रहार गर्दा सोही चोटको कारण मृतक मानबहादुर सुनुवारको मृत्यु भएको देखियो। जग्गा जमिन केही नभएको आर्थिक अवस्था कमजोर रहेको तथा प्रतिवादीको पति मानबहादुर सुनुवारको मृत्यु भइसकेको र प्रतिवादी पार्वती सुनुवार पनि लामो कारावास बस्नु पर्दा टुहुरा हुन पुगेका ४-४ जना बालबच्चाहरूको अवस्था अत्यन्त दयनीय हुन जाने र प्रतिवादीले आफूले गरेको अपराधमा पूर्णत साबिती रही अनुसन्धान तथा न्याय सम्पादनको कार्यमा समेत सहयोग पुर्याएको देखिँदा निज प्रतिवादीलाई सर्वस्वसहित जन्मकैद गर्दा चर्को पर्न जाने भनी १० (दश) वर्षमात्र कैद सजाय कायम हुने गरी सुरु सिन्धुली जिल्ला अदालतको

अ.बं. १८८ नं. बमोजिमको राय सदर गरेको मिति २०६८।१२।२९ गतेको पुनरावेदन अदालत, जनकपुरको फैसला मनासिब नै देखिँदा सदर हुने।
इजलास अधिकृत: गीता श्रेष्ठ
कम्प्युटर: सुदर्शनप्रसाद आचार्य
इति संवत् २०७२ साल माघ १५ गते रोज ६ शुभम्।

मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा., ०६९-CR-०५६५, जबर्जस्ती करणी, अमरबहादुर बोगटी वि. नेपाल सरकार

पीडितको उमेर १४ वर्ष रहेको कुरालाई स्वयं प्रतिवादीले पनि स्वीकार गरेबाट उमेर सम्बन्धमा विवाद देखिन आएन। मुलुकी ऐन, जबर्जस्ती करणीको महलको १ नं. को व्यवस्थाअनुसार १६ वर्षमुनिको बालिकालाई निजको मन्जुरी लिई वा नलिई जे जसरी करणी गरेमा पनि जबर्जस्ती करणी गरेको नै ठहर्दछ। पीडितको १४ वर्षको उमेर र यस्तो कानूनी व्यवस्थाको परिप्रेक्ष्यमा जबर्जस्ती करणीका आवश्यक तत्त्व, जबर्जस्ती करणी ठहराउन हुनुपर्ने परिस्थिति आदिका सम्बन्धमा यसमा विवेचना गरिरहनु पर्ने आवश्यकता देखिँदैन। तसर्थ यी पीडित १४ वर्षिया कैलाली ङ लाई प्रतिवादी अमरबहादुर बोगटीले जबर्जस्ती करणी गरेको तथ्य स्थापित हुन जाने।

प्रतिवादीले पीडितलाई २०६७।१।२२ गते देखि २०६७।१०।२८ गतेसम्म लगातार करणी गरेको भनी जाहेरीमा उल्लेख छ। सोही कुरालाई प्रतिवादीले मौकामा बयान गर्दा पनि स्वीकारेको अवस्था छ। अन्य मौकामा कागज गर्ने व्यक्तिहरूले पनि अनुसन्धानमा सोही व्यहोरा उल्लेख गरेको पाइन्छ। १६ वर्षभन्दा कम उमेरकी बालिकालाई मन्जुरी लिएर वा नलिएर जे जसरी करणी गरेमा पनि जबर्जस्ती करणी नै हुने विद्यमान कानूनी व्यवस्थाका कारण निज १४ वर्षिया बालिकाको हकमा पहिलो चोटि बिनामन्जुरी र पछि पटकपटक मन्जुरी लिएर नै करणी गरेको भएपनि जबर्जस्ती करणी नै गरेको मानिन्छ। यसमा अन्तिम पटक २०६७।१०।२८ मा करणी भएको भन्ने जाहेरी

दरखास्त, प्रतिवादीको मौकाको बयान र मौकामा गरेका कागजहरूबाट देखिई जाहेरी २०६७।११।२५ मा जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा दर्ता भएको देखिन्छ । यसलाई मुलुकी ऐन, जबर्जस्ती करणी महलको ११ नं. अनुसारको जबर्जस्ती करणी भए गरेको मितिले ३५ दिनभित्र नै नालिस दिएको मानिन्छ । पहिलो पटक करणी भएको मितिले मात्र हदम्याद कायम गर्नु पर्ने भनी अर्थ गर्न नमिल्ने ।

जबर्जस्ती करणी जस्तो नेपाल सरकार वादी भई चलने मुद्दामा पीडितको जाहेरी नै पुर्णपछ भन्ने पनि हुँदैन । पीडितले सामाजिक लज्जा, लाग्न सक्ने लाञ्छना, कसुरदारको डर धाक, आफ्नो चेतनास्तर, आर्थिक सामाजिक, पारिवारिक स्थितिका जस्ता कारणले पनि जाहेरी दिन नसक्ने अवस्था हुने हुँदा जाहेरी नपरी अन्य कुनै किसिमले घटनाको बारेमा थाहा जानकारी भएमा पनि प्रहरीले अनुसन्धान गरी मुद्दा चलाउनु पर्ने हुन्छ । यस्तो अवस्थामा जबर्जस्ती करणी जस्तो मुद्दामा हदम्यादको परम्परागत मान्यतालाई कठोरताका साथ अङ्गीकार गरिरहनु न्यायोचित पनि नहुने ।

प्रतिवादी अमरबहादुर बोगटीले वर्ष १४ को बालिका कैलाली ड लाई मुलुकी ऐन, जबर्जस्ती करणीको महलको १ नं. तथा ३ नं. को देहाय ३ बमोजिमको कसुर अपराध गरेको देखिँदा निज प्रतिवादी अमरबहादुर बोगटीलाई अभियोग दाबीबमोजिम ऐ. महलको ३ नं. को देहाय ३ बमोजिम ६ वर्ष कैद गर्ने र पीडितले प्रतिवादीबाट रु. २५,०००/- क्षतिपूर्ति भराई पाउने ठहर्याई गरेको सुरु फैसला सो हदसम्म सदर गरी र सुरुले सोही महलको ३ क नं. बमोजिम थप ५ वर्षसमेत कैद गर्ने गरी फैसला गरेको हकमा वादीले दाबी नै नलिएको विषय भनी थप ५ वर्षको कैदको हदसम्म सुरु फैसला उल्टी गरी प्रतिवादीलाई अभियोग दाबीबमोजिम ६ वर्ष मात्र कैद हुने ठहर्याई श्री पुनरावेदन अदालत, दिपायलले गरेको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

इजलास अधिकृत : यदुराज शर्मा

इति संवत् २०७३ साल वैशाख १५ गते रोज ४ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा., ०६९-RC-००२८, ०७७८, कर्तव्य ज्यान / ज्यान मार्ने उद्योग, नेपाल सरकार वि. विनोदकुमार राय यादवसमेत, नेपाल सरकार वि. राम गोविन्द रायसमेत

पञ्चायती गरी गहुँ फिर्ता लिन भनी २०५४।१।२ गतेका दिन मृतकहरूको समूह प्रतिवादीमध्येका सवाई रायको घरमा जादै गर्दा निजको घर नजिक प्रतिवादीमध्येका विनोदकुमार राय र बुलेन्द्र भन्ने विरेन्द्र रायसमेतले गोली चलाउदा राम निरञ्जन राय यादव र विरेन्द्र यादवको मृत्यु भएको र नन्दु राय यादव गोलीको छर्छा लागी घाइते भएको भनी जवाहर राय, नरसिंह राय र नन्दु रायले संयुक्त जाहेरी दिएको पाइन्छ । स्वयं यी प्रतिवादीहरू जना २ ले मौकामा गरेको बयानमा यस तथ्यलाई स्वीकार गरेका छन् । निजहरूले अदालतमा इन्कार भई बयान गरे तापनि उक्त इन्कारी पुष्टि हुने गरी साक्षी बकपत्र गराउन सकेको पाइँदैन । अदालतको इन्कारी बयान आफैँमा स्वतन्त्र प्रमाण हुन सक्दैन । सोको पुष्टि अन्य वस्तुगत तथा परिस्थितिजन्य प्रमाणबाट पनि हुनुपर्ने ।

आफू निर्दोष रहेको वा अभियोग दाबीअनुसारको कसुरमा संलग्नता नरहेको भनी सजायबाट छुट वा कमी पाउनु पर्ने भए निजहरूले अदालतमा हाजिर भई अदालतबाट प्राप्त हुने सुनुवाई र पुनरावेदनका जस्ता मौकाहरू उपयोग गर्न सक्नुपर्ने थियो । मिसिल संलग्न प्रमाणहरूबाट प्रतिवादीहरू विनोदकुमार राय र बुलेन्द्र भन्ने विरेन्द्र रायले चलाएको गोलीबाट नै मृतकको मृत्यु भएको तथ्य स्थापित हुन आउने ।

मनसाय तत्त्व अलग्गै प्रमाणित हुने नभई आपराधिक कार्य गर्दाका गतिविधिहरूबाट नै पुष्टि हुने विषय भएकाले यसमा दुवै पक्षबिच पहिलेदेखि नै झगडा भइरहने गरेको देखिनु, त्यस दिन पनि गहुँ लुटेको विषयमा पञ्चायती गर्न भनी आएका व्यक्तिहरूलाई बाटोमा रोकी गोली चलेको, धेरै चोटी फायर भएको, प्रतिवादीहरूको हातहातमा बन्दुक लिएर गएको भन्ने जस्ता तथ्य मिसिल संलग्न प्रमाणबाट पुष्टि भएको

देखिएको ले यी प्रतिवादीहरूले जानी जानी मनसायले नै गोली चलाएको कुरालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने ।

प्रतिवादी होसनारायण भन्ने सवाईराय, राम गोविन्द राय यादव र ब्रह्मदेव यादवसमेतले अदालतसमक्ष कसुरमा इन्कार रही वारदातको बखतमा आफू अन्यत्र उपस्थित रहेको जिकिर लिएको देखिन्छ । अन्य प्रतिवादीहरू पनि अदालतसमक्ष कसुरमा इन्कार रहेका छन् । घटना अपर्डिट भएको देखिनाले यी सबै प्रतिवादीहरू घटनास्थलमा उपस्थित हुनसक्ने अवस्था पनि देखिँदैन । घटनापश्चात् घटनास्थलमा देखिने जति सबैको घटनामा संलग्नता रहेको हुन्छ भनी भन्नु पनि न्यायोचित नहुने ।

जाहेरवाला र वादी पक्षका गवाह तथा वादी पक्षका अन्य साक्षीहरूको अदालतको बकपत्र र मौकाको कागज एक आपसमा मिले भिडेको देखिँदैन । परस्पर बाझिने गरी बोलेको कुरालाई प्रमाणका रूपमा लिन सकिँदैन । जाहेरीमा र मौकाको कागजमा यदि आफू विश्वस्त भई देखे जानेको सत्य कुरा लेखाएको भए अदालतमा आई सो कुरा भन्न नसक्ने देखिँदैन ।

कमन लसँग नजिक रहेको हाम्रो कानून प्रणालीमा यसले यस्तो कसुर गरेको हो भनी निसन्देह प्रमाणित गर्ने भार वादी पक्षमा हुन्छ । कसुर प्रमाणित हुन अलिकति पनि सन्देह वा शङ्का रहेमा त्यसको फाइदा अभियुक्तहरूले पाउने हुन्छ । सबुद प्रमाण पेस गरेर मात्र हुँदैन अभियोजन कर्ताले पेस गरेका त्यस्ता सबुद प्रमाणको वस्तुनिष्ठ मूल्याङ्कन तथा न्यायिक परीक्षण अदालतले गर्दछ । यिनै मान्यतालाई अङ्गिकार गरी हाम्रा कानूनी व्यवस्था पनि बनेका छन् । प्रस्तुत मुद्दामा यी प्रतिवादीहरूले अभियोग दाबीअनुसार बचन दिएको, प्रतिवादीहरू घटनास्थलमा हतियारसहित मौजुद रहेको, घटना स्थल घेर्ने छेक्ने काम गरी मार्नको संयोग पारी दिएको भनी वादी पक्षले शंकारहित तरिकाले पुष्टि गर्न सकेको देखिँदैन । मृतकहरूलाई गोलीबाहेक अन्य लाठा भाला आदिको चोट लागेको पनि लास जाँच मुचुल्का र शव परीक्षण प्रतिवेदनबाट देखिएको अवस्था छैन । त्यस्तै विवाद निरूपणमा अदालतले ग्रहण गर्ने प्रमाण आपसमा विरोधाभाषपूर्ण नभई जहिले पनि एक अर्कोलाई समर्थन गर्ने हुनुपर्दछ । मौखिक प्रमाण

प्रत्यक्ष देखे जानेको हुनुपर्छ । द्विविधापूर्ण, अस्पष्ट र सुनेको आधारमा भनेको भनाइका आधारमा कसुरदार ठहराउनु न्यायोचित नहुने ।

घटनामा गोली चलेको बन्दुकबाहेक अन्य हातहतियार लाठा बरामदसमेत भएको अवस्था छैन । वस्तुगत प्रमाणका अभावमा यी प्रतिवादीहरूसँग मृतक पक्षको पूर्वसिद्धि रहेको, निजहरूकै घर नजिक घटना भएको, मौकामा नै पक्राउ परेको र निजहरूउपर जाहेरी परेकै भन्ने आधारमा अनुमान गरी कसुरदार स्थापित गराउनु फौजदारी न्यायको मर्मविपरीत हुन जाने ।

मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १५ नं. हेर्दा ज्यान मार्ने उद्योग हुन ज्यान मार्ने मनसाय हुनुपर्ने सो मनसायअनुसार मार्न मर्नेसम्मको कुनै कार्य गरेको देखिनु पर्ने र कुनै कारणले मात्र ज्यान मर्न नपाएको हुनु पर्ने हुनुपर्छ । प्रस्तुत वारदातमा प्रतिवादीहरूको निज नन्दु रायलाई मार्ने मनसाय तत्त्व विद्यमान भई ज्यान मार्नलाई नै गोली चलाएको भन्ने मिसिलबाट पुष्टि हुँदैन । यदि गोली मार्न चलाएको भए के कसरी कुन कारणले निज बच्नु भयो भन्ने कुरा पनि मिसिलबाट देखिँदैन । निजलाई गोली नभई गोलीको छर्छा मात्र लागेको देखिन्छ । मार्नलाई बन्दुक ताकेर हान्दा छर्छा मात्र लाग्ने अवस्था रहँदैन । यसरी प्रतिवादीहरूले ज्यान मार्ने उद्योग गरेको भन्ने प्रमाण वादी पक्षले पुरयाउन नसकेको देखिँदा यी प्रतिवादीहरूको ज्यान मार्ने उद्योग कार्यमा संलग्नता रहे भएको भन्न नमिल्ने ।

अतः माथि विवेचित आधार प्रमाणबाट प्रतिवादीहरूमध्येका विनोदकुमार राय यादव र बुलेन्द्र भन्ने विरेन्द्र राय यादवले चलाएको गोलीबाट रामनिरञ्जन राय यादव र वीरेन्द्र यादवको मृत्यु भएको पुष्टि भएकाले निजहरूलाई सुरुले अभियोग दाबीअनुसार मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ नं. को देहाय १ अनुसार सर्वश्वसहित जन्मकैद हुने गरी गरेको फैसला सदर हुने ठहर्याई र अन्य प्रतिवादीहरू सवाई राय, ब्रह्मदेव राय, रामगोविन्द राय, रामबाबु राय यादव, हरिनारायण राय यादव, ठाकुर राय यादव र चन्द्रेश्वर राय यादव (मानपुर), राम विलास राय यादव, रूपलाल राय, रविन्द्रकुमार भन्ने शिवचन्द्र राय, विजय कुमार राय यादव, विन्देश्वर राय यादव,

दिनेश राय यादव, सत्यनारायण राय यादव, राम आश्रय राय यादव, भरोसी राय यादव, अशोक कुमार राय यादव, प्रसाद राय यादव, राम एकवाल राय यादव, राम प्रताप राय यादव, वचेलाल राय यादव, प्रगास राय यादव, पतिराम राय यादव र वेदामी लाल साह तेलीसमेत जना २४ को कसुरमा संलग्नता रहेको भन्ने पुष्टि हुन नसकेकोले निजहरूको हकमा सुरु फैसला केही उल्टी गरी निज प्रतिवादीहरू जना २४ ले सफाई पाउने ठहर्याई पुनरावेदन अदालत, जनकपुरले मिति २०६८।३।६ मा गरेको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । प्रस्तुत हुन आएको साधकसमेत सदर हुने ठहर्छ । पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

इजलास अधिकृत: यदुराज शर्मा

कम्प्युटर: सुदर्शनप्रसाद आचार्य

इति संवत् २०७३ साल वैशाख १५ गते रोज ४ शुभम् ।

एकल इजलास

स.प्र.न्या. श्री कल्याण श्रेष्ठ, ०७२-wo-०२८०,
उत्प्रेषण / परमादेश, दीपक साउद वि. लोक सेवा
आयोग, केन्द्रीय कार्यालयसमेत

नेपाल स्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०५५ को नियम १५ को उपनियम (१) सँग सम्बन्धित अनुसूची ६ मा एनेस्थेसिया सहायक पाँचौं तहको लागि "मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्थाबाट हे.अ., स्टाफ नर्स, अ.हे.व. अनमी वा कोर्ष उत्तीर्ण गरी कम्तीमा ३ महिनाको एनेस्थेसियासम्बन्धी तालिम प्राप्त गरेको हुनपर्ने भनी आवश्यक योग्यता तोकिएको देखिन्छ । लोकसेवा आयोगद्वारा प्रकाशित खुला प्रतियोगिताको विज्ञापनमा नेपाल स्वास्थ्य सेवा नियमावलीले तोकेको सोही व्यवस्थाअनुसार आवश्यक न्यूनतम् योग्यता तोकिएको मिति २०७१।१०।२८ मा सूचना प्रकाशन भएको देखिन्छ । विपक्षी आयोगले नियमावलीको प्रावधान र आफ्नै सूचनाविपरीत न्यूनतम् शैक्षिक योग्यता नपुगेको व्यक्तिको दरखास्त फाराम स्वीकृत गरेको छ भन्ने स्पष्ट र ठोस आधार प्रमाण निवेदकले देखाउन सकेको देखिँदैन । निवेदकले केही व्यक्तिहरूको नाम

उल्लेख गर्दै तिनीहरूलगायत नाम थाहा नभएका धेरै अयोग्य व्यक्तिहरूको दरखास्त फाराम लिएको छ भनी अनुमान र आशङ्काका भरमा प्रस्तुत निवेदन दिएको देखियो । जुन व्यक्तिहरूको योग्यता पुगेको छैन भनी निवेदकले उल्लेख गरेको छ तिनीहरूलाई विपक्षी बनाउन सकेको पनि देखिँदैन । के कुन अयोग्य व्यक्तिको दरखास्त फाराम बदर हुनुपर्ने हो निवेदकले किटानीसाथ बदर माग गर्न सकेको छैन । सामान्यतया लोकसेवा आयोग जस्तो योग्यता प्रणालीमा विश्वास गर्ने निकायले अयोग्य व्यक्तिहरूसमेत समावेश गरी प्रतिस्पर्धा गराउन लागेको भनी अहिले नै अनुमान गरी निर्धारित परीक्षालाई अवरुद्ध गर्ने गरी आदेश जारी गर्नु मनासिब हुँदैन । निर्धारित योग्यता नपुगेको व्यक्तिहरूलाई छनौट प्रतियोगितामा सहभागी गराई भएका सिफारिसले बैधता पाउन नसक्ने हुँदा त्यसै बखत त्यस्तो निर्णयउपर प्रश्न उठाउन सकिने नै हुन्छ । विपक्षी लोकसेवा आयोगले कानूनविपरीतको काम कारवाही गरेको छ भनी आफूले लिएको दाबी पुष्टि हुने सम्बद्ध आधार कारण देखाउन नसकी अनुमान र आशङ्काका भरमा दायर हुन आउने यस प्रकारका निवेदन जिकिरको औचित्यभित्र प्रवेश गरी हेर्न आवश्यक नदेखिँदा लोकसेवा आयोगद्वारा नेपाल स्वास्थ्य सेवाअन्तर्गत विविध समुह, एनेस्थेसिया उपसमुह एनेस्थेसिया सहायक (पाँचौं तह) का लागि लिन लागेको परीक्षाबाट यी निवेदकको हक अधिकार हनन हुन गएको भन्ने मागदाबी औचित्यपूर्ण र कानूनसङ्गत नदेखिँदा प्रथम दृष्टिमा मागबमोजिमको आदेश जारी हुनसक्ने देखिएन । अतः कारण देखाउ आदेश जारी गरी विपक्षीहरूबाट लिखित जवाफ मगाई रहन परेन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: सुरेशराज खनाल

कम्प्युटर: मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७२ साल कात्तिक १५ गते रोज १ शुभम् ।

पूर्ण इजलासमा पेस हुने

मा.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय, ०६७-CR-०९०३, कर्तव्य

ज्यान, शेरबहादुर गुरूङ वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. शेरबहादुर गुरूङ

मा.न्या.श्री गोपाल पराजुलीको राय

साधकको रोहमा मुद्दा हेर्दा पक्षको प्रतिनिधित्व नभए पनि पुनरावेदनको रोहमा मुद्दा हेर्दा पक्षको प्रतिनिधित्व हुन्छ । साधकको फैसला गर्दा पनि फैसला मिले नमिलेको हेरिने भए पनि त्यस मुद्दामा साधक सदर हुँदा पक्षको पुनरावेदन गर्ने म्याद दिए, नदिएको पक्षले कहिले पुनरावेदनको म्याद पायो वा पुनरावेदन गर्ने म्याद बाँकी छ, छैन आदि विषयमा मुद्दामा सुपरिटेन्डेन्टले वा इजलासले हेर्नुपर्ने थियो । त्यो कार्यमा अपूर्णता भए पनि पक्षको पुनरावेदन परिसकेपछि उसको पुनरावेदन सुन्न इन्कार गर्न मिल्दैन । यदाकदा एउटा मुद्दामा २ वटा फैसला हुन गएको देखिन्छ । पुनरावेदन परेपछि साधकको फैसला स्वतः बदर हुने मानी संयुक्त इजलासले नै त्यही मुद्दा फैसला गर्दा साधकको रोहमा भएको प्रमाणहरूको विवेचना कसरी गर्ने भन्ने पनि गम्भीर प्रश्न हुनसक्छ । त्यस्तोमा एकपटक साधक सदर भइसकेको मुद्दा समानस्तरको संयुक्त इजलासले हेर्नसक्ने युक्तियुक्त आधार र कारण देखिँदैन भने त्यसरी हेरिएमा कानूनप्रतिकूल फैसला हुन जान्छ । त्यसैगरी नेपाल सरकारले गरेको पुनरावेदन र प्रतिवादीको पुनरावेदन परस्पर सुनाउने आदेश भए पनि सोपूर्व नै प्रस्तुत मुद्दा साधकको रोहबाट फैसला भइसकेको देखिँदा माथि उल्लिखित नजिरहरू र बाँकी प्रश्नमा व्याख्या हुनसमेत वाञ्छनीय देखिने ।

अतः पुनरावेदनको रोहमा फैसला गर्न साधकको रोहमा भएको फैसला यस अदालतको समानस्तरको संयुक्त इजलासबाट बदर गर्न मिल्ने नदेखिएबाट माथि उल्लिखित आधार र कारणबाट वादी र प्रतिवादीको तर्फबाट परेको पुनरावेदन पूर्ण इजलासबाट फैसला हुन उपयुक्त देखिएकोले संयुक्त इजलासको लगत कट्टा गरी सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४९ को नियम ३ को उपनियम (घ)

बमोजिम संयुक्त इजलासको लगत कट्टा गरी सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४९ को नियम ३ को उपनियम (घ) बमोजिम संयुक्त इजलासको लगत कट्टा गरी निर्णयार्थ पूर्ण इजलासमा नियमानुसार पेस गर्ने ।

मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय रायः

यसमा ने.का.प. २०४९ अड्क १ निर्णय नं. १८७९, ऐ. २०५७ अड्क १०१९१ निर्णय नं. ६९४३ र ऐ. २०६५ अड्क ७ निर्णय नं. ७९८५ का फैसलाहरूमा पुनरावेदन परेपछि साधकको रोहमा भएको फैसला स्वतः बदर हुने र पुनरावेदनको रोहबाट हेर्नुपर्ने भन्ने सिद्धान्त प्रतिपादन भई निर्णय नं. १८७९ को मुद्दामा पुनरावेदन अदालतबाट साधकको रोहमा फैसला भएको भए पनि सोही अदालतमा पुनरावेदनको रोहमा फैसला गर्न पठाएको पाइन्छ । निर्णय नं. १८७९ को अनुमोदन ने.का.प. २०५७ अड्क १०१९१ निर्णय नं. ६९४३ मा भएको पाइन्छ । तर त्यसमा र ने.का.प. २०६५ अड्क ७ निर्णय नं. ७९८५ मा पूर्ण इजलासबाट फैसला भएको पाइन्छ । छिटो छरितो न्याय सम्पादन होस् भन्ने हिसाबले ती फैसलाहरू भएको पनि हुन सक्छ । ती निर्णयहरूले सर्वोच्च अदालतमा परेको पुनरावेदन संयुक्त इजलासले हेर्न नमिल्ने भनी रोक लगाउने व्याख्या गरेको देखिँदैन । पुनरावेदन अदालतबाट भएको प्रस्तुत मुद्दाको फैसलाउपर न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९(१)(ख) बमोजिम पुनरावेदन सुन्ने र निर्णय गर्ने अधिकार यस अदालतको संयुक्त इजलासलाई नै रहेको छ । संयुक्त इजलासको तह काटिएर एकैपटक पूर्ण इजलासले हेर्दा सोही ऐनको दफा ११ को व्यवस्था अर्थहीन हुन पुग्ने हुँदा प्रस्तुत मुद्दामा पक्षहरूले दिएको पुनरावेदन यो संयुक्त इजलासले नै हेर्नुपर्ने देखिँदा माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुलीको रायसँग सहमत हुन नकिने हुँदा सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४९ को नियम ३(१) (क) बमोजिम पूर्ण इजलासमा पेस गर्ने । इति संवत् २०७३ असार २१ गते रोज ३ शुभम् ।